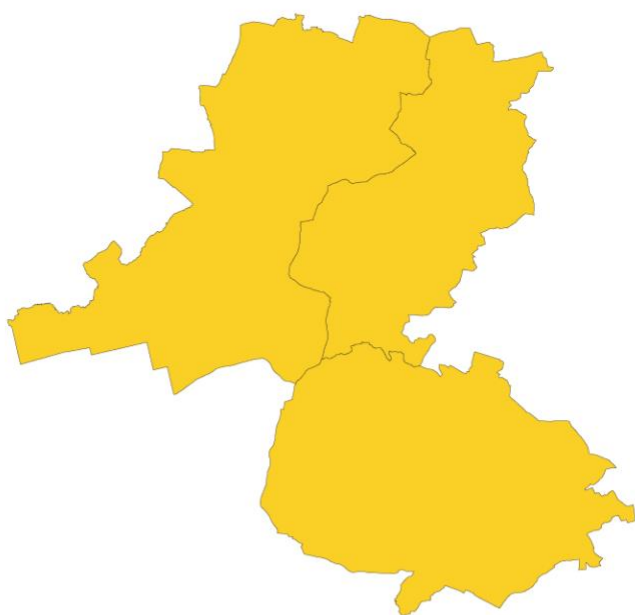

Raport diagnostyczny

**Portret partnerstwa gmin
Łagów, Lubrza, Skąpe**

gmina
Lubrza

gmina
Łagów

gmina
Skąpe

Raport diagnostyczny

**Portret partnerstwa gmin
Łagów, Lubrza, Skąpe**

Raport diagnostyczny

Portret Partnerstwa Łagów, Lubrza Skąpe

Opracowanie

Związek Miast Polskich

Zespół autorski

Joanna Sikorska, Justyna Wieczorkiewicz-Molendo, Piotr Jański, Krzysztof Koman, Mirosław Olczak.

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” jest drugą edycją programu Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Obecna edycja CWD wdrażana jest przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Bezpośrednim wsparciem doradczym ekspertów FFW i ZMP objęto 77 partnerstw samorządowych. Program ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, Fundacji Fundusz Współpracy, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla partnerstw samorządowych, w tym z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi, przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie różnego typu strategie rozwoju oraz pakiety przedsięwzięć podnoszących jakość życia mieszkańców, a także dokumentacja konieczna do pozyskania dofinansowania.

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” realizowany jest w okresie od kwietnia 2022 do czerwca 2023 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2022 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

1. Gmina Lubrza,
2. Gmina Łagów,
3. Gmina Skąpe

Skład Rady Partnerstwa

1. Czesław Kalbarczyk, wójt miny Łagów
2. Ryszard Skonieczek, wójt gminy Lubrza
3. Zbigniew Woch, wójt gminy Skąpe

Skład Grupy Roboczej

1. Arkadiusz Jurusz Referent ds. Promocji Kultury i Sportu,
Marlena Wójcik, Referent ds. Promocji Kultury i Sportu,
2. Paweł Czepukowicz, inspektor ds. Promocji i Turystyki, Obrony i Ochrony Cywilnej,
3. Alicja Hoppen – Anysko, zastępca wójta gminy Skąpe

1. Wstęp	9
1.1. Metodologia prac	9
2. Charakterystyka partnerstwa	11
2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie	11
2.2. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa	17
2.2.1. Delimitacja obszarów problemowych w skali kraju	17
2.2.2. Delimitacja obszarów problemowych w skali województwa	19
3. Charakterystyka partnerstwa – diagnoza na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych	22
3.1. Ogólny wskaźnik rozwoju	22
3.2. Wymiar społeczny (diagnoza sytuacji społecznej)	24
3.2.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym	24
3.2.2. Rozwój demograficzny	26
3.2.3. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi w kontekście zmian demograficznych	31
3.2.4. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną	38
3.2.5. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców	40
3.2.6. Bezpieczeństwo	46
3.3. Wymiar gospodarczy	48
3.3.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego	48
3.3.2. Rynek pracy, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	53
3.3.3. Finanse, polityka podatkowa i inwestycyjna, środki zewnętrzne	62
3.3.4. Sytuacja materialna mieszkańców	77
3.3.5. Współpraca gmin z przedsiębiorcami	79
3.4. Wymiar środowiskowo – przestrzenny (diagnoza sytuacji środowiskowo-przestrzennej)	80
3.4.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego	80
3.4.2. Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia partnerstwa w regionie	82
3.4.3. Obszary wykształconej zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej	84
3.4.4. Stan opracowań planistycznych (SUiKZP, MPZP)	86
3.4.5. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju	87

3.4.6.	Zasoby dziedzictwa kulturowego, turystyka i rekreacja	92
3.4.7.	Komunikacja i transport (w tym aspekty zrównoważonej mobilności)	93
3.4.8.	Infrastruktura techniczna i OZE	96
3.4.9.	Analiza zapotrzebowania na nowe tereny zabudowy (bilans terenów).....	102
3.5.	Wymiar instytucjonalny (diagnoza zdolności instytucjonalnej partnerstwa).....	103
3.6.	Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych	105
3.6.1.	Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze partnerstwa oraz określenie wiodących funkcji na obszarze	105
3.6.2.	Powiązania społeczne, gospodarcze, środowiskowe - wnioski	105
3.7.	Wyniki badań mieszkańców, liderów, młodzieży	106
3.7.1.	Badania mieszkańców	106
3.7.2.	Badania młodzieży	107
3.7.3.	Badania liderów	111
4.	Analiza potencjałów, problemów i potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa	115
4.1.	Kluczowe potencjały obszaru partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)	115
4.1.1.	Zasoby	115
4.1.2.	Produkty	117
4.1.3.	Wnioski – kluczowe potencjały	118
4.2.	Kluczowe problemy obszaru partnerstwa	118
4.2.1.	Społeczno-gospodarcze	118
4.2.2.	Środowiskowo-przestrzenne	119
4.2.3.	Instytucjonalne.....	119
4.3.	Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)	120
4.4.	Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa.....	121
4.4.1.	Społeczne	121
4.4.2.	Gospodarcze.....	121
4.4.3.	Środowiskowo-przestrzenne	121
4.4.4.	Instytucjonalne.....	122
4.4.5.	Wnioski - podsumowanie.....	122
5.	Wykazy i spisy.....	124

1. Wstęp

1.1. Metodologia prac

Prezentowany raport diagnostyczny jest wynikiem pracy ekspertów Związku Miast Polskich we współpracy z przedstawicielami gmin tworzących partnerstwo.

Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze trwały od czerwca do października 2022 roku i objęły szeroki obszar zagadnień oraz obszerny zasób źródeł: danych, informacji i dokumentów, a nawet specjalnie dedykowanych diagnozie narzędzi badawczych i analitycznych.

Raport diagnostyczny został opracowany na podstawie kilku głównych źródeł informacji:

- **Ogólnodostępne lub dostarczone przez Partnerów dane**, informacje i dokumenty o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym (strategie, opracowania diagnostyczne, badania, raporty, sprawozdania, bilanse itd.). Podstawowymi kryteriami ich wykorzystania były: aktualność, merytoryczny związek z problematyką diagnozy.
- **Monitor Rozwoju Lokalnego**, Specjalnie przygotowane przez ZMP i zasilone danymi na potrzeby Projektu CWDPlus narzędzie do wizualizacji analizy danych.
- **Zestaw badań społecznych** dedykowanych badaniu opinii 3 kluczowych grup społecznych z gmin obszaru partnerstwa (OP):

Badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży, uczniów trzecich klas szkół ponadpodstawowych przeprowadzone online na próbie 42 uczniów (z których w całości ankietę wypełniło 27 osób) w czerwcu 2022.

Badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa, przeprowadzone online w gminach na próbie 209 „aktywnych internautów- mieszkańców” (z których w całości ankietę wypełniły 104 osoby) w lipcu i sierpniu 2022.

Badanie opinii lokalnych liderów, przeprowadzone online i stacjonarnie na próbie 28 lokalnych liderów (z których ankietę do końca wypełniło 17 osób) w lipcu i sierpniu 2022.

- **Pogłębione wywiady strukturyzowane z wójtami i burmistrzami**, które były nie tylko podstawą do opracowania matrycy bilansu usług na terenie partnerstwa, ale także dostarczyły cennej wiedzy na temat obszaru partnerstwa i postrzegania wyzwań rozwojowych przez liderów samorządowych.
- Kwestionariusz „**Podstawowe pytania dotyczące przedsiębiorczości**”, czyli narzędzie diagnozujące warunki rozwoju przedsiębiorczości w gminach i aktywność samorządów w tym zakresie.
- **Ankieta dotycząca rozwoju instytucjonalnego**
- **Wizyty studyjne ekspertów ZMP w każdej gminie**

Zrealizowane w znacznym stopniu własnymi zasobami Partnerstwa badania dostarczyły unikatowego zasobu danych i informacji o gminach i ich mieszkańcach: opiniach, preferencjach, zachowaniach, planach i aspiracjach. Powtarzalność części pytań we wszystkich 3 badaniach umożliwiła zbadanie oglądu tych samych zjawisk przez różne grupy społeczne. Przeprowadzenie analogicznych badań we wszystkich partnerstwach biorących udział w projekcie „CWD Plus umożliwiło natomiast porównanie sytuacji gmin partnerstwa na tle innych partnerstw z terenu całego kraju. Sposób organizacji badań (z dużym zaangażowaniem Partnerów) oraz szeroko stosowana formuła badania opinii publicznej, wnosi dodatkowo do prac diagnostycznych walor partycypacji społecznej mieszkańców. Zgromadzone dane pozostają do dyspozycji Partnerstwa i umożliwiają - w miarę potrzeb, dalszą pogłębioną analizę wyników.

2. Charakterystyka partnerstwa

2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie

W skład partnerstwa wchodzi trzy gminy wiejskie z powiatu świebodzińskiego: Łągów, Lubrza, Skąpe. Partnerstwo funkcjonuje na podstawie porozumienia międzygminnego z dnia 4 lutego 2022 roku w sprawie opracowania i wdrożenia Planu Działań na lata 2021-2027 (FEWL 21-27) dla Gmin Lubrza, Łągów, Skąpe.¹

Jak wynika z treści porozumienia, inicjatywa samorządów będąca podstawą zawiązania partnerstwa ma na celu wzmacnianie i rozwój wzajemnych więzi partnerskich oraz integrację terytorialną społeczności lokalnych w celu sprzyjania zrównoważonemu rozwojowi, w tym efektywnemu wykorzystaniu środków Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 w oparciu o Inne Instrumenty Terytorialne.

Zarząd Województwa Lubuskiego, podjął decyzję o zgłoszeniu Partnerstwa do udziału w projekcie Centrum Wsparcia Doradczego Plus w marcu br.

Dodatkowo zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego wszystkie trzy gminy zaliczono do wiejskich obszarów wymagających wsparcia procesów rozwojowych a gmina Łągów została zaliczona do gmin zagrożonych trwałą marginalizacją (co powoduje, że partnerstwo spełnia warunek zaliczenia do OSI² krajowych).

Wszystkie trzy gminy posiadają zbliżoną charakterystykę. Łączy je zbliżona powierzchnia, ilość mieszkańców, ukształtowanie terenu, dominujące rodzaje aktywności ekonomicznej, niska gęstość zaludnienia. Podstawowe dane statystyczne zawarto w poniższej tabeli:

---

¹ W związku ze zmianami w architekturze dystrybucji środków europejskich oraz akcesem partnerstwa do projektu CWD Plus planowane jest zaktualizowanie zapisów porozumienia.

² OSI – obszar strategicznej interwencji

Tabela 1. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość zaludnienia gmin

Gmina	Powierzchnia [km ²]	Liczba mieszkańców [2020 r.]	gęstość zaludnienia [os./km ²]
Łagów	200	4907	24,5
Lubrza	122	3602	29,5
Skąpe	182	5056	27,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

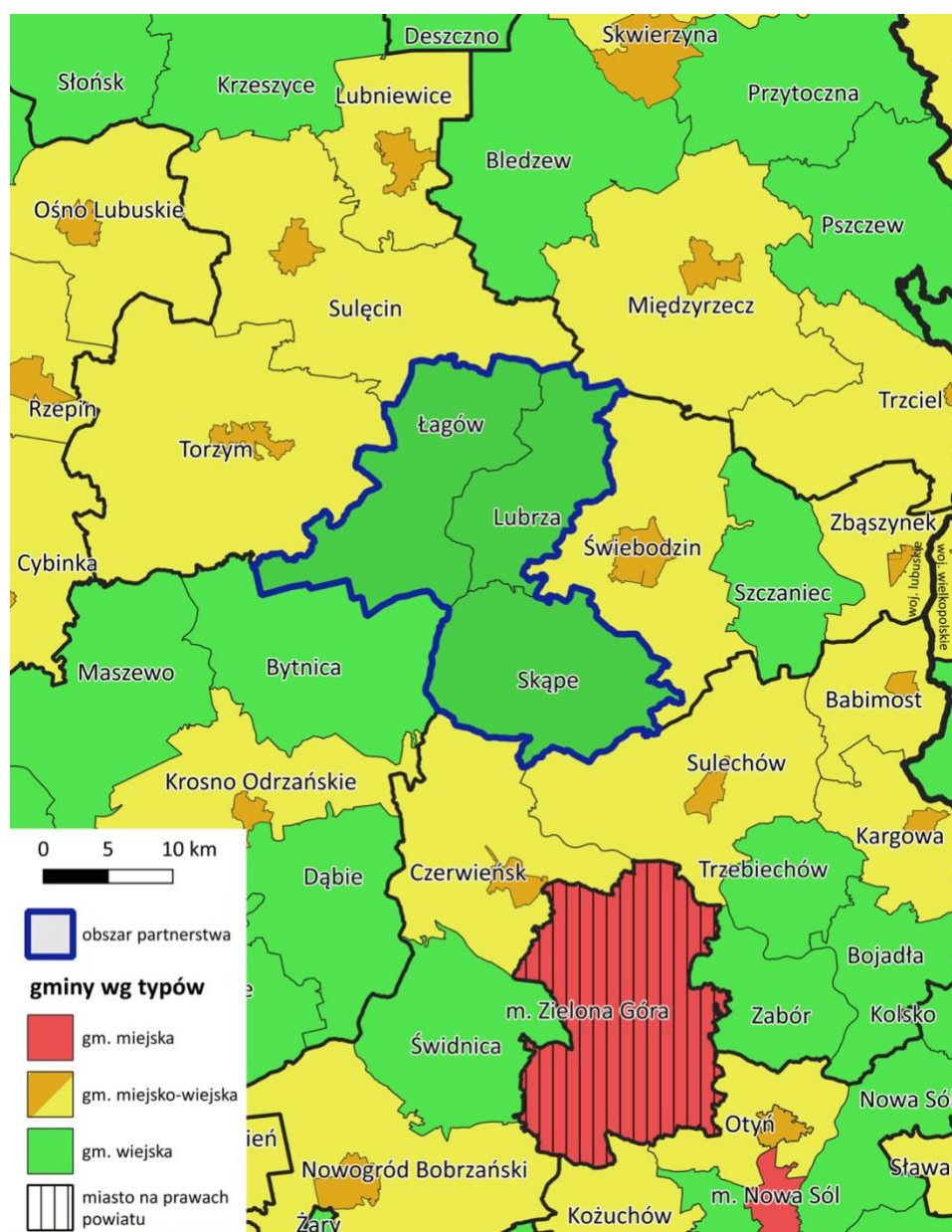
Gęstość zaludnienia jest znacząco niższa niż średnia w województwie wynosząca 73os.km². Sytuacja ludnościowa jest stabilna, choć z wyjątkiem gminy Lubrza, obserwowany jest konsekwentny spadek ilości mieszkańców.

Tabela 2. Zmiany liczby ludności w latach 2011-2019

nazwa JST	2010	2015	2020
Łagów	5267	5005	4907
Lubrza	3516	3538	3602
Skąpe	5212	5167	5056
Suma	13995	13710	13565

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Ryc. 1. Obszar partnerstwa i otoczenie – podział administracyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie Państwowego Rejestru Granic

Obszar partnerstwa jest funkcjonalnie powiązany przede wszystkim ze Świebodzinem, około 20 tysięcznym miastem. Na wschód od partnerstwa znajdują się także Sulechów i Międzyrzecz, ośrodki miejskie o podobnej skali.

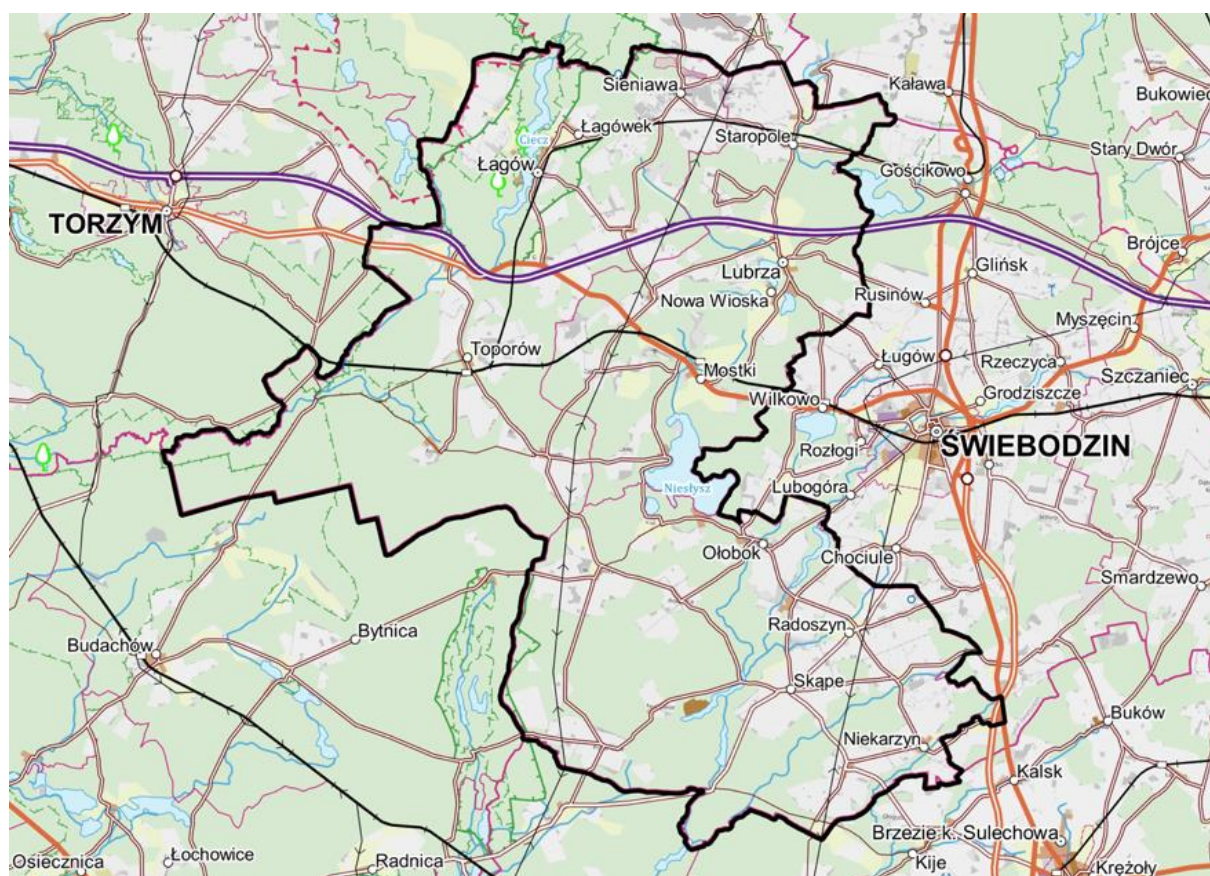
Obszar jest dość dobrze skomunikowany, przez teren gmin Łagów i Lubrza w kierunku wschód zachód przebiega autostrada A2 i droga krajowa nr 92. Najbliższe zjazdy z autostrady znajdują się w Jordanowie i Torzymiu.

Droga ekspresowa S3 przebiega w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru partnerstwa (zahaczając o wschodni kraniec gminy Skąpe), blisko jego wschodnich granic najbliższe zjazdy znajdują się w Sulechowie i Świebodzinie.

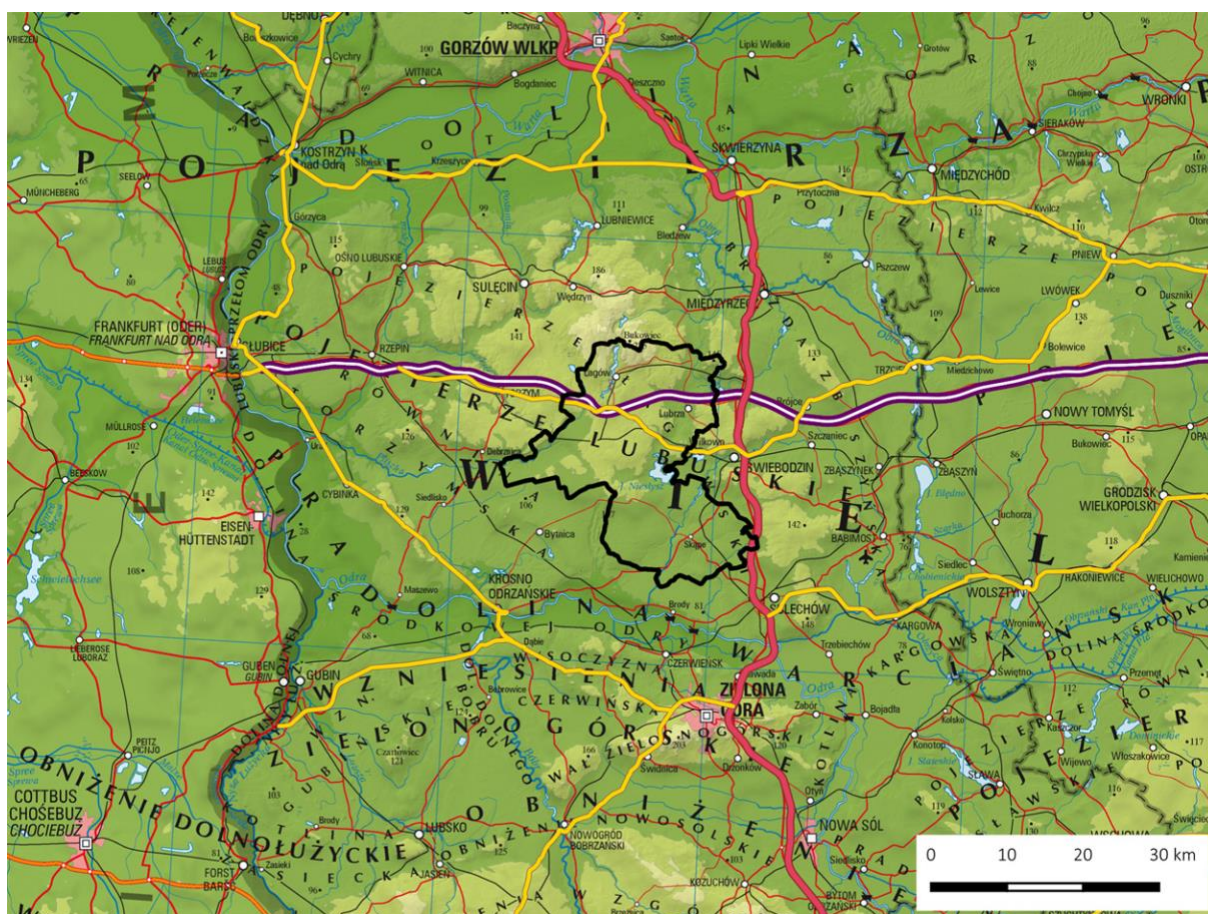
Przez obszar partnerstwa przebiega linia kolejowa nr 3 relacji Frankfurt nad Odrą – Poznań. W miejscowości Mostki (gmina Lubrza) funkcjonuje przystanek kolejowy. Również w gminie Lubrza w miejscowości Toporów znajduje się stacja kolejowa, skąd do Łagowa odchodzi linia nr 375 (czynna jedynie w weekendy w sezonie letnim).

Ryc. 2. Szkielet układu komunikacyjnego

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Bazy Danych Obiektów Ogólnogeograficznych (BDOO)

Ryc. 3. Położenie partnerstwa na tle mapy ogólnogeograficznej

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

Gmina Łągów jest najbardziej atrakcyjna turystycznie, głównie dzięki jeziorom Ciecz (Trześniowskie) i Łagowskiemu, na przesmyku między którymi znajduje się malownicza miejscowość Łągów z zamkiem Joannitów. Łągów zwany jest perłą ziemi lubuskiej. Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 z dnia 15 lutego 2021.³ rozpoczęto starania o utworzenie w Łagowie uzdrowiska. Zadanie to znalazło się na liście przedsięwzięć strategicznych województwa.

Gmina Lubrza także posiada istotny potencjał turystyczny dzięki znajdującym się na jej terenie jeziorom Goszcza, Lubie, Lubrza, Wilkowo oraz Niestysz (największe w województwie lubuskim), a także poniemieckim umocnieniom tzw. Pętli Boryszyńskiej.

---

³ Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r.

Gmina Skąpe posiada mniejsze walory turystyczne, choć na jej terenie znajduje się jezioro Ciborze, a przez gminę przepływa rzeka Ołobok zaś przy północnej granicy gminy znajduje się także jezioro Niestysz.

Biorąc pod uwagę znaczenie rozwoju turystyki dla OP na poniższej mapie zaprezentowano pozycję powiatu świebodzińskiego wg syntetycznego wskaźnika rozwoju funkcji turystycznej⁴ (dane dostępne na poziomie powiatowym). 2 stopień rozwoju funkcji turystycznej OP wskazuje na istotne znaczenie funkcji turystycznej.

Ze względu na konstrukcję wskaźnika, którego istotną składową jest liczba miejsc noclegowych i gęstość bazy noclegowej oraz charakterystykę turystyki w Łagowie, Lubrzy i Skąpem, funkcjonującą również w oparciu o indywidualne budownictwo rekreacyjne, pozycja gmin może być zaniżona.

---

⁴ Kartogram przedstawia pozycję w rozwoju funkcji turystycznej w powiatach w roku 2019. Wskaźnik został opracowany zgodnie z metodyką zaproponowaną przez A. Szromka. Wskaźnik ma charakter syntetyczny i powstaje w oparciu o 4 wskaźniki składowe: dwa wskaźniki intensywności ruchu turystycznego oraz dwa wskaźniki zagospodarowania turystycznego. Są to:

1. Wskaźniki zagospodarowania turystycznego:

a) wskaźnik Baretje’a—Deferta informujący o liczbie miejsc noclegowych w danym roku przypadających na 100 mieszkańców

b) wskaźnik gęstości bazy noclegowej informujący o liczbie miejsc noclegowych przypadających na 1 km² powierzchni

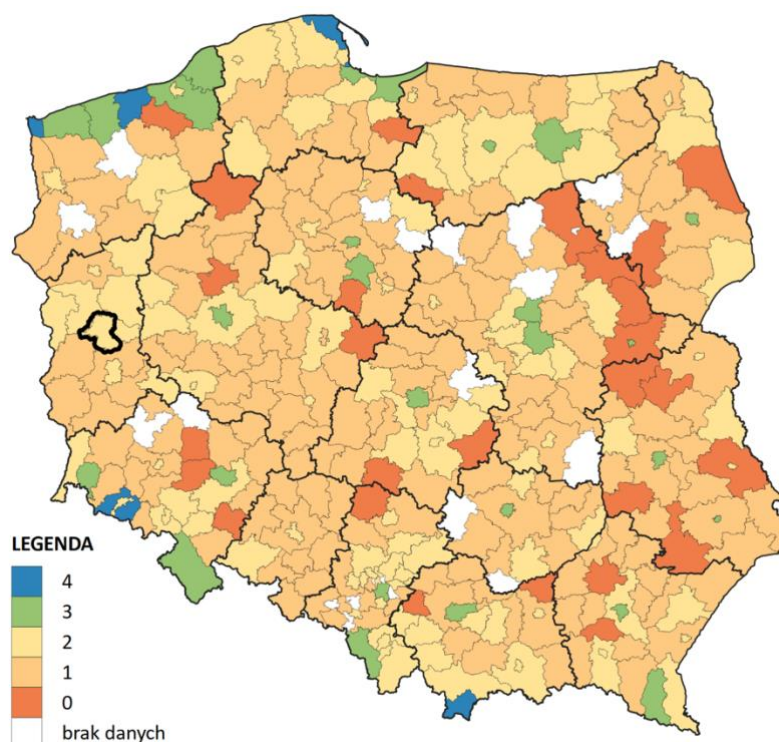
2. Wskaźniki intensywności ruchu turystycznego:

a) wskaźnik Schneidera informujący o liczbie turystów przypadających na 100 mieszkańców

b) wskaźnik Deferta, informujący o liczbie turystów przypadających na 1 km² powierzchni

Ryc. 4. Pozycja powiatów wg syntetycznego wskaźnika rozwoju funkcji turystycznej (2019)

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych BDL GUS oraz metodyki A. Szromka

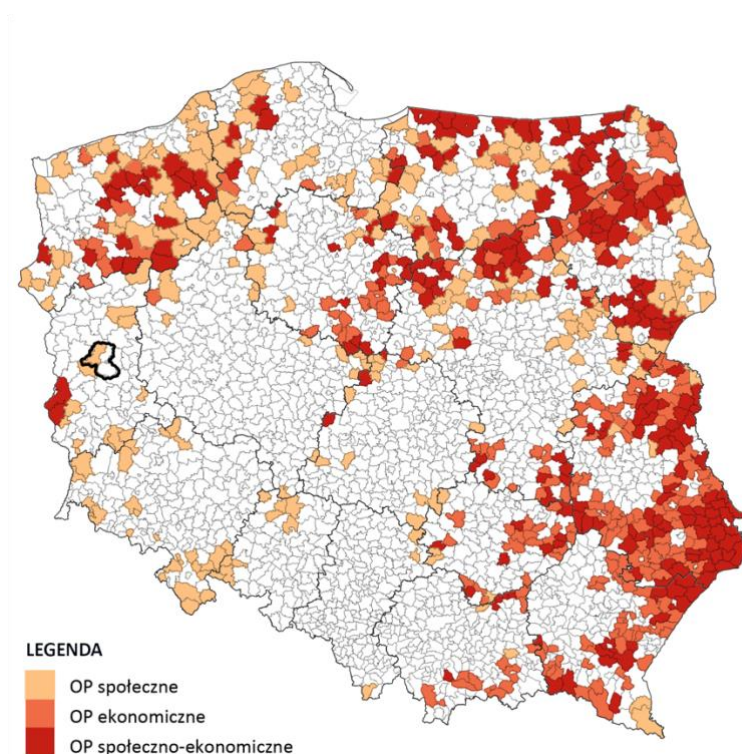
2.2. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa

2.2.1. Delimitacja obszarów problemowych w skali kraju

Delimitacja obszarów problemowych (OP) w Polsce dla potrzeb wynikających z polityki rozwoju (w tym Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju) po raz pierwszy została wykonana w 2016 r. w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN (Śleszyński i in. 2017) na zlecenie ówczesnego Ministerstwa Rozwoju i została wykorzystana w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. W późniejszych latach wykonywano aktualizacje delimitacji wg tej samej metodologii.

Wypracowana metodologia jest uniwersalna i ma zastosowanie dla różnych celów związanych z programowaniem rozwoju.

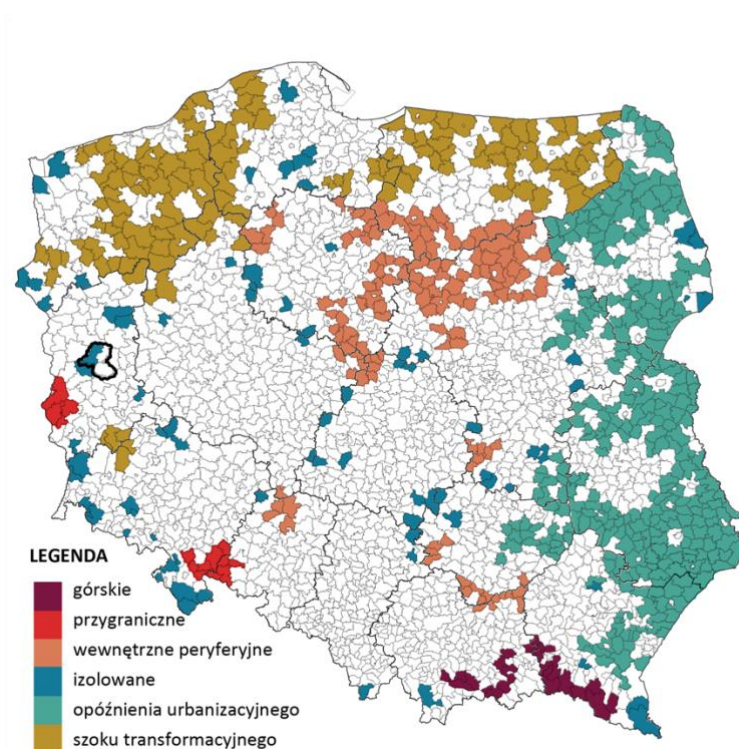
Ryc. 5. Delimitacja obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

Spośród gmin tworzących partnerstwo jedynie gmina Łagów została zaklasyfikowana do obszarów problemowych o charakterze społecznym. Wg typologii obszarów problemowych gmina ta została zaklasyfikowana jako izolowana (ekonomicznie i gospodarczo) co oznacza, iż pomimo stosunkowo wysokiego ogólnego poziomu rozwoju ich otoczenia (w odniesieniu do całego kraju) występują na jej terenie problemy lokalne rzutujące na możliwości aktywnego rozwoju tego samorządu.

Ryc. 6. Typologia obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

Jak widać z powyższych map, większość gmin problemowych znajduje się w północnej i wschodniej części Polski. Zakwalifikowanie jednej z gmin tworzących partnerstwo jako problemowej jest więc co najmniej alarmujące.

2.2.2. Delimitacja obszarów problemowych w skali województwa

23 kwietnia 2018 r. uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z dnia 2 maja 2018 r. poz. 1163) uchwalony został **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego**, który – wraz ze **Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030** – stanowi **podstawę prowadzenia polityki rozwoju** przez władze samorządowe. Plan wyznaczył obszary funkcjonalne o znaczeniu dla polityki przestrzennej kraju, jak również obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym i lokalnym.

W skład partnerstwa wchodzi trzy gminy wiejskie z powiatu świebodzińskiego: Łągów, Lubrza, Skąpe. Obszar partnerstwa nie stanowi obszaru funkcjonalnego zdefiniowanego w strukturze przestrzennej województwa. W szczególności nie spełnia kryteriów Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego. Gminy tworzące partnerstwo są funkcjonalnym zapleczem miasta Świebodzin, które jest ośrodkiem o znaczeniu

subregionalnym. Jednocześnie, jak wynika z zapisów planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego wszystkie trzy gminy zaliczono do wiejskich obszarów wymagających wsparcia procesów rozwojowych. Oznacza to, iż znajdują się one poza bezpośrednim zasięgiem oddziaływania ośrodków miejskich i subregionalnych. Szczególnie niekorzystnym zjawiskiem charakterystycznym dla tych obszarów jest odpływ ludności a bariery w rozwoju stanowią głównie: niska dostępność do usług publicznych, zły stan techniczny zabudowy, słaba jakość infrastruktury technicznej oraz niska dostępność komunikacyjna⁵.

Zgodnie z kryteriami zawartymi w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego wyróżniono **pięć typów** obszarów wymagających długofalowej interwencji:

1. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych
2. Miasta i inne obszary tracące funkcje społeczno-gospodarcze
3. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe
4. Obszary przygraniczne
5. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich

Wszystkie gminy zaliczono do obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych oraz sklasyfikowano jako obszary przygraniczne (strefa III). Dodatkowo gmina Lubrza została wskazana jako obszar tracący funkcje społeczno-gospodarcze. Gmina Łagów jest klasyfikowana jako gmina zagrożona trwałą marginalizacją.

---

⁵ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, uchwała nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z dnia 2 maja 2018 r. poz. 1163)

Tabela 3. Klasyfikacja obszarów wymagających długotrwałej interwencji

Nazwa gminy	Typ obszaru wymagający długofalowej interwencji				
	1	2	3	4	5
Łagów	X	X		X	
Lubrza	X			X	
Skąpe	X			X	

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Planu Zagospodarowania Województwa

Z powyższych względów inicjatywę zawiązania partnerstwa należy ocenić pozytywnie jako sprzyjającą wzmocnieniu wzajemnych więzi pomiędzy samorządami i zapobieganiu niekorzystnym zjawiskom charakterystycznym dla obszaru partnerstwa. Z pewnością daje ona także szansę na efektywniejsze wykorzystanie środków Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2021-2027.

3. Charakterystyka partnerstwa – diagnoza na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych

Dla przeprowadzenia wielowymiarowej analizy wskaźnikowej Związek Miast Polskich opracował **Monitor Rozwoju Lokalnego**⁶. Jest to narzędzie gromadzące i wizualizujące dane statystyczne pochodzące z różnych źródeł (GUS, Ministerstwo Finansów, system POLTAX, KRUS, itp.). Narzędzie pozwala także na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego konkretnej gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju. Nie jest to zatem ocena w kategoriach bezwzględnych – a zawsze w porównaniu z tym co dzieje się w jednostkach samorządu terytorialnego, stanowiących grupę porównawczą. Nie jest to również ocena w sensie formalnym, ale **punkt wyjścia do analizy**. Tym samym to jest wsparcie władz i mieszkańców w przygotowaniu decyzji, przede wszystkim o charakterze strategicznym. Dla potrzeb realizacji Projektu „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” Monitor Rozwoju Lokalnego został wyposażony w funkcje pozwalające na ocenę potencjałów rozwojowych w ujęciu wszystkich jednostek samorządu terytorialnego tworzących poszczególne partnerstwa uczestniczące w Projekcie.

W niniejszym rozdziale posłużono się także danymi GUS oraz innymi dostępnymi dla autorów zbiorami danych, w tym także wynikami badań społecznych przeprowadzonych w ramach prac diagnostycznych i informacjami pozyskanymi bezpośrednio z partnerskich samorządów.

3.1. Ogólny wskaźnik rozwoju

Stanowi **sumę wskaźników syntetycznych** dotyczących obszarów i wymiarów danych zagregowanych w MRL **poszczególnych gmin tworzących Partnerstwo**, ważonych udziałem liczby mieszkańców danej jednostki w ogólnej liczbie

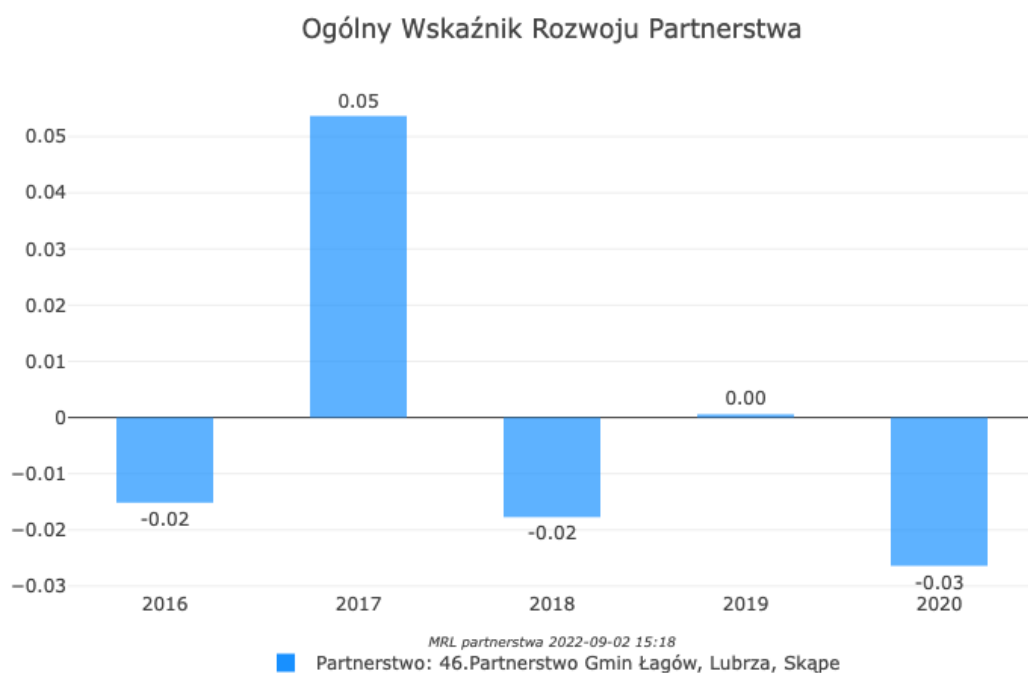
---

⁶<https://monitorrozwoju.pl>

mieszkańców Partnerstwa. Wartości wskaźników poszczególnych gmin są wypadkową wyliczeń względem innych gmin należących do tożsamej grupy funkcjonalnej (zgodnie z klasyfikacją prof. P. Śleszyńskiego z PAN).

Ryc. 7. Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa

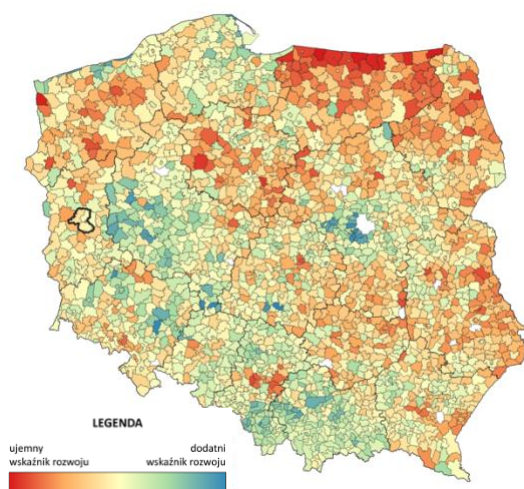

Źródło: Opracowanie ZMP

Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa (w latach 2016-2020) posiada wartość **zblizoną do zera**, choć częściej przyjmuje wartości ujemne, co wskazuje na brak nagłych zjawisk kryzysowych, ale wolniejsze tempo rozwoju całości obszaru w porównaniu do grupy odniesienia złożonej z gmin o podobnej charakterystyce.

Wyraźniej wskazuje na ten stan rzeczy zobrazowanie pozycji rozwojowej gmin tworzących Partnerstwo na tle mapy Polski.

Ryc. 8. Ogólny wskaźnik rozwoju gmin na tle mapy Polski

Źródło: Opracowanie ZMP

3.2. Wymiar społeczny (diagnoza sytuacji społecznej)

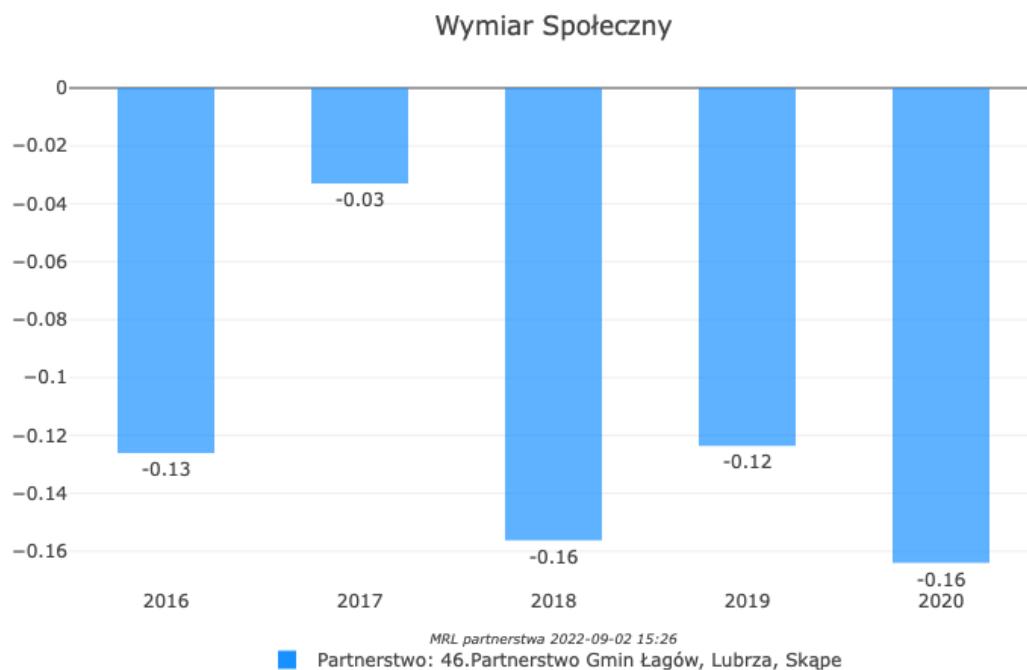
3.2.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym

Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym agreguje dane z następujących podobszarów:

- dostępność i jakość usług oraz infrastruktury;
- dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych;
- zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny gminy;
- poziom bezpieczeństwa;
- sytuacja demograficzna.

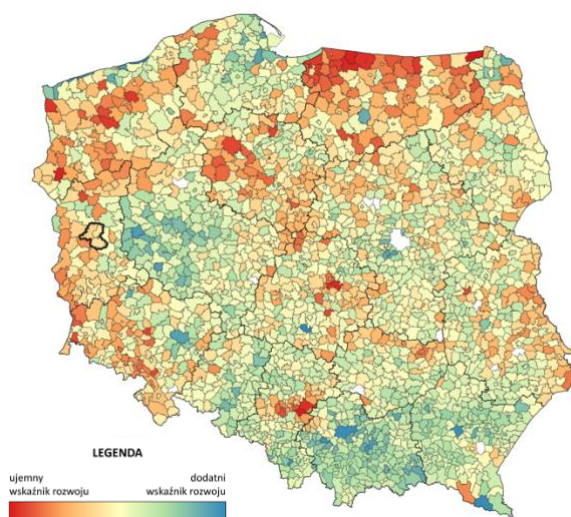
Ryc. 9. Syntetyczny wskaźnik w wymiarze społecznym

- Źródło: Opracowanie ZMP

W wymiarze społecznym wskaźnik przyjmuje wartości ujemne. Co oznacza, że sytuacja względem grupy porównawczej ulega pogorszeniu. Jak widać na poniższej mapie taka sytuacja występuje w większości gmin w województwach przygranicznych zachodniej części kraju.

Ryc. 10. Syntetyczny wskaźnik w wymiarze społecznym na tle mapy Polski

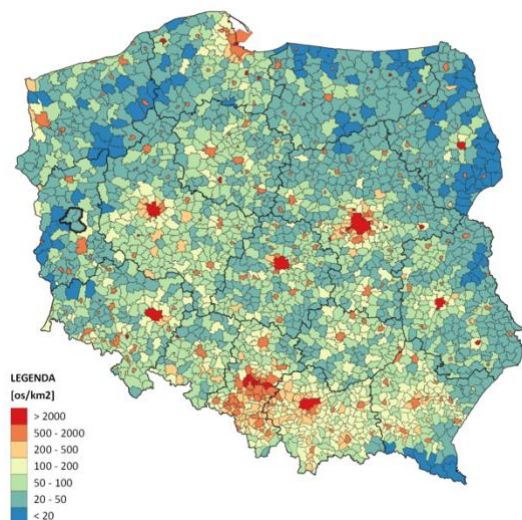

- Źródło: Opracowanie ZMP

3.2.2. Rozwój demograficzny

Gęstość zaludnienia gmin tworzących partnerstwo należy do najniższych w Polsce.

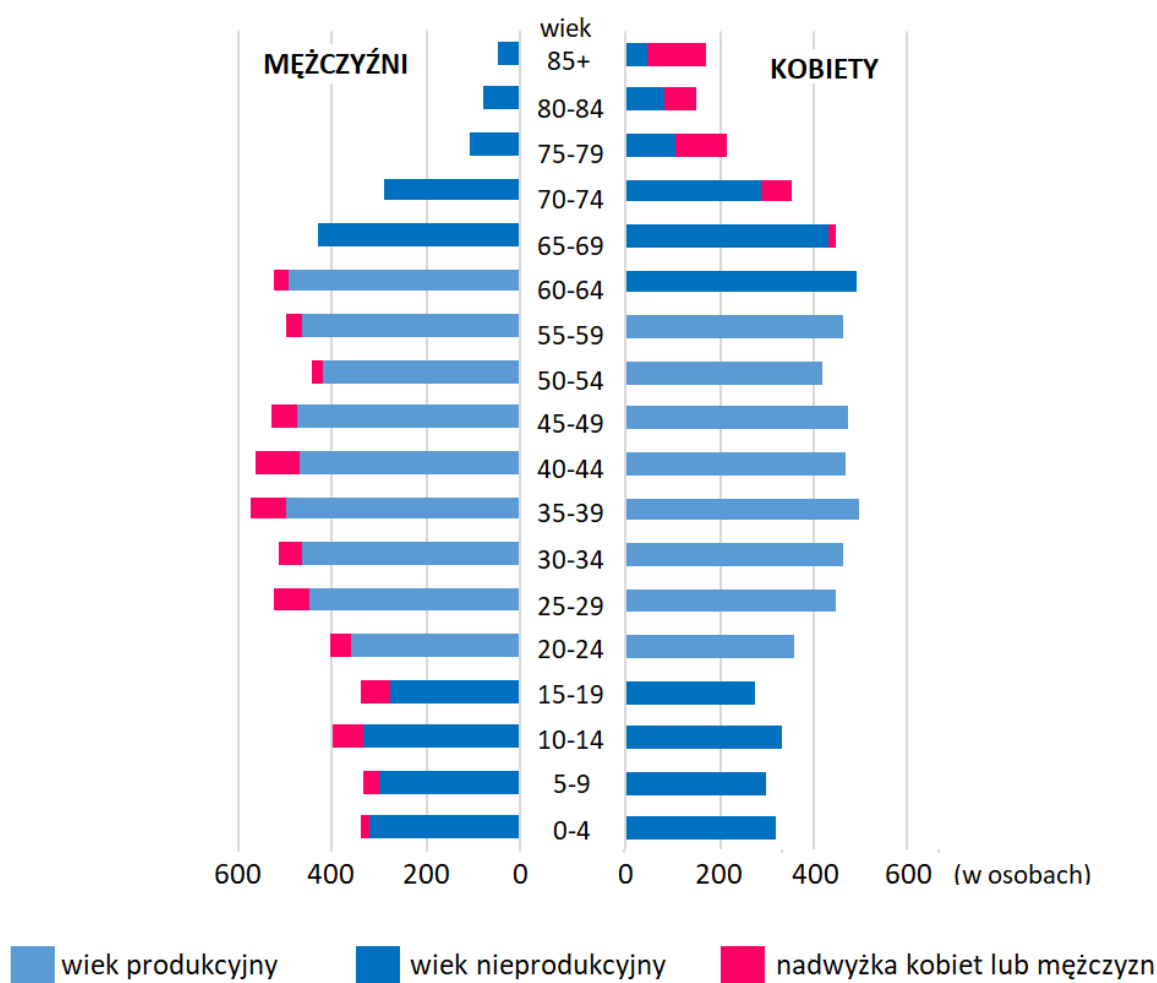
Ryc. 11. Gęstość zaludnienia

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUS za 2019 rok

Sytuacja demograficzna w gminach tworzących partnerstwo nie odbiega od ogólnej sytuacji w kraju. Dają się zauważyć takie trendy jak stopniowe zmniejszanie się liczby ludności, starzenie się społeczeństwa i związane z tym zmiany w funkcjonalnych grupach wiekowych – ubytek ludności w wieku przedprodukcyjnym i przyrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.

Ryc. 12. Piramida wieku

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUS za 2019 rok

Struktura płci i wieku obszaru jest zbliżona do struktury występującej przeciętnie w kraju. Najlicniejszą grupę stanowią osoby urodzone po II wojnie światowej (tzw. wyż powojenny) oraz dzieci tego pokolenia, tj. osoby urodzone w latach 70. i 80 (echo wyżu powojennego). Dzieci najmłodsze i młodzież, do 19 roku życia stanowią już mniejszą grupę. Znamiennym jest fakt wkraczania osób z tzw. wyżu powojennego w wiek emerytalny. W 2020 r. wszystkie kobiety z ww. wyżu były już w wieku emerytalnym, w przypadku mężczyzn nastąpi to w 2024 r.

Tabela 4. Wskaźniki obrazujące sytuację demograficzną latach 2011-2020

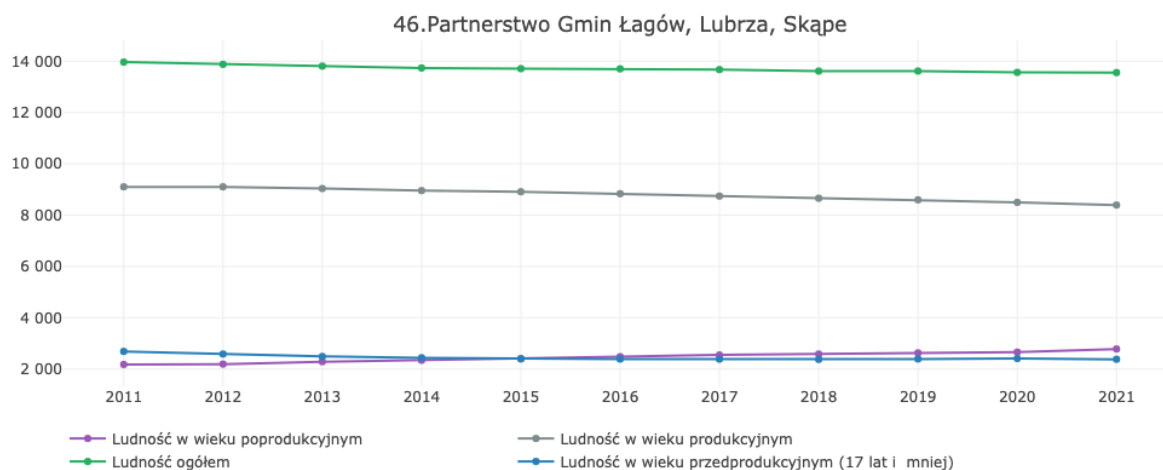
Wskaźnik	2011	2015	2020	Dynamika
Ludność ogółem	13966	13710	13565	-3,07 %

Ludność w wieku poprodukcyjnym	2177	2399	2658	+22,0 %
Ludność w wieku produkcyjnym	9103	8912	8497	-6,66 %
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	2686	2399	2410	-10,28 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Poniższy wykres pokazuje, że już w 2015 roku liczba ludności w wieku poprodukcyjnym zrównała się z liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Ryc. 13. Struktura wieku ludności

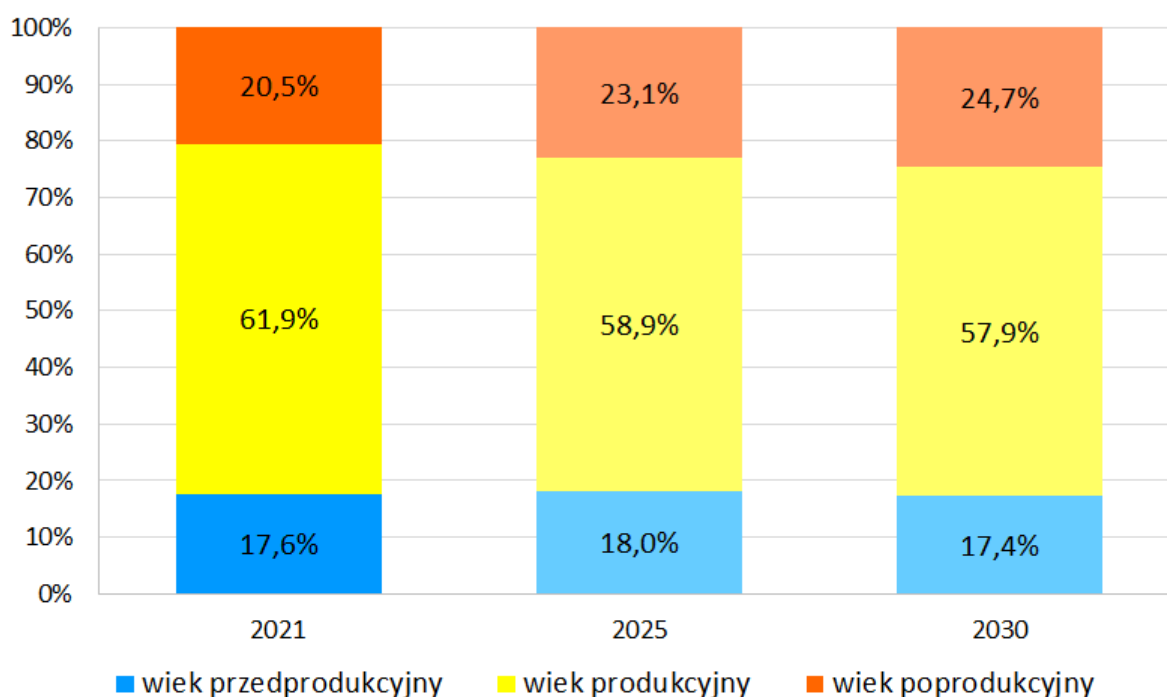

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl.

Rozkład ludności wg grup wiekowych jest wciąż korzystny, choć układ piramidy płci i wieku pokazuje, że zmiany na niekorzyść mogą postępować coraz szybciej. W 2021 r. udział osób w wieku poprodukcyjnym przekroczył 20%. Nie występuje jeszcze zjawisko tzw. starości demograficznej, obejmującej wszystkie trzy grupy wiekowe, tj. takie, kiedy występują jednocześnie trzy parametry:

- niski udział wieku przedprodukcyjnego: poniżej 15%,
- niski udział wieku produkcyjnego: poniżej 60%,
- wysoki udział wieku poprodukcyjnego: powyżej 20%.

Ryc. 14. Prognoza ludności wg ekonomicznych grup wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl.

Prognoza ludności wg ekonomicznych grup wieku pokazuje jednak, że już w 2021 osiągnięto dwa parametry starości demograficznej i sytuacja będzie się pogarszać, jedynie ilość osób w wieku przedprodukcyjnym pozostaje na poziomie większym niż 15 % w całym okresie analizy.

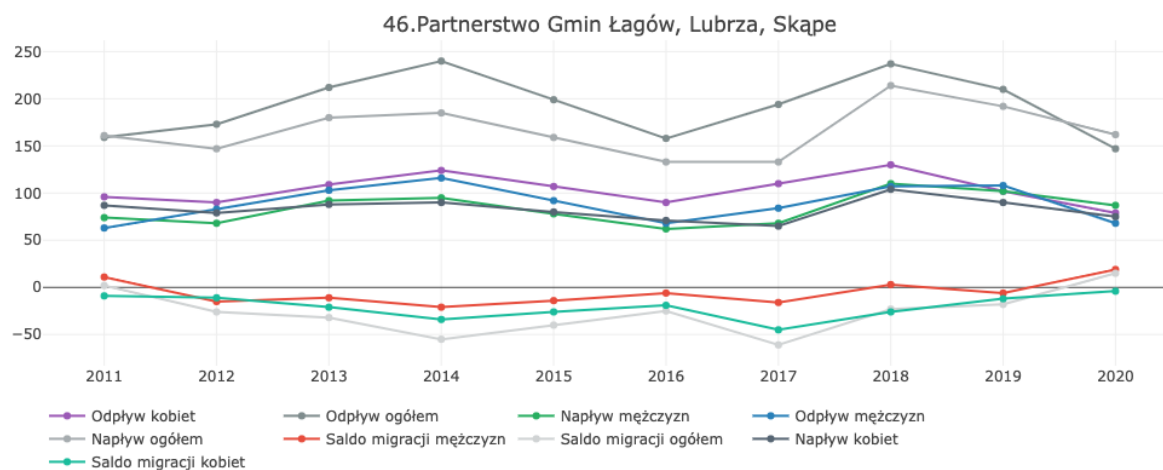
Saldo migracji oscyluje wokół zera. Rocznie na teren partnerstwa sprowadza się od ok. 150 do 250 osób i porównywalna ilość ludzi się wyprowadza. Nie występuje wyraźne zróżnicowanie ze względu na płeć.

Badania społeczne wskazują, że w oczach zarówno mieszkańców jak i młodzieży obszar jest raczej dobrym miejscem do życia. Najlepiej postrzegają obszar partnerstwa lokalni liderzy. Jednocześnie należy zauważyć, że młodzi ludzie nie chcą w przyszłości mieszkać ani pracować w na terenie partnerstwa. Większość zamierza związać przyszłość z zagranicą. Przez młodzież rozważane jest również zamieszkanie w Polsce, ale w innym województwie.

Do zamieszkania na terenie partnerstwa młodzież zachęca szczególnie czyste środowisko, estetyka otoczenia, jakości przestrzeni publicznej, atrakcyjność turystyczna i lokalna kultura. Są to jednocześnie wartości wskazywane jako mocne strony obszaru partnerstwa przez ankietowanych mieszkańców. Ważne są także relacje międzyludzkie i więzi, a także poczucie lokalnego patriotyzmu. Stosunkowo

wysoko oceniana jest przez młodzież również oferta kulturalno-rozrywkowa, inne zdanie mają na ten temat ankietowani mieszkańcy, którzy uważają ją raczej za słabą stronę gmin tworzących partnerstwo.

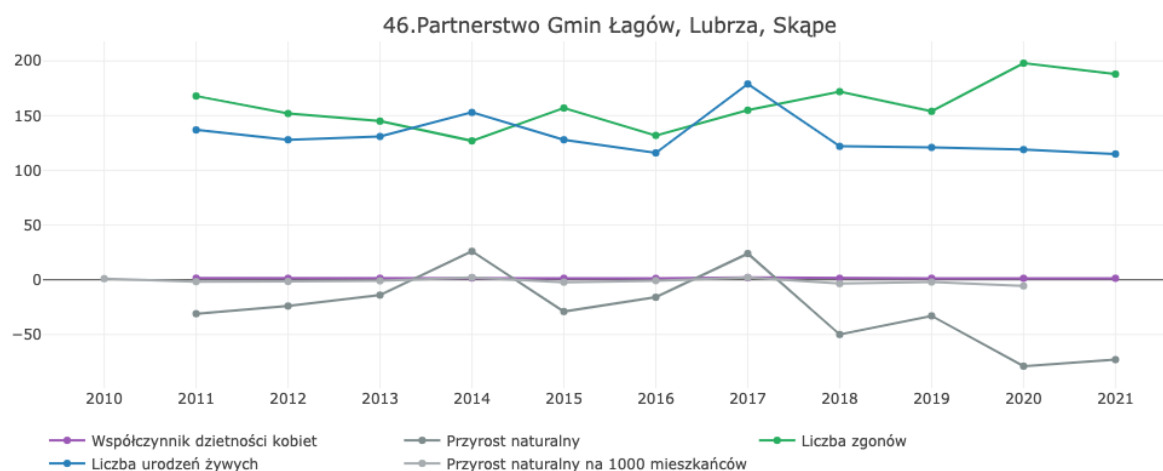
Ryc. 15. Migracje

Źródło: opracowanie ZMP na podstawie danych GUS, przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

Przyrost naturalny również oscyluje w granicach zera. Liczba zgonów i urodzeń waha się w granicach 100-200 osób. Niepokojący może się wydawać wzrost ilości zgonów i spadek urodzeń obserwowany od 2016 roku.

Ryc. 16. Przyrost naturalny

Źródło: opracowanie ZMP na podstawie danych GUS, przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

3.2.3. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi w kontekście zmian demograficznych

Jak pokazują badania mieszkańców podstawowe usługi są zasadniczo dostępne w gminach zamieszkania, tam najczęściej ankietowani robią codzienne zakupy, korzystają z podstawowej opieki zdrowotnej oraz mają możliwość zapewnienia opieki dzieciom (przedszkola i szkoły podstawowe). Warto jednak zauważyć, że aż 16% badanych zapewnia opiekę dzieciom poza obszarem partnerstwa (brak żłobków?) a z podstawowej opieki zdrowotnej poza partnerstwem korzysta ponad połowa ankietowanych, oferta usług zdrowotnych w oczach liderów to jedna z najsłabszych stron obszaru partnerstwa. Miejsce zamieszkania, nie jest, najczęstszą lokalizacją miejsca pracy. Zaskakującym jest fakt, że poza partnerstwo do pracy dojeżdża aż 60% badanych. Również realizacja własnych pasji czy uprawianie sportu i rekreacji wiąże się z koniecznością wyjazdu dla ponad połowy ankietowanych. Zakupy na targowiskach, zakupy w sklepach sieci handlowych (w tym artykuły przemysłowe, AGD itp.) oraz bardziej wyspecjalizowane usługi np. prawne, bankowe lub medyczne dostępne są w Świebodzinie, poza partnerstwem korzysta z nich około 90% badanych. Wizyty w stolicy województwa najczęściej wymagają usługi z zakresu kultury wysokiej, edukacji na poziomie wyższym a także specjalistyczne zabiegi medyczne. Ogólnie bilans usług kształtuje się ujemnie, co oznacza, że mieszkańcy większość potrzeb zaspokajają poza obszarem partnerstwa, co zostało zilustrowane na poniższych wykresach.⁷

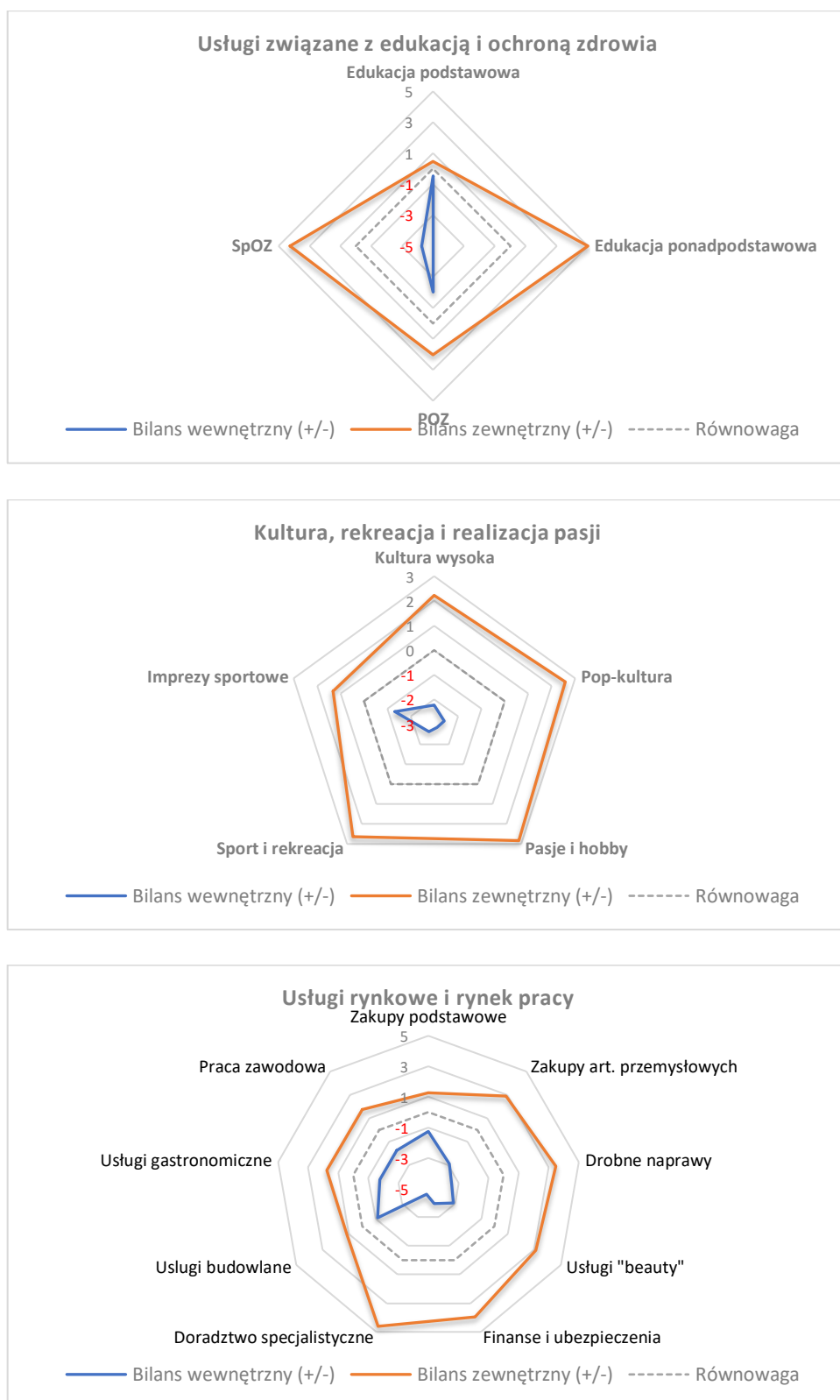
---

⁷ W przypadku usługi zrównoważonej wewnętrznie i w relacjach z otoczeniem linia niebieska (bilans wewnętrzny w partnerstwie) i linia czerwona (bilans zewnętrzny z perspektywy otoczenia partnerstwa) oscylować będą w okolicach zera.

Jeśli zmienna opisująca wartość bilansu wewnętrznego (linia niebieska) przyjmie wartość dodatnią, to znaczy, że partnerstwo sprzedaje więcej jednostek usługi niż są w stanie kupić jego mieszkańcy. Nadwyżkowa podaż usług oferowanych przez partnerstwo musi zostać zrównoważona przez ujemną wartość bilansu zewnętrznego widzianego z perspektywy otoczenia (linia czerwona) - otoczenie więcej kupuje niż sprzedaje.

Jeśli bilans wewnętrzny ma wartość ujemną (partnerstwo importuje usługę), to nadwyżkowy popyt zgłaszany przez mieszkańców musi zostać zaspokojony przez zwiększone zakupy na zewnątrz partnerstwa. Otoczenie zatem sprzedaje partnerstwu więcej jednostek usługi niż ich kupuje. Odzwierciedleniem tej sytuacji jest wzrost wartości zmiennej bilansu zewnętrznego (linia czerwona) powyżej zera.

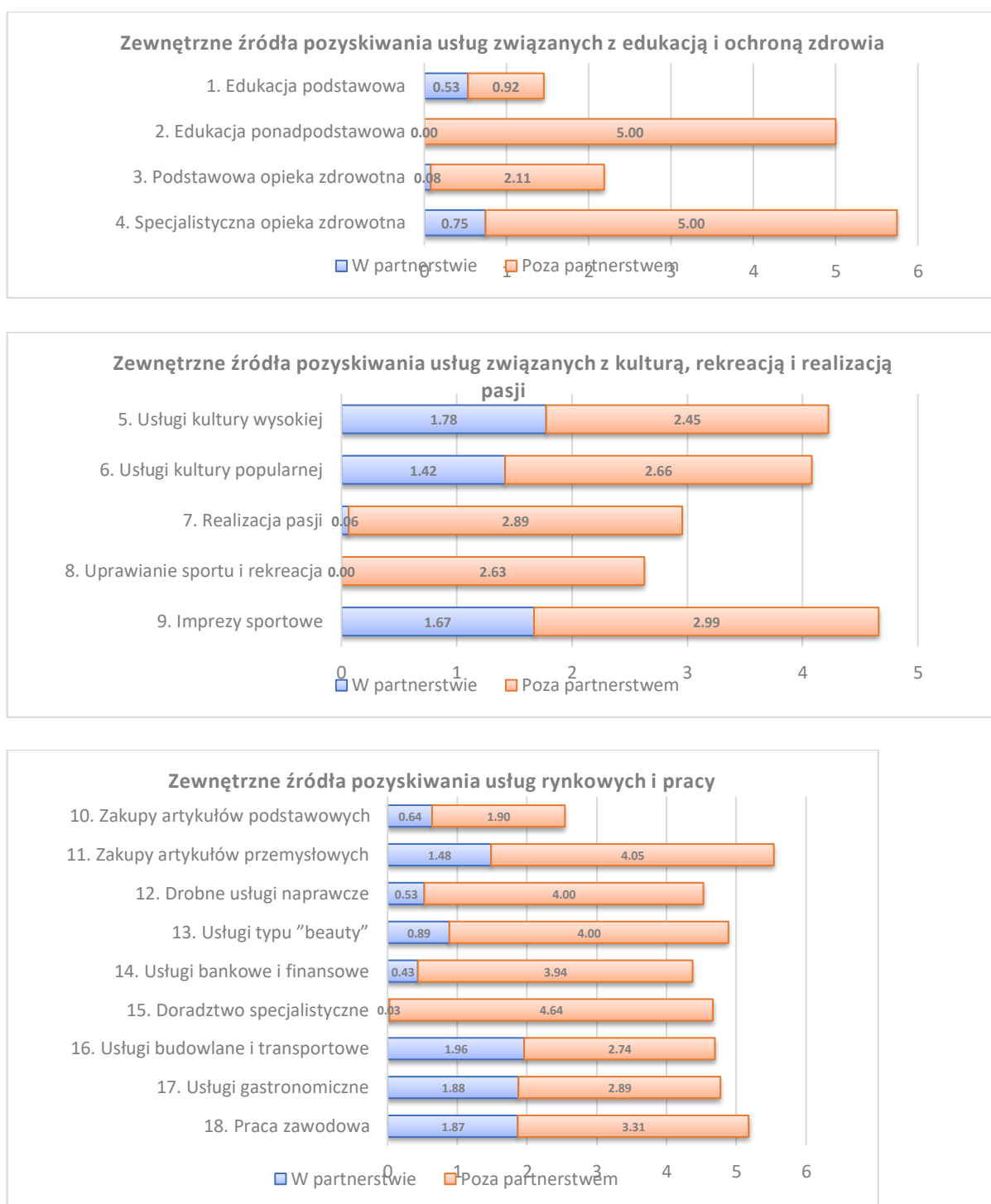
Ryc. 17. Bilans usług

Źródło: opracowanie ZMP na podstawie matrycy bilansu usług

Ryc. 18. Bilans usług – zewnętrzne źródła pozyskiwania usług

Źródło: opracowanie ZMP na podstawie matrycy bilansu usług

Również aktywność społeczna i kulturalna realizowana jest w ośrodkach wyższego szczebla, ewentualnie w miejscu zamieszkania. Można postawić wniosek, że powiązania funkcjonalne pomiędzy poszczególnymi gminami wiejskimi są niewielkie, natomiast miasta są w naturalny sposób ogniskami skupiającymi ofertę

usługową i życie lokalnej społeczności, co powoduje, że większość spraw załatwia się w Świebodzinie. Jest to zilustrowane na powyższych wykresach

W kontekście zmian demograficznych wzrastać będzie popyt na usługi związane z tak zwaną srebrną gospodarką, czyli usługi senioralne, jednakże wobec faktu, że już dziś nasycenie usługami obszaru partnerstwa jest niewielkie, a większość usług dostępnych jest w ośrodkach miejskich i nawet z podstawowej opieki zdrowotnej mieszkańcy w dużej mierze korzystają poza obszarem partnerstwa nie należy spodziewać się dynamicznego rozwoju tej branży.

3.2.3.1. Edukacja

W zakresie opieki nad dziećmi na obszarze partnerstwa nie występują publiczne żłobki. Gmina Lubrza nie posiada także przedszkola, w Łagowie funkcjonuje przedszkole oraz oddział przedszkolny w Toporowie a w gminie Skąpe punkt przedszkolny i przedszkole w Ciborzu.

Na terenie partnerstwa występują jedynie szkoły podstawowe. W Łagowie i Lubrzy dwie, przy czym w Lubrzy jedna ze szkół jest niepubliczna, w Skąpem zaś funkcjonują trzy szkoły publiczne.

Liczba uczniów szkół podstawowych w każdej z gmin waha się pomiędzy 200 a 350 osób. Dość niski (81,89,73%) jest współczynnik skolaryzacji brutto, co oznacza, że część dzieci zameldowanych na obszarze partnerstwa wybiera szkoły poza jego terenem, na przykład w Świebodzinie (wskaźnik skolaryzacji ponad 100 %).

Wyniki egzaminu ósmoklasisty kształtują się następująco (średni wynik):

- Łagów 53,41%
- Lubrza 55,96%
- Skąpe 61,95%

Są więc niższe zarówno od średniej wojewódzkiej 65,04%, jak i powiatowej 61,86%.

Oferta edukacyjna zachęca do opuszczenia partnerstwa niemal 60% młodzieży. Jest to zrozumiałe, wobec faktu, że aż 45% uczniów szkół średnich zamierza kontynuować naukę a podjąć pracę jedynie 30% z nich.

3.2.3.2. Usługi opiekuńcze

Usługi opiekuńcze są na obszarze partnerstwa słabo rozwinięte. Jedyne Dom Pomocy Społecznej, dysponujący 75 miejscami znajduje się w Toporowie, na terenie gminy Łagów (jest to instytucja powiatowa). W gminie Skąpe zaś ma swoją siedzibę

Wojewódzki Szpital Specjalistyczny dla Nerwowo i Psychicznie Chorych SPZOZ w Ciborzu.

3.2.3.3. Usługi zdrowotne

Poza wspomnianymi wyżej instytucjami na obszarze partnerstwa występują jedynie ośrodki podstawowej opieki zdrowotnej i praktyki lekarzy rodzinnych.

Problemem w mniejszych gminach jest zapewnienie pożądanego poziomu opieki zdrowotnej głównie ze względu na braki kadrowe i problem z zatrudnieniem lekarzy, zwłaszcza specjalistów np. dentystów.

Oferta usług zdrowotnych jest postrzegana przez większość mieszkańców (60%) jako słaba strona gmin. Dodatkowo, ponad połowa ankietowanych z podstawowej opieki zdrowotnej korzysta poza obszarem partnerstwa. W oczach liderów oferta usług medycznych to, poza komunikacją i transportem zbiorowym, najsłabsza strona obszaru partnerstwa.

3.2.3.4. Usługi administracyjne

Na obszarze partnerstwa usługi administracyjne świadczone są wyłącznie przez urzędy gmin i sołectwa. Działania i jakość pracy samorządu lokalnego dobrze oceniana jest przez 35% badanych, negatywnie przez 48% z nich. Zdania w tej materii nie ma 18% ankietowanych. Lepiej administracja wygląda w oczach liderów, bowiem aż 76% z nich uważa działania i jakość pracy samorządu lokalnego za silną stronę obszaru partnerstwa.

3.2.3.5. Usługi społeczne

Usługi społeczne są świadczone przez gminne ośrodki pomocy społecznej. Oferta usług społecznych i opiekuńczych oceniana jest dość krytycznie (41% liderów i 49% mieszkańców uważa ją za słabą stronę obszaru partnerstwa). Jak wynika z danych statystycznych ilość udzielanych świadczeń ulega systematycznemu zmniejszeniu.

3.2.3.6. Usługi kulturalne

Świadczone głównie przez Gminne Ośrodki Kultury, a także biblioteki. Brak innych instytucji kultury na obszarze partnerstwa. Ważnym obiektem jest znajdujący się u podnóża zamku Joannitów amfiteatr w Łagowie, a najważniejszym wydarzeniem Łagowskie Lato Filmowe. Ze względu na swoją funkcję jako centrum turystyczne Łągów oferuje zdecydowanie bardziej rozbudowany program wydarzeń kulturalnych o zasięgu regionalnym.

Badania społeczne i rozmowy z wóldarzami wskazują, że pomimo iż mieszkańcy mogą realizować w swojej gminie hobby, uczestniczyć w zajęciach artystycznych a

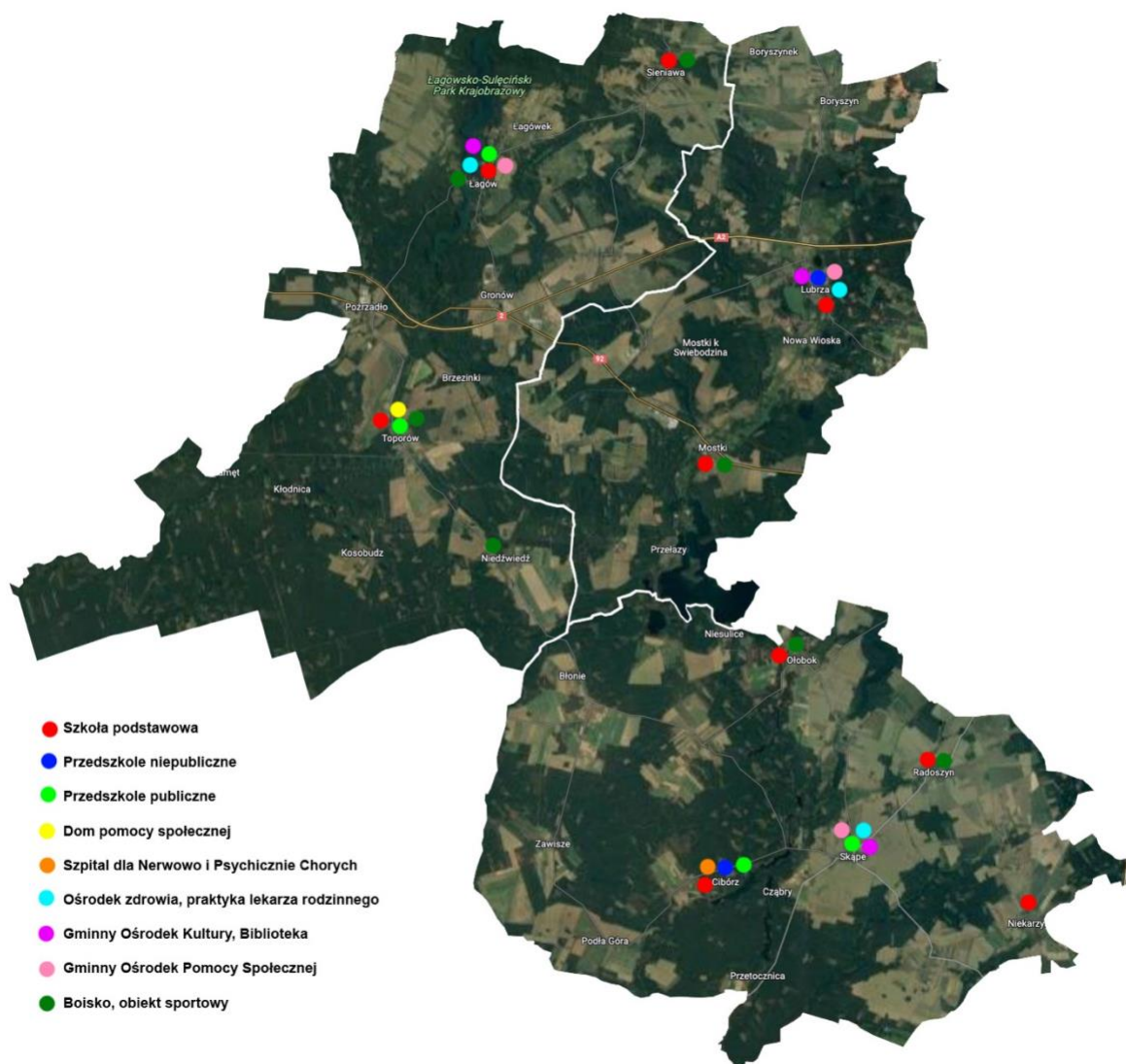
także lokalnych imprezach i wydarzeniach artystycznych i sportowych, aktywności kulturalne i sportowo-rekreacyjne realizują głównie poza obszarem partnerstwa.

3.2.3.7. Usługi sportowe

W każdej gminie działa przynajmniej kilka klubów sportowych. Najpopularniejszą dyscypliną jest oczywiście piłka nożna. W każdej gminie znajduje się przynajmniej jeden kompleks boisk, zazwyczaj występuje pełnowymiarowe trawiaste boisko do piłki nożnej, a także boiska typu „Orlik”. Infrastrukturę sportową uzupełniają szkolne boiska i sale gimnastyczne.

Badania społeczne oraz rozmowy z władzami wskazują, że pomimo iż na obszarze partnerstwa funkcjonują kluby sportowe, to większość badanych aktywności sportowe czy to w formie zorganizowanej czy indywidualnej realizuje poza obszarem partnerstwa.

Ryc. 19. Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie partnerstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od samorządów partnerstwa i googlemaps

3.2.3.8. Podsumowanie

Na terenie partnerstwa rozmieszczenie obiektów podstawowych usług społecznych: szkół podstawowych, przedszkoli, przychodni POZ i innych jest zgodne z zapotrzebowaniem wynikającym z rozmieszczenia ludności. Największa koncentracja obiektów usługowych występuje w siedzibach gmin. Widoczny jest brak żłobków. Badania ankietowe wskazują również na niewystarczający poziom i zakres usług medycznych, również w obszarze POZ, co powoduje że wielu mieszkańców korzysta z tych usług poza obszarem partnerstwa.

Biorąc pod uwagę niską gęstość zaludnienia i bliskość Świebodzina nie dziwi fakt, że na terenie partnerstwa koncentracja usług jest niewielka, a odległość od obiektu usługowego nieraz znaczna.

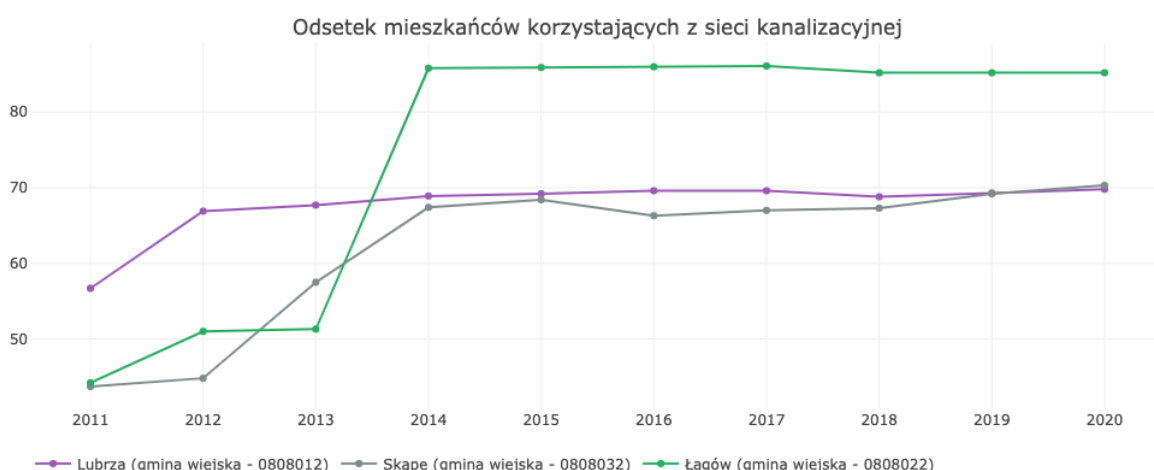
Badania ankietowe wskazują, że najbardziej oczekiwane byłoby zwiększanie dostępu do opieki zdrowotnej (47%) oraz atrakcyjna oferta kulturalna i spędzania czasu wolnego (43%).

3.2.4. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną

Przeciętna powierzchnia mieszkania przypadająca na jedną osobę wynosi około 30 m² i systematycznie rośnie, jest to wartość zbliżona do średniej krajowej.

Mieszkania są generalnie dobrze wyposażone w instalacje higieniczno-sanitarne, odsetek mieszkań z łazienką przekracza 90 %, odsetek mieszkań z ustępem 95%, a odsetek mieszkań z instalacją wodociągową zbliża się do 100 %. Wysoki jest także odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej, który wynosi odpowiednio 69 % w gminie Lubrza, 85% w gminie Łągów i 70% w gminie Skąpe, co istotne w ostatnich latach daje się zauważyć bardzo istotną poprawę w tym zakresie, jeszcze w 2011 roku odsetek korzystających z kanalizacji oscylował wokół 50 %.

Ryc. 20. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwoju.pl

Bardzo niewielka jest liczba mieszkań komunalnych, odpowiednio 26 w Lubrzy, 35 w Łągowie i 57 w Skąpe. Jest to charakterystyczne dla gmin wiejskich, które z reguły nie rozwijają komunalnego zasobu mieszkaniowego. W partnerstwie liczba mieszkań komunalnych sukcesywnie spada, gminy nie wybudowały żadnego nowego mieszkania w ciągu ostatnich 10 lat.

Liczba nowo oddanych mieszkań na przestrzeni ostatnich lat wynosi kilkanaście sztuk w każdej z gmin, co wskazuje na dość ograniczoną akcję budowlaną i atrakcyjność osiedleńczą obszaru partnerstwa. W zasadzie wszystkie nowododane mieszkania to domy jednorodzinne. Niewielki jest także ruch na rynku

nieruchomości, na podstawie danych powiatowych można stwierdzić, że rocznie zawiera się jedynie kilkanaście transakcji w każdej z gmin.

Tabela 5. Liczba nowooddanych mieszkań

Gmina	2011	2015	2020
Łagów	7	21	17
Lubrza	13	15	20
Skąpe	11	12	18
Suma	31	48	55

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Badania społeczne wskazują, że dostępność i ceny mieszkań postrzegane są jako słaba strona obszaru partnerstwa, uważa tak 59% badanych a przez młodzież postrzegane jako czynnik zachęcający do opuszczenia obszaru partnerstwa (52%). Jednocześnie wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań nie znajduje się wysoko na liście przedsięwzięć jakie powinny zostać zrealizowane w pierwszej kolejności (wskazuje na nie jedynie 25% badanych mieszkańców, 22% młodzieży i 29% liderów).

Tabela 6. Nowooddane budynki mieszkalne

Gmina	2011	2015	2020
Jednorodzinne	46	75	61
O dwóch mieszkaniach	0	8	0
O trzech i więcej mieszkaniach	0	16	0
Ogółem	46	99	61

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

3.2.5. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców

O aktywności społecznej, w dużej mierze świadczy zaangażowanie mieszkańców w działalność organizacji pozarządowych.

Na 1000 mieszkańców przypada 5,3 organizacji społecznej w Lubrzy, 3,5 w Łagowie i 6,7 w gminie Skąpe. Ich ilość powoli, ale systematycznie rośnie.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym aktywność społeczną, a także współdziałanie sektora samorządowego z pozarządowym jest udział dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w wydatkach bieżących gmin, niestety we wszystkich gminach partnerstwa jest to wskaźnik bliski zeru, a w Lubrzy od 2014 wynosi zero.

Co ciekawe, są to niestety wartości zbliżone do średniej wojewódzkiej. Jak widać z poniższej tabeli, jedynie główne ośrodki rangi wojewódzkiej wykazują wyższy udział dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w wydatkach bieżących gminy, co może świadczyć zarówno o słabości instytucjonalnej organizacji i ich potencjale do realizacji usług jak również o niechęci gmin do stosowania tego typu rozwiązań instytucjonalnych w gminach wiejskich i mniejszych miastach.

Analiza wskaźnikowa oraz wywiady wójtami wskazują, że aktywność mieszkańców w organizacjach społecznych i obywatelskich jest umiarkowana. Na obszarze partnerstwa funkcjonują głównie tradycyjne organizacje jak Ochotnicze Straże Pożarne i Koła Gospodyń Wiejskich.

Niewielki wpływ organizacji pozarządowych na życie lokalnej społeczności potwierdzają badania społeczne, wg ponad połowy liderów mają one niewielki wpływ na to co dzieje się w gminach na obszarze partnerstwa. Lokalnych społeczników zaufaniem nie darzy młodzież (jedynie 3,7% deklaruje do niech zaufanie, a nieufność aż 52% badanej młodzieży.)

Tabela 7.   Udział dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w wydatkach bieżących gmin

Gmina	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Łagów	0,57	0,56	0,51	0,45	0,6	0,56	0,54	0,5	0,39	0,33
Lubrza	0,0	0,79	0,62	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Skąpe	0,91	0,91	1,14	1,19	1,07	0,87	0,86	1,05	1,03	0,9
Świebodzin	0,69	0,69	0,62	0,69	0,87	0,8	0,79	0,83	0,98	0,83
Gorzów Wlkp.	2,09	1,67	1,63	1,51	1,74	1,91	1,84	1,91	2,10	2,09
Zielona Góra	1,69	1,92	2,29	2,15	1,93	2,01	1,86	1,95	1,93	1,09
lubuskie	0,94	0,76	0,68	0,72	0,69	0,63	0,64	0,68	0,65	0,56

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym aktywność obywatelską jest także frekwencja wyborcza; kształtuje się ona w ostatnich wyborach następująco:

- Wybory prezydenckie 2020
  - Łagów 57,71%
  - Lubrza 59,60%
  - Skąpe 58,25%

Przy średniej dla całego powiatu 60,82%, wojewódzkiej 61,41% i krajowej 64,51%.

Zdecydowana przewagę uzyskał Rafał Trzaskowski 58,97% głosów.

- Wybory do sejmu i senatu 2019
  - Łagów 51,55%
  - Lubrza 53,47%
  - Skąpe 51,81%

Przy średniej dla całego powiatu 55,86%, wojewódzkiej 57,20% i krajowej 61,74%.

- Wybory do parlamentu europejskiego 2019
  - Łagów 34,54%

- Lubrza 33,81%
- Skąpe 35,36%

Przy średniej dla całego powiatu 38,90%, wojewódzkiej 40,66% i krajowej 45,68%.

- Wybory samorządowe 2018
  - Łagów 53,41%
  - Lubrza - bd
  - Skąpe - bd

Przy średniej dla całego powiatu 40,96%, wojewódzkiej 45,54% i krajowej 48,83%.

W zasadzie we wszystkich wyborach potwierdza się niższa frekwencja wyborcza w gminach tworzących partnerstwo. Największe zainteresowanie wyborców budzą wybory prezydenckie a najmniejsze wybory do parlamentu europejskiego. W każdych wyborach procent osób niekorzystających ze swojego prawa wyborczego jest wysoki i wynosi ponad 40%.

Jeśli chodzi o wpływ na życie lokalnej społeczności to wg. badanych liderów największy wywierają wójtowie, urzędnicy i radni gminni (duży wpływ zdaniem około 90% liderów), mniejszy wpływ ma samorząd powiatowy (65% badanych liderów wskazuje na jego duży wpływ) a jeszcze mniejszy, władze szczebla wojewódzkiego (marszałek/urząd marszałkowski ma duży wpływ zdaniem 35% liderów, a wojewoda/urząd wojewódzki zdaniem 47% z nich).

Ciekawie wyglądają wyniki badań ankietowych w obszarze zaufania społecznego. Podobnie jak w całej Polsce młodzież ufa głównie rodzinie (81%), bliskim sąsiadom i znajomym (48%) oraz osobom znanym z pracy czy szkoły (34%). Ranking nieufności otwierają z kolei kapłani (nie ufa im 59% młodzieży) oraz lokalni społecznicy, instytucje państwa, służby porządkowe, urzędnicy, radni, lokalne media, którym nie ufa 52% badanej młodzieży.

Jeśli chodzi o aktywność kulturalną większość ankietowanych mieszkańców korzysta z dóbr zarówno kultury wysokiej jak i popularnej poza partnerstwem. Ofertę i infrastrukturę kulturalną oraz rozrywkową mieszkańcy postrzegają generalnie jako słabą stronę (uważa tak aż 63% ankietowanych), a poprawa tej oferty jest dla 43% z nich jednym z priorytetowych działań. Co ciekawe atrakcyjna oferta kulturalna i spędzania czasu wolnego jest mniej istotna dla młodzieży, jako priorytetowe działanie wskazało ją jedynie 33% badanych uczniów.

W zakresie aktywności kulturalnej ważnym wskaźnikiem dostępnym w statystyce publicznej jest czytelnictwo. W każdej z gmin tworzących partnerstwo jest jedynie około 300 zarejestrowanych czytelników bibliotek.

Liczbę czytelników bibliotek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przedstawia poniższa tabela. Jak widać, czytelnictwo w małych gminach wiejskich jest generalnie niższe niż w większych ośrodkach, a w gminach tworzących partnerstwo czytelników bibliotek jest zdecydowanie mniej niż średnio w województwie.

Tabela 8. Czytelnicy bibliotek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Gmina	2011	2015	2020
Łagów	79,5	66,33	62,56
Lubrza	79,42	0,00 (błąd w danych?)	80,51
Skąpe	73,34	79,16	57,95
Świebodzin	154,82	123,90	79,40
Gorzów Wlkp.	299,54	184,16	111,68
Zielona Góra	206,9	181,25	111,32
lubuskie	142,12	132,77	100,75

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Jeśli chodzi o integrację społeczną, warto zauważyć, że jedyny Dom Pomocy Społecznej, dysponujący 75 miejscami, na terenie partnerstwa znajduje się w Łagowie. W gminie Skąpe zaś ma swoją siedzibę Wojewódzki Szpital Specjalistyczny dla Nerwowo i Psychicznie Chorych SPZOZ w Ciborzu. W każdej gminie działa też Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Oferta i infrastruktura usług społecznych i opiekuńczych postrzegana jest raczej jako słaba strona gmin tworzących partnerstwo (uważa tak 49% badanych mieszkańców).

Analizując sytuację społeczną warto wziąć pod uwagę wskaźnik urodzeń pozamałżeńskich oraz całą grupę wskaźników obrazujących kondycję rodziny widzianą przez pryzmat pomocy społecznej.

Bazując na danych powiatowych można przyjąć, że około 40% dzieci rodzi się poza sformalizowanymi związkami małżeńskimi. Jest to dość zaskakujące, gdyż jest to poziom charakterystyczny dla metropolii i zdecydowanie więcej niż średnia krajowa

wynosząca około 25%. Warto jednak zwrócić uwagę na duże zróżnicowanie regionalne w tym względzie; w województwie lubuskim około 42% dzieci przychodzi na świat poza związkami małżeńskimi, w województwie zachodniopomorskim jest to prawie 45% a dla porównania w województwie podkarpackim niecałe 15%.

Większą emancypację społeczną potwierdzają także badania młodzieży, najważniejsze dla młodych ludzi dobrobyt, stabilność finansowa i niezależność ekonomiczna, spokojne życie bez kłopotów oraz znajomi i przyjaciele, na te czynniki wskazuje aż 67% badanej młodzieży, za nimi plasuje się rodzina, małżeństwo i dzieci. Duże znaczenie dla młodzieży z obszaru partnerstwa ma także życie barwne, pełne rozrywek, podróże i bogate życie towarzyskie (wskazuje na nie 44% ankietowanych). Porównując te wyniki do średniej ogólnopolskiej trzeba wskazać, że w całym kraju na pierwszym miejscu występuje rodzina, małżeństwo i dzieci, a życie barwne, pełne rozrywek, podróże i bogate życie towarzyskie jest zdecydowanie niżej w hierarchii wartości.

Badania wskazują też na dobrą sytuację ekonomiczną mieszkańców. 38% procent badanych uważa, że starcza im na wiele bez specjalnego oszczędzania, a 48% że żyje średnio, starcza im pieniędzy na co dzień, lecz muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy. Skromnie wg własnej opinii żyje tylko 10 % badanych. Jeszcze lepiej sytuację materialną ocenia młodzież (48% uważa, że żyje dobrze, 40% że średnio, a tylko 3,7% uważa, że żyje skromnie).

Potwierdzają to dane statystyczne. Około 20 % rodzin korzysta z zasiłków rodzinnych, obserwuje się systematyczny spadek ilości udzielanych zasiłków rodzinnych, jeszcze w 2013 z tej formy wsparcia korzystało około 40 % rodzin.

Zasięg ubóstwa głębokiego nie przekracza 5% i również systematycznie spada na przestrzeni ostatnich lat, choć jak widać w gminach tworzących partnerstwo jest zauważalnie większy niż w ośrodkach miejskich na terenie województwa.

Tabela 9.   Zasięg ubóstwa głębokiego %

Gmina	2011	2015	2020
Łagów	7,3	9,2	4,2
Lubrza	4,9	6,3	3,0
Skąpe	6,6	6,9	2,3
Świebodzin	3,4	4,2	2,0
Gorzów Wlkp.	3,6	3,4	1,7
Zielona Góra	2,6	3,3	1,9
lubuskie	7,96	7,4	3,5

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Spada także liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz ilość przyznawanych dodatków mieszkaniowych, choć w Łagowie jest ona znacząco wyższa niż w pozostałych gminach.

Tabela 10.   Ilość przyznanych dodatków mieszkaniowych

Gmina	2011	2015	2020
Łagów	207	298	157
Lubrza	246	163	20
Skąpe	189	64	11

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Podsumowując można stwierdzić, że aktywność obywatelska i społeczna pozostaje na niskim poziomie. Wyraźnie zaznaczają się przemiany obyczajowe. Natomiast sytuacja społeczna, w sensie zjawisk problemowych i sytuacji materialnej mieszkańców ulega systematycznej poprawie.

3.2.6. Bezpieczeństwo

Tereny wiejskie o niskiej intensywności zaludnienia charakteryzują się z reguły niskim poziomem przestępczości, nie inaczej jest i na obszarze partnerstwa. W 2020 roku stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 91 przestępstw w gminie Łągów, 94 w gminie Skąpe i 64 w gminie Lubrza. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano średnio 18,45 przestępstw. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa lubuskiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w powiecie Świebodzińskim wynosi 69,60% i jest porównywalny do wskaźnika wykrywalności dla województwa lubuskiego oraz nieznacznie mniejszy od wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców najwięcej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym - 11,55 (wykrywalność 65%) oraz przeciwko mieniu - 7,83 (wykrywalność 43%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa drogowe - 2,59 (99% wykrywalności), o charakterze gospodarczym - 3,34 (54% wykrywalności) oraz przeciwko życiu i zdrowiu - 0,41 (95% wykrywalności). Ilość stwierdzonych przestępstw sukcesywnie i dość znacznie spadała w latach 2012-2016 i od tego czasu utrzymuje się na tym samym poziomie.

Według danych powiatowych z 2020 roku w wyniku 6 wypadków drogowych w gminie Skąpe odnotowano 1 ofiarę śmiertelną oraz 7 osób rannych. W Lubrzy zdarzył się tylko 1 wypadek bez ofiar śmiertelnych i jedną osobą ranną a w Łągowie 3 wypadki również z jedną ofiarą śmiertelną i czterema rannymi. Oznacza to, że na 100 tys. ludności w Skąpem przypadło 118,7 wypadków (znacznie więcej od wartości dla województwa lubuskiego oraz znacznie więcej od wartości dla całej Polski) oraz 19,8 ofiar śmiertelnych (znacznie więcej od wartości dla województwa i znacznie więcej od wartości dla kraju). W Lubrzy na 100 tys. ludności przypadło 27,8 wypadków (znacznie mniej od wartości dla województwa lubuskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całej Polski) oraz 0,0 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju). W Łągowie przypadło 61,1 wypadków (wartość porównywalna do wartości dla województwa lubuskiego oraz wartość porównywalna do wartości dla całej Polski) oraz 20,4 ofiar śmiertelnych (znacznie więcej od wartości dla województwa i znacznie więcej od wartości dla kraju). Bezpieczeństwo drogowe, pomimo niewielkiej liczby wypadków (od 9 do 3 w Łągowie, od 20 do 0 w Lubrzy, od 12 do 4 w Skąpem rocznie w latach 2010-2020) jest więc obszarem problemowym, głównie ze względu na dużą ilość ofiar śmiertelnych. Potwierdzają to także opinie wyrażane podczas warsztatów.

Należy mieć przy tym świadomość, że dane statystyczne dotyczące poziomu bezpieczeństwa są dalece niedoskonałe i obrazują raczej jakość pracy lokalnych

służb niż rzeczywisty poziom przestępczości i zagrożeń. Dużo ważniejsze w tym aspekcie są wyniki badań społecznych i tzw. „poczucie bezpieczeństwa” mieszkańców. Jak wynika z badań społecznych „bezpieczeństwo” za atut obszaru partnerstwa uważa 53% badanych a za słabą stronę jedynie 28% z nich; w równej mierze zachęca do pozostania jak i opuszczenia obszaru partnerstwa (po 41% młodzieży). Poprawa bezpieczeństwa nie wydaje się być dla mieszkańców priorytetem, gdyż jako czynnik zachęcający do pozostania lub powrotu po studiach wskazało ją tylko 22% młodzieży a jako przedsięwzięcie do realizacji w pierwszej kolejności została wybrana jedynie przez 16% badanych mieszkańców.

W obrębie bezpieczeństwa medycznego, wobec postępującego starzenia społeczeństwa zaskakujący jest fakt, że wydatki na ochronę zdrowia z budżetów gmin systematycznie maleją. Równie zaskakująca jest dysproporcja w ilości porad lekarskich udzielonych na 1000 mieszkańców w ostatnich latach w Łagowie i Lubrzy wynosi ona ponad 3000 rocznie, a w gminie Skąpe oscyluje w przedziale 1200-1500 porad. Warto podkreślić, że problem zapewnienia odpowiedniego dostępu do usług medycznych jest wskazywany jako jedno z głównych wyzwań zarówno przez młodzież, liderów jak i ogół mieszkańców obszaru partnerstwa. Odsetek zgonów wśród osób poniżej 60 roku życia (na podstawie danych powiatowych) wynosi niecałe 16% procent i znacząco spadł w ciągu 10 lat z 26%, co jest zbieżne z tendencjami ogólnokrajowymi.

W obszarze zagrożenia klęskami żywiołowymi partnerstwo nie zalicza się do terenów szczególnie narażonych na tego typu zjawiska.

3.3. Wymiar gospodarczy

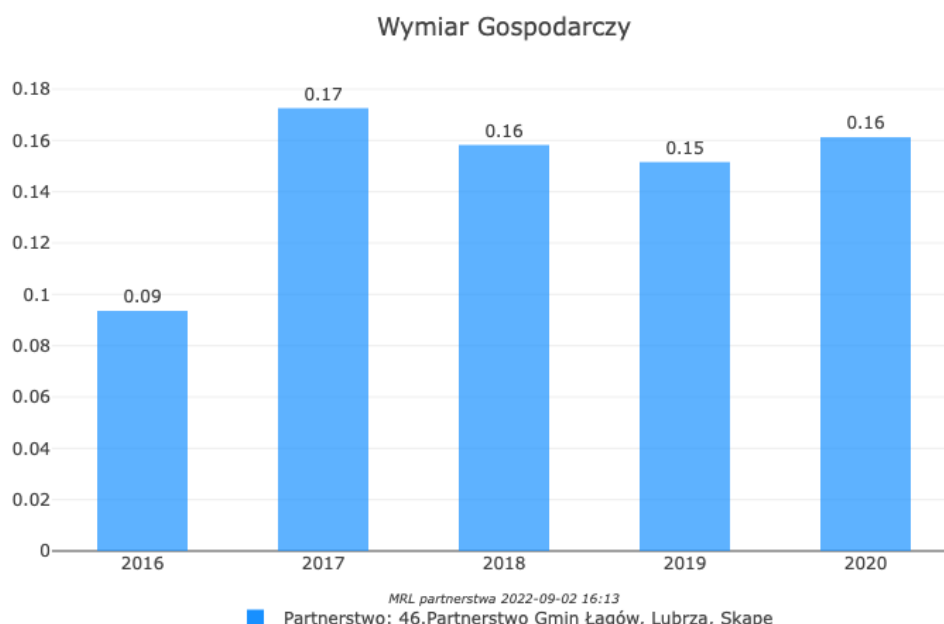
3.3.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego

Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym wskazuje zmiany zachodzące w następujących podobszarach:

- potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki;
- rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej;
- sytuacja materialna mieszkańców;
- stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju).

W wymiarze gospodarczym wskaźnik przyjmuje wartości dodatnie, co świadczy o tym, że gospodarczo gminy tworzące partnerstwo rozwijają się szybciej niż inne o zbliżonej charakterystyce.

Ryc. 21. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego

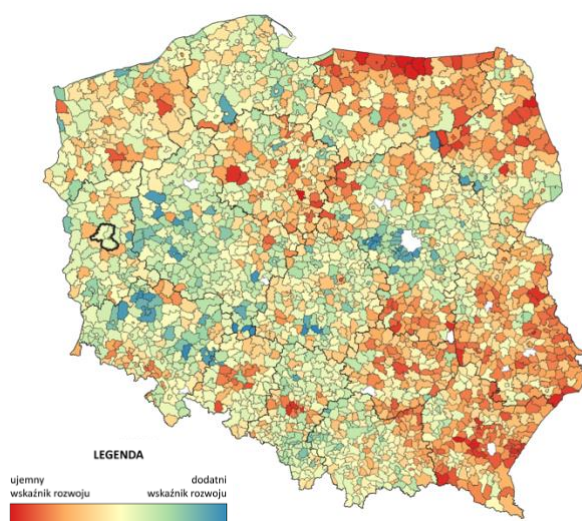

Źródła: opracowanie własne ZMP

Jak widać na poniższej mapie szybszy rozwój gospodarczy charakteryzuje w zasadzie całą zachodnią Polskę, ale województwo lubuskie rozwija się generalnie wolniej niż Dolny Śląsk i Wielkopolska. Ważnym czynnikiem jest tutaj położenie w sąsiedztwie dynamicznej metropolii, gdyż jak łatwo zauważyć najlepiej rozwijają się gminy położone wokół dużych miast. Niestety ośrodki wojewódzkie w lubuskim nie generują aż takiego oddziaływania jak Poznań czy Wrocław.

Ryc. 22. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego

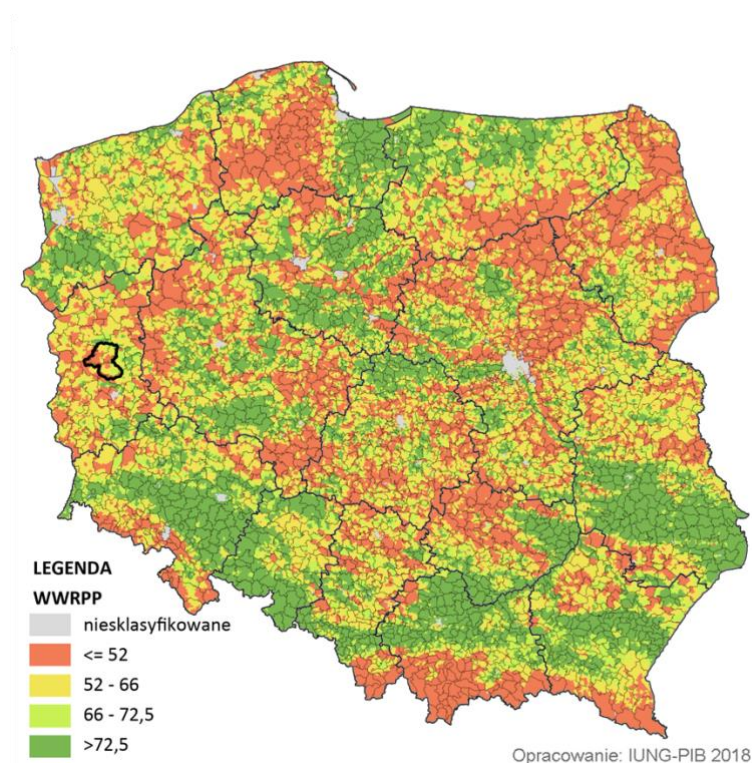

Źródła: opracowanie własne ZMP

Pomimo korzystnego wskaźnika syntetycznego, obszar partnerstwa nie jest terenem o dużej aktywności gospodarczej. Ma na to wpływ zarówno peryferyjne położenie jak i warunki geograficzne np. bardzo duża lesistość województwa lubuskiego 49,3% (największa w Polsce).

Większość terenów partnerstwa pokrywają lasy, dlatego też gospodarka leśna jest ważnym składnikiem aktywności ekonomicznej. Pozostałe tereny są w większości wykorzystywane rolniczo.

Ryc. 23. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)

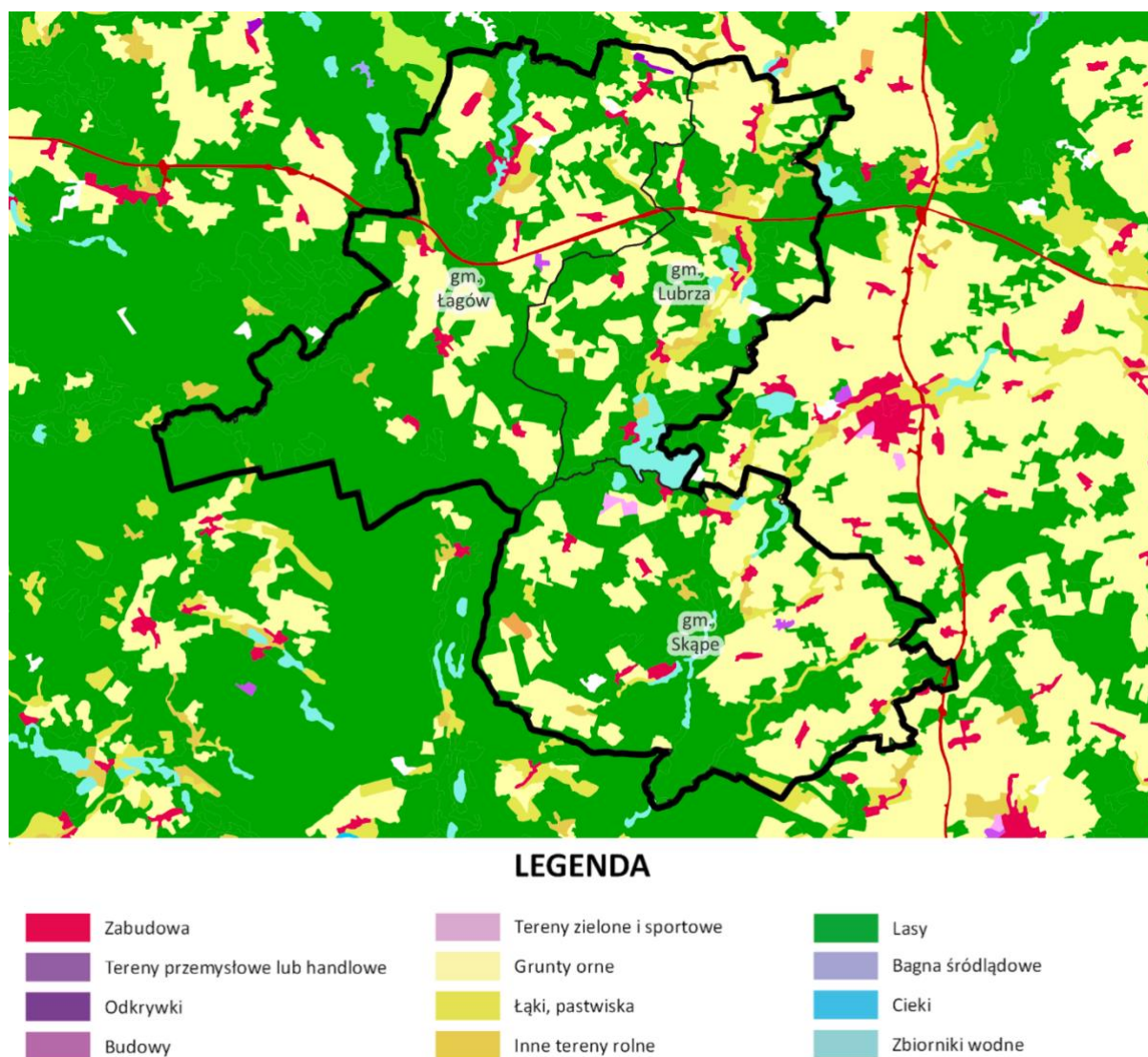

Źródła: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy 2018

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest generalnie niski, na terenie partnerstwa nie przekracza 66 stopni w 120 stopniowej skali. Na większości terenów występują słabe gleby ubogie w składniki mineralne.

Skupiska zwartej zabudowy są nieliczne i niewielkie. W zasadzie brak jest większych stref aktywności gospodarczej i terenów przemysłowych, z wyjątkiem kopalni odkrywkowej węgla brunatnego „Sieniawa” na terenie gminy Lubrza. Istotnym składnikiem lokalnej gospodarki jest także turystyka, z ośrodkami zlokalizowanymi głównie nad jeziorami.

Ryc. 24. Klasy pokrycia terenu

Źródła: Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018. Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki porojektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

Ruch inwestycyjny jest niewielki. Dominuje budownictwo mieszkaniowe. Inwestycje w gospodarstwach rolnych stanowią bardzo nieznaczny wolumen ogółu inwestycji.

Tabela 11. Struktura inwestycji (dla całego partnerstwa) [m²]

	2010	2015	2020
Mieszkania	23 412	22 173	18 983
Budynki działalności gospodarczej	14 506	12 439	12 474
Budynki gospodarstw rolnych	924	1 438	1 225
Budynki usług publicznych i kultu religijnego	2 147	1 935	1 340

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Jak widać w poniższej tabeli, wśród inwestycji związanych z działalnością gospodarczą zdecydowanie dominuje branża turystyczna. Dynamicznie rozwijała się także branża handlowa (są to prawdopodobnie obiekty popularnych sieci handlowych), ale widać malejącą w tym sektorze dynamikę. Działalność przemysłowa i biurowa praktycznie nie generuje nowych inwestycji.

Tabela 12. Struktura inwestycji dla rodzajów działalności gospodarczej (dla całego partnerstwa) [m²]

	2010	2015	2020
Budynki dla działalności usług turystycznych	4 882	7 609	9 086
Budynki dla działalności przemysłowej	263	283	0
Budynki dla działalności handlu i usług	7 220	3 828	686
Budynki biurowe	0	0	1 438
Budynki magazynowe, zbiorniki i silosy	1 665	0	250
Budynki garaży	476	719	564
Pozostałe budynki niemieszkalne, gdzie indziej niewymienione	0	0	450

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

3.3.2. Rynek pracy, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

3.3.2.1. Rynek pracy

Na podstawie danych powiatowych można stwierdzić, że ponad połowa zatrudnionych pracuje w usługach, dużą grupę stanowią zatrudnieni w przemyśle i budownictwie (około 30%), natomiast rolnictwo daje zatrudnienie jedynie 10% pracowników. Niewiele miejsc pracy oferuje także specjalistyczna działalność usługowa, tj. finanse, ubezpieczenia, obsługa rynku nieruchomości. Stosowne dane zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 13. Struktura zatrudnienia dla całego partnerstwa (dane powiatowe)

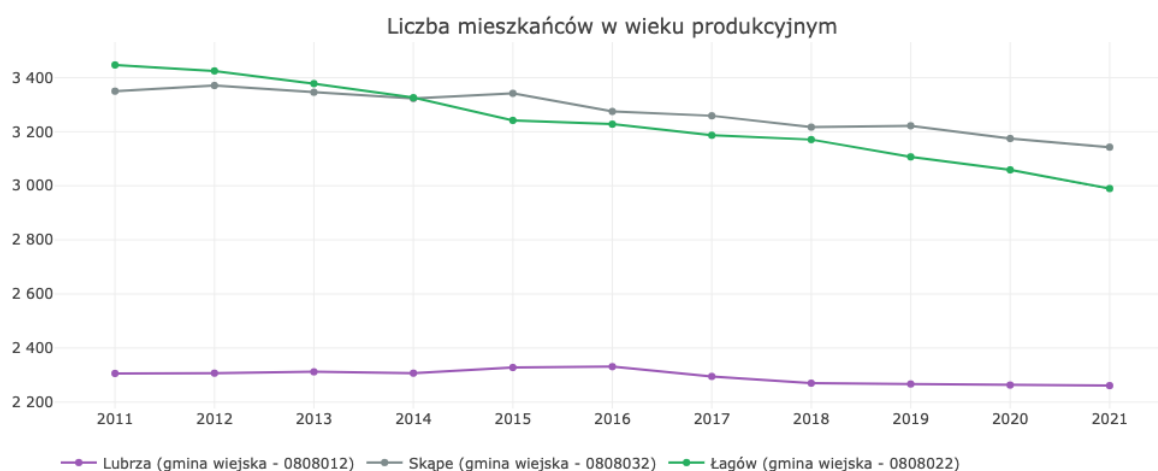
Gmina	2011	2015	2020
działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	3,13	3,06	2,51
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	26,23	25,78	26,16
Pozostałe usługi	28,04	28,93	28,49
Przemysł i budownictwo	32,04	31,33	32,86
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	10,56	10,90	9,98

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Na potencjał lokalnej gospodarki duży wpływ ma ilość mieszkańców w wieku produkcyjnym, która niestety systematycznie spada.

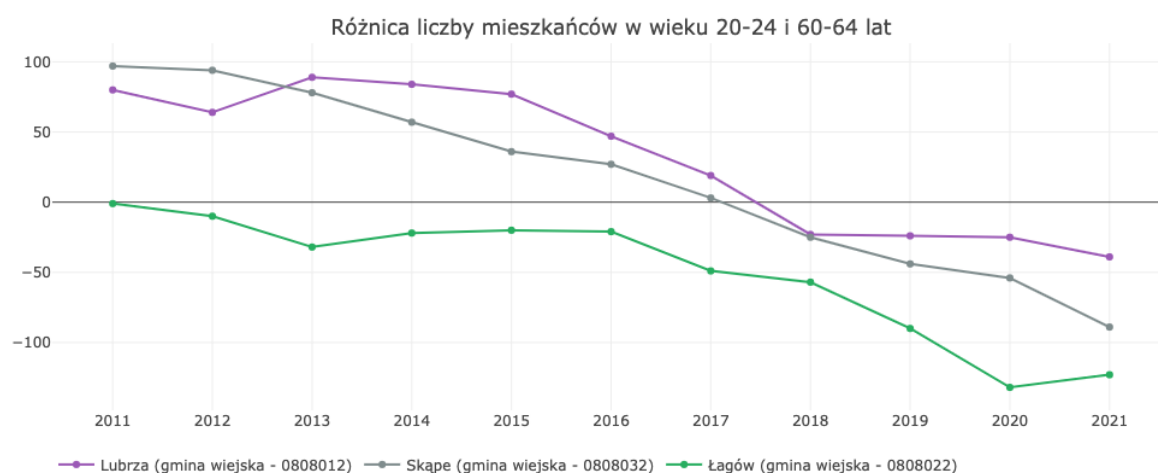
Ryc. 25. Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwaju.pl

Równie niepokojący jest wykres obrazujący stosunek liczby mieszkańców wchodzących na rynek pracy do tych którzy z niego ubywają. Jak widać od 2017 roku zdecydowanie przeważa liczba osób wchodzących w wiek emerytalny.

Ryc. 26. Różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 i 60-64 lat

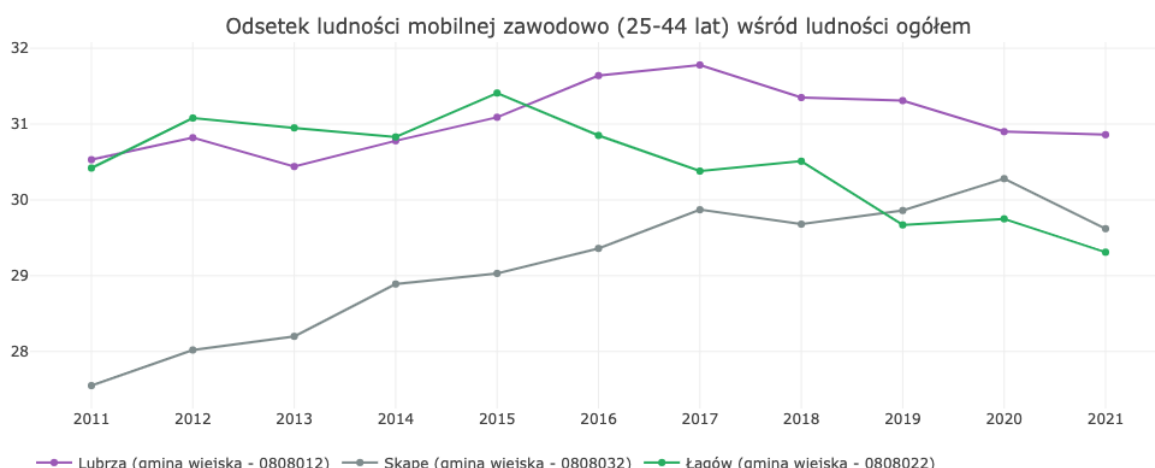

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwaju.pl

Wprawdzie w gminie Skąpe wyraźnie wzrósł odsetek ludności mobilnej zawodowo, lecz w zestawieniu z innymi danymi, w szczególności demograficznymi nie oznacza to znacznego wzrostu potencjału ludnościowego w zakresie dostępności siły roboczej.

Ryc. 27. Odsetek ludności mobilnej zawodowo

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwoju.pl

Bezrobocie jest bardzo niskie (poniżej 4%), można więc mówić raczej o braku rąk do pracy. Znacznie gorzej zarówno wg danych statystycznych jak i opinii samych mieszkańców kształtują się: wysokość zarobków i atrakcyjność miejsc pracy. Uznane za słabą stronę obszaru partnerstwa przez 75 % badanych. To także jedne z głównych czynników zachęcających młodzież do przeprowadzki, oferta miejsc pracy zachęca do opuszczenia gminy 51,85 % badanej młodzieży a wysokość zarobków 66,67%. Na obszarze partnerstwa brak jest większych zakładów pracy oferujących atrakcyjne możliwości awansu, brak jest także urzędów wyższego szczebla, znaczących instytucji edukacyjnych czy z obszaru ochrony zdrowia. Większość miejsc pracy znajduje się w handlu i drobnych usługach, budownictwie i rolnictwie, są to miejsca pracy przeważnie niewymagające wysokich kwalifikacji i uważane przez młodzież za mało atrakcyjne. Większość młodzieży za atrakcyjną uważa pracę w dużej (55%) najlepiej zagranicznej firmie (81%) oraz własną działalność gospodarczą (59%) i pracę w firmie rodzinnej (63%) lub małej i średniej firmie lokalnej (62%) a także telepracę (62%). Za najmniej atrakcyjną ścieżkę kariery młodzież uznaje pracę w rolnictwie (prowadzenie własnego gospodarstwa za zupełnie nieatrakcyjne uznało 55% ankietowanych, a praca w rodzinnym gospodarstwie jest nieatrakcyjna dla 37% badanych) i prowadzenie gospodarstwa domowego (55%).

Tabela 14 Najważniejsi pracodawcy

Gmina	Rolnictwo i przetwórstwo rolne	Przemysł i Budownictwo	Usługi, handel
Łagów	Folwark Zielona Dolina w Sieniawie	Asbud	Zamek Joannitów Leśnik

Gmina	Rolnictwo i przetwórstwo rolne	Przemysł i Budownictwo	Usługi, handel
		Jadar Hurtownia Materiałów Budowlanych	Pensjonat Sage Biedronka Dino
Lubrza	Hukiewicz B. Gospodarstwo rolne, PHU Grzegorz Iwanicki, Gospodarstwo rolne Tomasz Gabruk	Przedsiębiorstwo wielobranżowe – Piotr Szulc	Citronex Koimex Port 2000 Las Vegas Mostki Żwirownia Bucze – Edward Skrzyniarz
Skąpe	Mirosława i Mirosław Kuś Radoszyn Jolanta i Jarosław Sik Skąpe Edward Wisz Pałck Edward Koszter Alfred Kałużny Węgrzynice Zawadzka sp. z o. o Radoszyn	Zawadzka sp. z o. o Radoszyn Urbanowicz Team Mateusz Urbanowicz Skąpe	Zawadzka sp. z o. o Radoszyn Euro Mebel sp. z o. o. Łąkie Sid-Bud Maciej Sidorowicz Węgrzynice TechSpaw Janusz Żegleń Skąpe Stolkos Niekarzyn Trans-Formacja Marcin Wijatyk Ołobok Pit-Stop Radoszyn Kalinowe Pola Kalinowo Sklep Dino w Skąpem Sklep Dino w Ołoboku

Badania również wskazują, że rynek pracy i wysokość zarobków są słabymi stronami obszaru partnerstwa, uznało tak 75 % badanych mieszkańców. Co ciekawe rynek i oferty pracy zachęcają do emigracji tylko 52% badanej młodzieży, natomiast wysokość zarobków zachęca do emigracji aż 67% młodzieży. Inaczej sytuacja

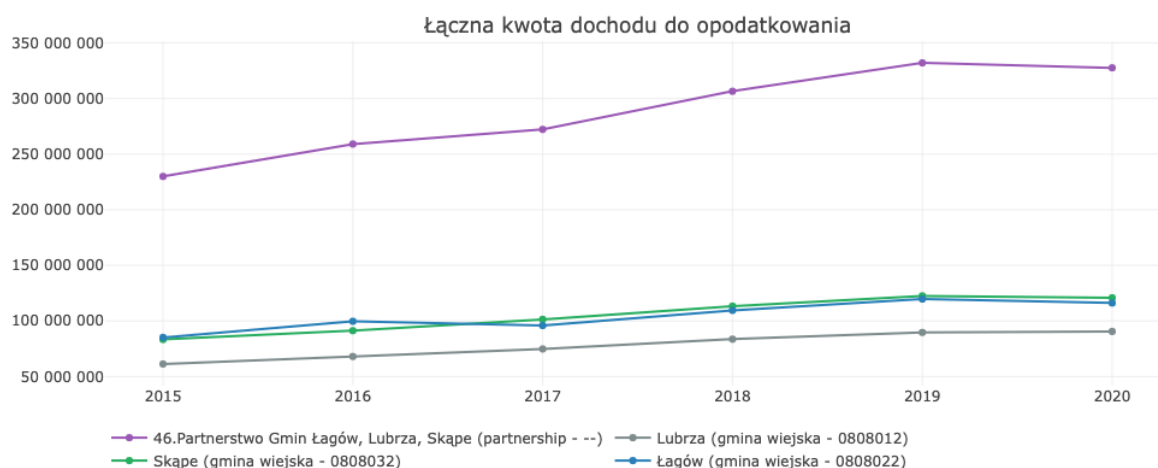
wygląda w oczach liderów, tylko 23% z nich uważa rynek pracy za słabą stronę obszaru partnerstwa a w przypadku wysokości zarobków jest to 47%.

3.3.2.2. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki są nieduże.

Łączna kwota dochodu do opodatkowania dla całego partnerstwa nie przekracza 350 mln zł.

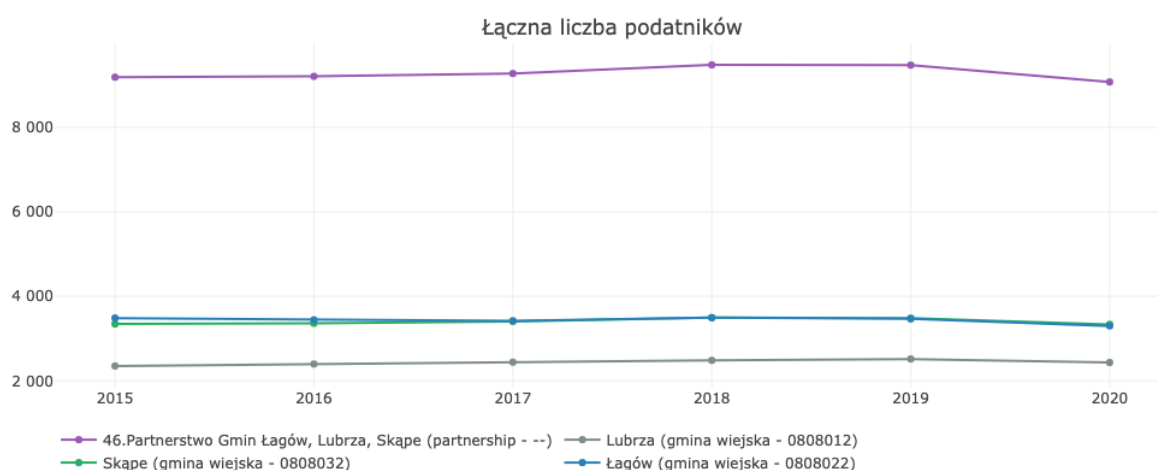
Ryc. 28. Łączna kwota dochodu do opodatkowania

Źródła: Opracowanie ZMP przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

Łączna liczba podatników utrzymuje się w zasadzie na stałym poziomie, w Skąpem i Łagowie wynosi około 3500 osób a w Lubrzy około 2500 osób.

Ryc. 29. Łączna liczba podatników

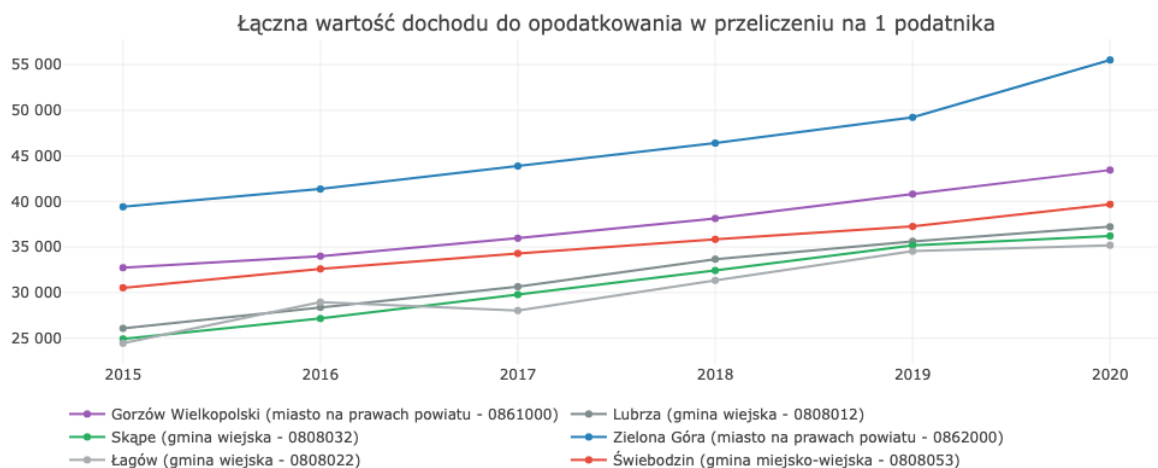

Źródła: Opracowanie ZMP przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

Łączna wartość dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na 1 podatnika systematycznie rośnie, w 2020 roku osiągnęła w gminach tworzących partnerstwo

poziom około 35 tys. złotych rocznie, jak łatwo zauważyć jest to około 2900 zł miesięcznie, więc niewiele więcej niż płaca minimalna w 2020 wynosząca 2600zł brutto. W większych ośrodkach miejskich dochód jest zdecydowanie wyższy, co wskazuje na słabość ekonomiczną obszaru partnerstwa.

Ryc. 30. Łączna wartość dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na 1 podatnika

Źródła: Opracowanie ZMP przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

Ilość podatników posiadających osobowość prawną jest niewielka i porównywalna z innymi gminami wiejskimi z sąsiedztwa. Biorąc pod uwagę, że w tej grupie znajdują się również instytucje publiczne ilość większych firm jest bardzo niewielka. W zestawieniu z ośrodkami miejskimi widać wyraźnie, że gminy tworzące partnerstwo nie są centrami aktywności gospodarczej.

Tabela 15. Ilość podatników posiadających osobowość prawną

Gmina	2015	2017	2020
Łagów	56	55	50
Lubrza	27	30	34
Skąpe	69	71	73
Bledzew	44	51	50
Szczaniec	28	33	34
Zbąszynek	138	143	134
Świebodzin	688	723	705
Zielona Góra	2975	3382	3605
Gorzów Wlkp.	2596	2730	2892

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Ciekawie przedstawiają się dochody uzyskiwane przez różne grupy podatników. Najważniejszym źródłem dochodów jest stosunek pracy, który przynosi dochody ponad trzykrotnie wyższe niż działalność gospodarcza. Warto zauważyć, że większy niż działalność gospodarcza wolumen dochodów zapewniają emerytury i renty, które stanowią już prawie połowę dochodów ze stosunku pracy. Dochody z tytułu umów o dzieło i umów zlecenia nie stanowią globalnie istotnego źródła kapitału.

Tabela 16. Dochody z różnych form aktywności ekonomicznej

Partnerstwo	2015	2017	2020
łączna kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej	41 125 314,92	54 330 527,76	54 283 077,88
łączna kwota dochodów z tytułu rent i emerytur	58 781 150,13	62 578 459,04	80 666 644,19
łączna kwota dochodów z tytułu stosunku pracy	139 590 019,18	172 346 232,08	178 386 843,03
łączna kwota dochodów z tytułu umów o dzieło lub zlecenia	7 177 747,12	8 976 634,43	9 332 905,10

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Lokalne sklepy są wypierane przez sieciowe markety zapewniające obsługę mieszkańców w artykuły spożywcze i produkty dnia codziennego.

Jak wynika z wywiadów z wójtami usługi gastronomiczne i turystyczne są słabo rozwinięte, częściowo mają charakter sezonowy. Na obszarze partnerstwa nie występują przedsiębiorstwa o szerzej rozpoznawalnej marce czy ponad lokalnym zasięgu działalności.

W każdej gminie działa bank spółdzielczy, ale są to w zasadzie jedyne instytucje świadczące usługi finansowe.

Na obszarze partnerstwa nie ma także problemu z dostępem do usług budowlanych, naprawczych, remontowych, oraz usług typu „beauty”. Potwierdzają to zarówno opinie włodarzy jak i badania społeczne.

Wymiana handlowa odbywa się głównie w miastach (poza obszarem partnerstwa), gdzie znajdują się zarówno sklepy sieciowe jak i lokalne a także targowiska.

Warunki dla przedsiębiorczości zostały przez 55,56% młodzieży wskazane jako zachęcające do emigracji a jedynie przez 25,93% jako zachęcające do pozostania na obszarze partnerstwa.

3.3.3. Finanse, polityka podatkowa i inwestycyjna, środki zewnętrzne

Diagnoza obszaru odzwierciedla wpływ różnych czynników zewnętrznych oraz wewnętrznych, w tym prowadzonej polityki finansowej na możliwości rozwojowe analizowanego Partnerstwa. Z tego punktu widzenia omówione zostaną w szczególności wielkości budżetowe, które warunkują stabilność finansową i stanowią główne determinanty dla posiadanych możliwości finansowych w zakresie planowanych działań rozwojowych. Mając na uwadze cel prowadzonej analizy zidentyfikowane zostały kluczowe czynniki wpływające na poziom możliwości finansowych:

- poziom nadwyżki operacyjnej,
- poziom oraz struktura dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów budżetu,
- obciążenie spłatą i obsługą zadłużenia,
- absorpcja środków zewnętrznych.

Poziom nadwyżki operacyjnej wyznacza potencjalny ogólny poziom finansowania wydatków rozwojowych. Ponadto wysokości nadwyżek operacyjnych w budżetach członków Partnerstwa, pomniejszone o przypadające na dany rok spłaty zadłużenia, pozwalają na planowanie nowych działań rozwojowych. Tym samym tak rozumiana nadwyżka operacyjna uwzględnia konsekwencje dotychczasowego zaangażowania finansowego poszczególnych członków Partnerstwa. Potencjał rozwojowy Partnerstwa w ujęciu finansowym zależy od tego, czy poszczególne JST stabilnie generują nadwyżkę operacyjną i czy ta nadwyżka będzie występowała również w kolejnych latach. W praktyce oznacza to konieczność przeanalizowania źródeł dochodów bieżących, zwłaszcza podatkowych jak również poziomu wydatków bieżących. Całkowity zakres czasowy analizy będzie obejmował lata 2011-2021, bowiem taki szereg czasowy umożliwia analizę trendów występujących w niniejszym obszarze. Wyniki prezentowane dla wskaźnika syntetycznego i wartości w przeliczeniu na 1 mieszkańca, oraz niektóre wskaźniki będą obejmowały okres 2016-2020. Jest to związane z dostępnością danych (innych niż budżetowe) w statystyce publicznej na moment opracowywania diagnozy. Kształtowanie się sytuacji w całym obszarze "Stan finansów lokalnych" prezentuje wskaźnik syntetyczny, zaczerpnięty z portalu Związku Miast Polskich – Monitor Rozwoju Lokalnego (w skrócie MRL), który stanowi średnią wskaźników syntetycznych gmin będących członkami Partnerstwa w relacji do innych JST z tej

samej grupy porównawczej (grupy ustalone wg. klasyfikacji profesora Śleszyńskiego).

Z kolei dane jednostkowe będą uwzględniały również wykonanie budżetu 2021r., ich źródłem są sprawozdania budżetowe sporządzane i przekazywane przez JST. Dane jednostkowe są prezentowane w portalu MRL Analizy opracowanym przez ZMP. Na wartość wskaźnika syntetycznego w obszarze „sytuacja finansowa samorządów” mają wpływ relacje odnoszące się do udziału dochodów własnych w dochodach ogółem, udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem. Ponadto na poziom wskaźnika syntetycznego mają wpływ wskaźniki prezentowane w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które dotyczą wysokości nadwyżki operacyjnej, kwoty zadłużenia pozostającego do spłaty, a także kwoty wydatków majątkowych na projekty współfinansowane ze środków UE. Wzrost wskaźnika syntetycznego dla obszaru będzie oznaczać poprawę sytuacji finansów lokalnych analizowanych z punktu widzenia możliwości finansowania rozwoju.

Tabela 17. Wskaźnik syntetyczny (zdolność finansowania rozwoju) obszaru partnerstwa w latach 2016-2020

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020
Łagów	-0,14	-0,03	0,1	0,07	0,21
Lubrza	0,16	0,37	0,37	0,43	0,18
Skąpe	0,23	0,05	0,36	0,30	0,28
Partnerstwo	0,07	0,11	0,27	0,25	0,23

Źródła: Opracowanie ZMP przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

Jak widać w analizowanym okresie sytuacja finansowa partnerstwa jest dość stabilna. Ulegała systematycznie poprawie do 2018 roku, a od tego czasu notuje niewielkie spadki. Wartości wskaźnika są generalnie dodatnie co należy ocenić pozytywnie. Warto jednak zwrócić uwagę, że w 2020 r. w stosunku do 2019 r. nastąpiło pogorszenie wskaźnika syntetycznego w partnerstwie. Celem identyfikacji przyczyn takiego stanu rzeczy dalsza część analizy będzie ukierunkowana przede wszystkim na:

- możliwość generowania nadwyżek operacyjnych,
- zdolność do spłaty i obsługi zadłużenia,
- analizę obszaru ze względu na rodzaj realizowanych projektów w szczególności dla działań infrastrukturalnych,

- analizę ryzyka braku możliwości sfinansowania projektów przez poszczególnych partnerów.

W związku z celem analizy i kluczowymi czynnikami wpływającymi na stan finansów lokalnych konieczne jest skoncentrowanie się przede wszystkim na następujących podobszarach:

- równoważenie elementów budżetu, na które wpływają:
  - wysokość i struktura dochodów, w tym poziom dochodów własnych,
  - wysokość i struktura wydatków, w tym poziom wydatków majątkowych,
- struktura finansowania działań rozwojowych, w tym wykorzystanie dostępnych środków pozabudżetowych,
- wysokość zadłużenia.

3.3.3.1. Zrównoważenie elementów budżetu

Z punktu widzenia zdolności do finansowania rozwoju lokalnego istotne jest kształtowanie się poziomu nadwyżki operacyjnej (różnicy między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi). Z jednej strony jest to wymóg ustawowy, a z drugiej jedna z determinant do zwiększania zdolności spłaty i obsługi zadłużenia. Zatem uzyskana nadwyżka operacyjna może zostać przeznaczona na spłatę długu i/lub finansowanie zadań majątkowych w zależności od potrzeb gminy. Pożądany jest wzrost poziomu nadwyżki operacyjnej zarówno brutto jak i nadwyżki operacyjnej netto (pomniejszonej o spłaty zadłużenia). Wartość wyniku operacyjnego netto informuje bowiem o wysokości środków finansowych, które mogą zostać przeznaczone na wydatki majątkowe. Jest to szczególnie istotne dla oceny zdolności do finansowania nowych inwestycji przez poszczególnych członków Partnerstwa (analizowanych odrębnie).

Tabela 18. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących (%)

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Średnia
Łagów	9,8	9,0	12,6	11,7	12,3	19,6	10,8
Lubrza	22,4	21,7	25,5	19,9	13,7	15,1	21,5
Skąpe	8,7	10,1	15,4	14,4	13,2	14,9	12,8

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Wynik operacyjny w ostatnim roku analizy we wszystkich gminach wykazuje wysoki poziom (zdecydowanie powyżej 1%), również średnie wartości z ostatnich lat kształtują się korzystnie.

Tabela 19. Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu do kwoty dochodów bieżących (%)

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Średnia
Łagów	5,87	4,18	8,19	6,08	8,46	16,10	6,5
Lubrza	18,58	21,66	2,65	19,88	13,73	15,06	10,09
Skąpe	4,71	4,66	10,76	12,63	11,49	11,65	2,4

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Wynik operacyjny w ostatnim roku analizy we wszystkich gminach wykazuje wysoki poziom (powyżej 1%), również średnie wartości z ostatnich lat kształtują się generalnie korzystnie. Największe możliwości finansowania rozwoju ma Lubrza, gdyż relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu do kwoty dochodów bieżących wynosi w ostatnich latach ponad 15 % a średnio w ostatnich pięciu latach było to ponad 10 % w Łagowie średnia wynosi 6,5% natomiast w Skąpe tylko 2,4%.

W poniższej tabeli zestawiono kwotę nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłatę długu, przypadającą na jednego mieszkańca w 2021 roku. Wskaźnik informuje o tym, jaka część dochodów bieżących pozostaje w dyspozycji JST po spłacie długu oraz zrealizowaniu wydatków bieżących. Im wyższa jest wartość wskaźnika tym więcej środków może być przeznaczone na wydatki majątkowe. Ujemna wartość wskaźnika może wskazywać na potencjalną utratę zdolności do finansowania spłaty aktualnego zadłużenia i można ją interpretować jako kwotę pieniędzy w przeliczeniu na mieszkańca niezbędną do uzupełnienia niedoboru środków na spłatę długu. W analizowanym Partnerstwie taka sytuacja nie występuje.

Tabela 20. Kwota nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu przypadająca na jednego mieszkańca zł

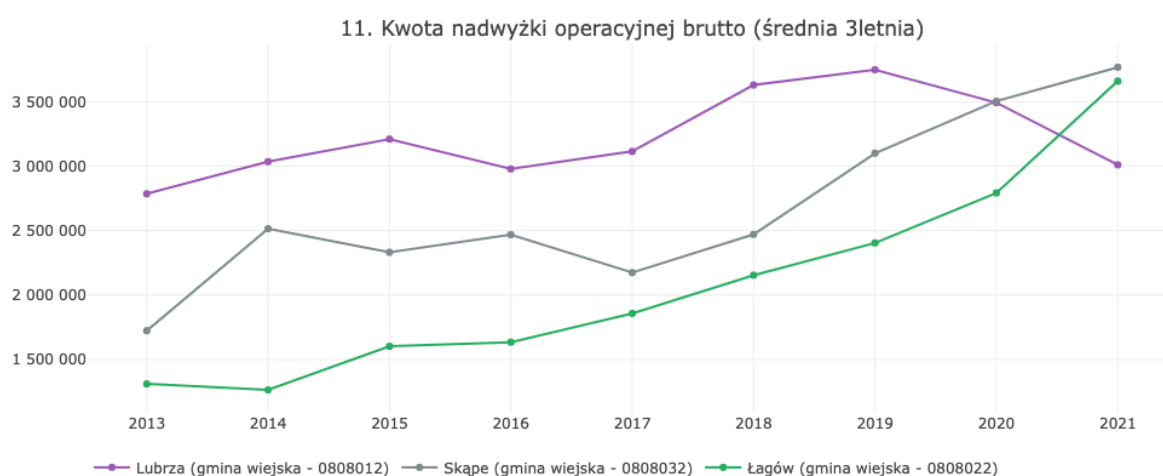
Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	Średnia
Łagów	227,29	166,73	355,82	278,71	416,02	214,7

Lubrza	723,92	933,73	131,39	971,52	707,55	448,7
Skąpe	186,06	197,30	479,04	627,67	584,31	125,7

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Jak widać największą zdolność finansowania rozwoju ma Lubrza, gdzie kwota nadwyżki oscyluje wokół 450 zł na mieszkańca, Łągów dysponuje średnio 215 zł a Skąpe tylko 125 zł na mieszkańca.

Ryc. 31. Kwota nadwyżki operacyjnej w latach 2013-2021 (średnia 3 letnia)

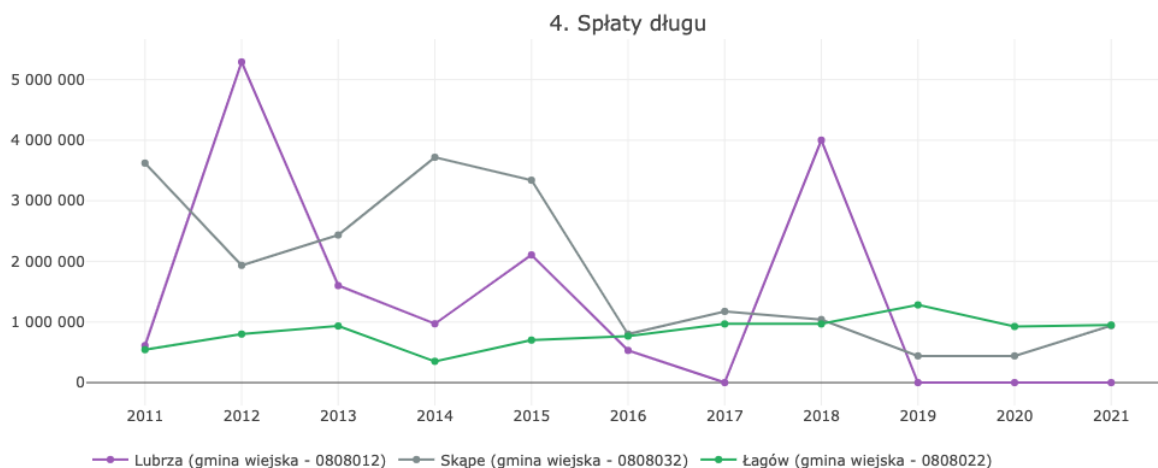
Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Jak widać w ostatnich latach średnia kwota nadwyżki operacyjnej dla całego partnerstwa konsekwentnie rośnie, choć Lubrza w ostatnich 2 latach notuje spadki. W ostatnich dwóch latach gminy generują od około 2,7 mln do prawie 3,8 mln zł nadwyżki operacyjnej brutto (średnia 3 letnia).

Wszystkie trzy gminy konsekwentnie notują nadwyżki operacyjne netto, które w 2021 roku wyniosły w Łągowie 4,4 mln, w Lubrzy 3mln a w Skąpem 3,3 mln zł. Jest to bardzo korzystny wynik finansowy, wskazujący na zdolność finansowania rozwoju. Uzyskane wyniki potwierdzają, że badane gminy posiadają możliwość zaangażowania środków pozostających po spłacie długu jako wkład własny do realizacji zadań prorozwojowych.

Na wykresie poniżej zaprezentowano spłatę zadłużenia w latach 2011-2021. Porównując obydwie tabele widać, że kwota nadwyżki operacyjnej wyraźnie przewyższa kwotę potrzebną na spłatę zadłużenia, Gminy dysponują więc wolnymi środkami, które mogą przeznaczyć na finansowanie rozwoju. Zadłużenie gmin nie przekracza 1 mln zł.

Ryc. 32. Spłata długu

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

W 2021 roku kwota nadwyżki osiągnęła łącznie wartość około 10,7 mln, na spłatę długu przeznaczono 1,9 mln. Co warto podkreślić sytuacja jest dość stabilna we wszystkich gminach i w całym analizowanym okresie, co świadczy o zrównoważonym rozłożeniu spłaty długu przez gminy.

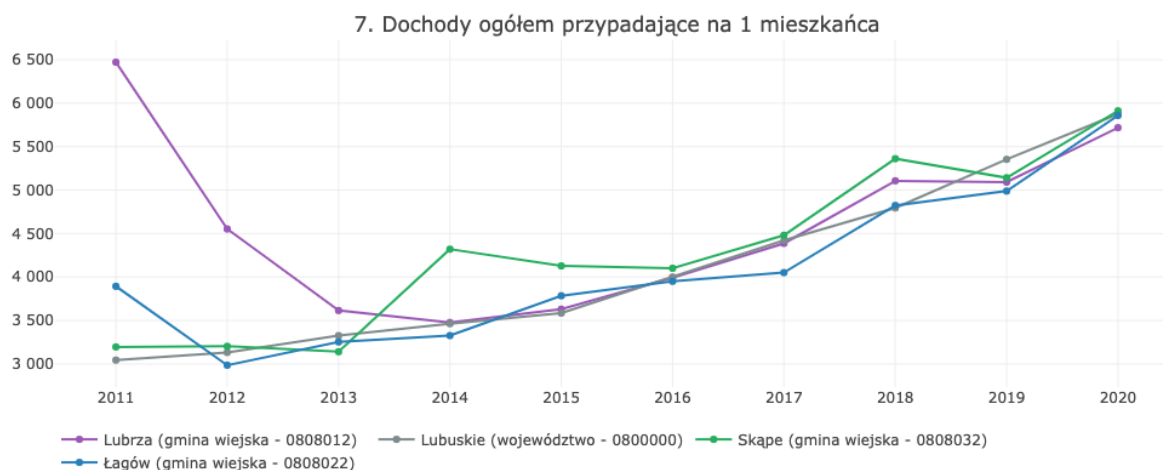
Na koniec 2021r. łączna kwota długu Partnerstwa wynosiła 5,9 mln zł, z czego odpowiednio Łagów ma dług wysokości około 2,6 mln, Lubrza 0,7 mln a Skąpe 2,5 mln. W zestawieniu z danymi o spłacie długu i osiągniętej nadwyżce operacyjnej w poszczególnych latach można stwierdzić, że gminy prowadziły zrównoważoną politykę finansową, co należy ocenić pozytywnie.

3.3.3.2. Wysokość i struktura dochodów, w tym poziom dochodów własnych

Dochody budżetowe gmin oscylują w 2021 roku wokół 30 mln zł w Skąpem i Łagowie, zaś w Lubrzy wynoszą ok 20 mln. Nie są to duże budżety, np. Sulechów dysponuje ok. 160 milionami a Świebodzin 175 milionami. Okoliczne gminy wiejskie np. Bledzew czy Szczaniec osiągają podobne dochody, do gmin tworzących partnerstwo, ale już np. Zbąszynek zarejestrował wpływy w wysokości ok 65 mln zł.

Dochody samorządów w ostatnich latach systematycznie rosły i w zasadzie nie odbiegają od średniej wojewódzkiej (5874,54 zł w 2021) zł w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Nie występują duże różnice pomiędzy gminami.

Ryc. 33. Dochody budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów oraz danych GUS BDL

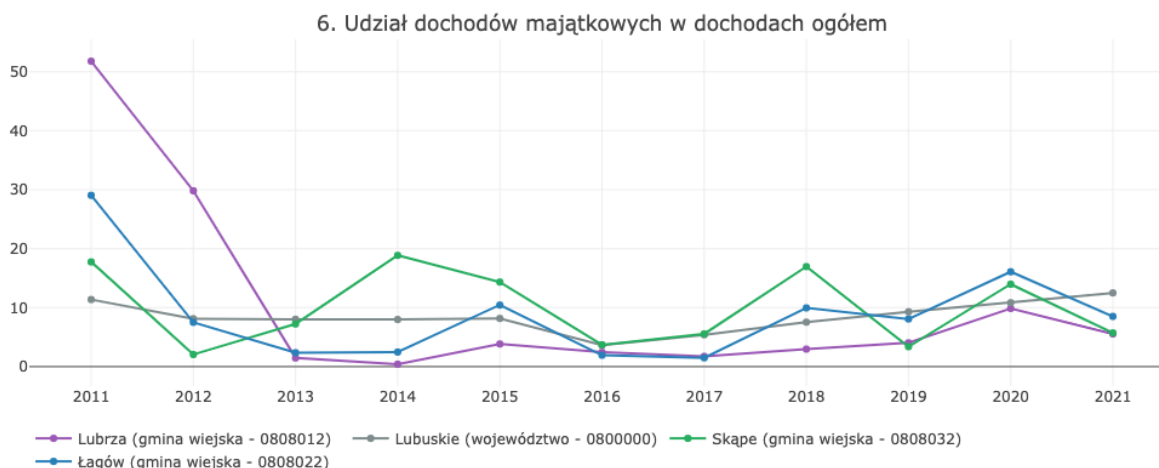
W ostatnim dziesięcioleciu systematycznie rosły wpływy samorządów z tytułu udziału we wpływach BP z podatku PIT, w 2019 roku przekroczyły one łącznie 10 mln. zł.

Tabela 21. Wpływy samorządów z tytułu udziału we wpływach BP z podatku PIT

Gmina	2011	2015	2019	2020	2021
Łagów	1 760 794	2 599 990	3 571 443	3 680 540	4 374 580
Lubrza	1191 640	1 859 773	2 842 714	2 889 963	3 271 550
Skąpe	1 662 915	2 194 934	3 801 144	3 823 057	2 687 281
suma	4 615 349	6 654 697	10 215 301	10 393 560	11 996 326

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów oraz danych GUS BDL

Ryc. 34. Udział dochodów majątkowych w dochodach ogółem

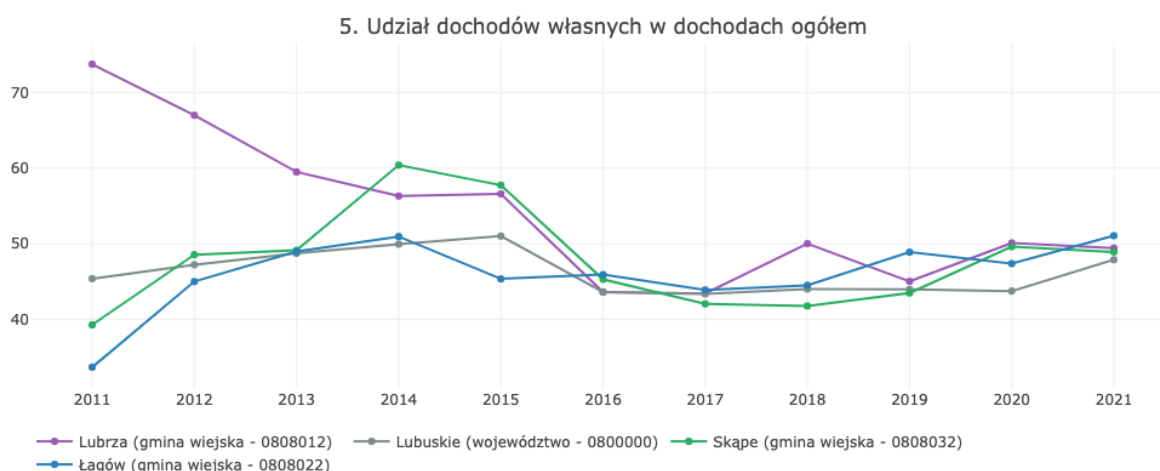
Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Zróżnicowany udział dochodów majątkowych w dochodach ogółem jest związany m.in. z prowadzoną polityką inwestycyjną gmin. Z danych pochodzących ze sprawozdań budżetowych wynika, że źródłem dochodów były m.in. dotacje na zadania inwestycyjne oraz sprzedaż majątku. W 2020 r. wzrost wskaźnika jest związany z uzyskaniem środków innych niż dotacje i sprzedaż majątku (np. z programów rządowych, które mają charakter inny niż dotacje).

Dochody własne - część dochodów (bez dotacji i subwencji), która co do zasady może być przeznaczana na dowolne cele gminy. Wzrost wskaźnika udziału dochodów własnych w dochodach ogółem świadczy o wzroście samodzielności finansowej JST, tzn. wskazuje na mniejsze uzależnienie od innych budżetów (w szczególności od transferów z budżetu państwa). Może być wykorzystany również do oceny możliwości rozwojowych JST, ale wówczas należy analizować go w połączeniu ze wskaźnikami obrazującymi poziom nadwyżki operacyjnej.

Ryc. 35. Dochody własne w dochodach ogółem

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

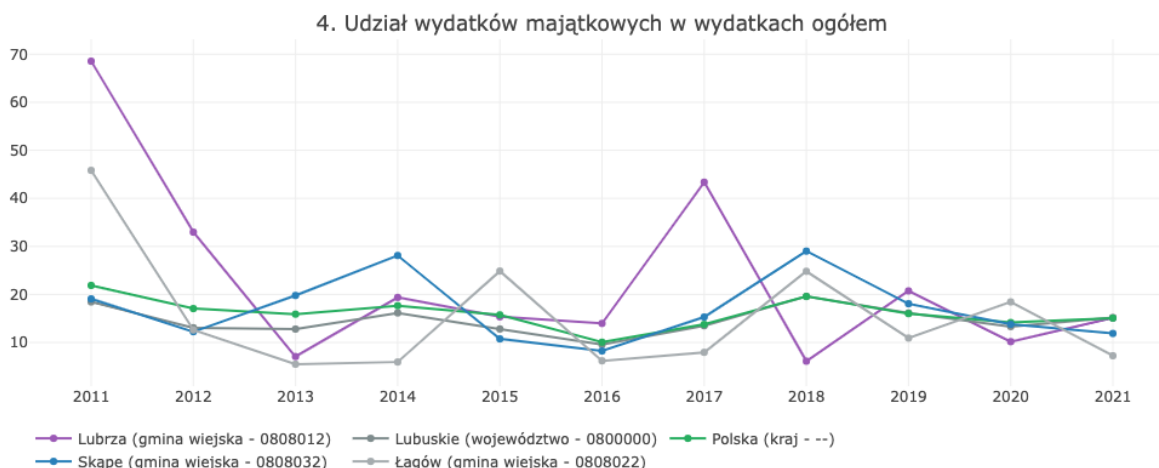
Jak widać na powyższym wykresie, udział dochodów własnych w stosunku do dochodów ogółem kształtuje się na poziomie 50 %. W badanym okresie gminy są więc dość mocno uzależnione od transferów z budżetu państwa i środków zewnętrznych, pomimo generowania nadwyżki operacyjnej zdolność finansowania rozwoju jest więc w pewien sposób ograniczona. Warto zaznaczyć, że sytuacja w województwie i partnerstwie jest lepsza niż średnia dla Polski, która w 2021 wynosi 43,73%, co świadczy o większej samodzielności finansowej gmin w partnerstwie i mniejszym uzależnieniu od subwencji rządowych.

3.3.3.3. Wysokość i struktura wydatków, w tym poziom wydatków majątkowych

W kontekście finansowania rozwoju lokalnego ważne miejsce zajmuje analiza struktury wydatków. Tym samym istotny jest poziom kształtowania się wydatków bieżących i wydatków majątkowych. Powyższe umożliwi ocenę zmian środków przeznaczonych na zwiększenie majątku JST w ramach Partnerstwa. Z tego punktu widzenia istotny jest zarówno wzrost wielkości nominalnych wydatków majątkowych, jak również wzrost udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem. Dodatkowo ważną informacją jest poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi. Wzrost wielkości wskaźnika będzie oznaczał wyższe uzależnienie finansowania inwestycji od środków zewnętrznych. Może również oznaczać zmniejszenie potrzeb pożyczkowych przeznaczanych na realizację zadań majątkowych.

Większą część budżetów pochłaniają wydatki bieżące, odpowiednio 20 mln w Łagowie, 17 mln w Lubrzy i 24 mln w Skąpem.

Ryc. 36. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem

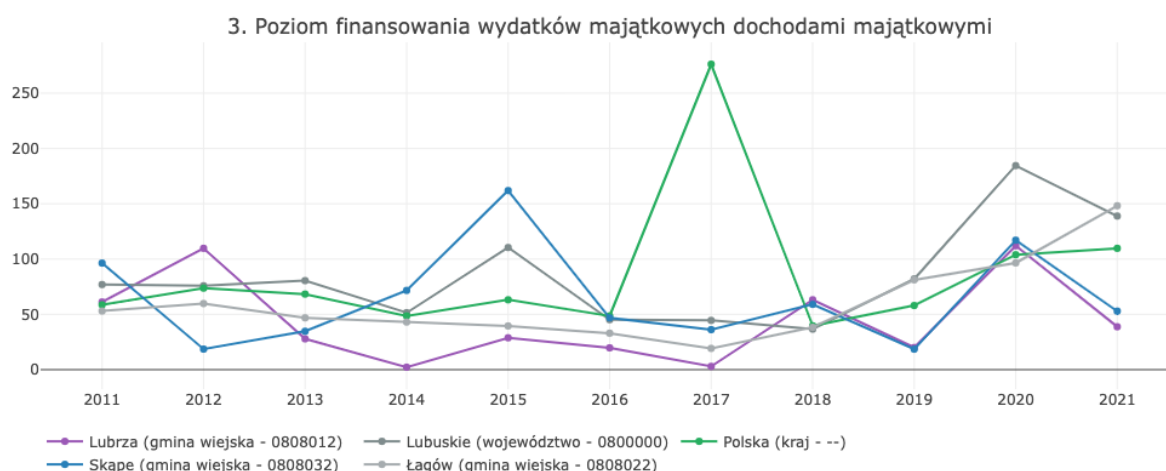
Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Wydatki majątkowe ulegają dużym wahaniom w zależności od realizowanych inwestycji, jednakże poza inwestycyjnymi „pikami” nie przekraczają rocznie kwoty 3mln zł. Wziąwszy pod uwagę kosztowność robót budowlanych i wzrost cen w ostatnim okresie, są to budżety uniemożliwiające w zasadzie realizację poważniejszych inwestycji.

Jak widać na powyższym wykresie wydatki majątkowe w ostatnich trzech latach nie przekraczają poziomu 20 % wydatków ogółem. Za wartość bezpieczną uznaje się wskaźnik nie przekraczający 25%. Nadmierny udział wydatków majątkowych w budżecie JST (przekraczający 50%) może świadczyć o tzw. „przeinwestowaniu” i wkraczaniu JST na ścieżkę ku programowi postępowania naprawczego, na obszarze partnerstwa nie występuje taka sytuacja. Jak widać na wykresie udział wydatków majątkowych w gminach tworzących partnerstwo jest zbliżony do średniej wojewódzkiej i krajowej.

Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi informuje o strukturze źródeł finansowania wydatków majątkowych. Uzyskujemy informację o tym, czy badana JST (członkowie Partnerstwa) uzależnia politykę inwestycyjną wyłącznie od gromadzonych dochodów majątkowych (głównie dotacji), czy finansują inwestycje również pozostałymi środkami (np. dochodami bieżącymi lub przychodami zwrotnymi, tj. kredytem, pożyczką lub emisją obligacji). Wziąwszy pod uwagę duże fluktuacje wskaźnika należy przypuszczać, że gminy korzystają ze zróżnicowanych możliwości finansowania inwestycji, jednakże są w dużej mierze uzależnione od środków zewnętrznych (dotacji).

Ryc. 37. Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Warto zwrócić uwagę na strukturę wydatków bieżących członków Partnerstwa, czyli udział wydatków „sztywnych” (tj. na wynagrodzenia i pochodne w wydatkach bieżących).

W analizach często przyjmuje się, że wynagrodzenia nie powinny przekraczać 30% wydatków bieżących. Jak widać na obszarze partnerstwa są one średnio około 5-10 % wyższe. Pozytywny jest natomiast trend ograniczania udziału wynagrodzeń w wydatkach bieżących, w latach 2016-2020 udział ten spadł z poziomu 39,2% do poziomu 34,5% y następnie nieco wzrosnąć do poziomu 35,6%.

**Tabela 22   Stosunek wydatków „sztywnych” do wydatków bieżących 2016 – 2021
(suma dla wszystkich gmin tworzących partnerstwo)**

Partnerstwo	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Wydatki bieżące [mln zł]	46,7	49,6	51,1	55,7	59,5	63,2
Wydatki Sztywne [mln zł]	18,3	18,6	19,6	20,9	20,5	22,5
% wydatków sztywnych w bieżących	39,2%	37,5%	38,3%	37,5%	34,5%	35,6%

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie danych Ministerstwa Finansów

3.3.3.4.   Struktura finansowania działań rozwojowych, w tym wykorzystanie dostępnych środków pozabudżetowych

Struktura finansowania działań rozwojowych odnosi się w szczególności do części kapitałowej wydatków budżetu. Jednym ze źródeł finansowania wydatków majątkowych są środki zewnętrzne, na co zwracano uwagę we wcześniejszych podobszarach. Tym samym zwrócić należy uwagę na poziom wydatków majątkowych ogółem oraz wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE. Ponadto istotne jest kształtowanie się relacji pomiędzy wspomnianymi wartościami. Wzrost wskaźnika udziału wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem oznaczać będzie, że determinującym czynnikiem finansowania zadań majątkowych są pozyskane środki zewnętrzne.

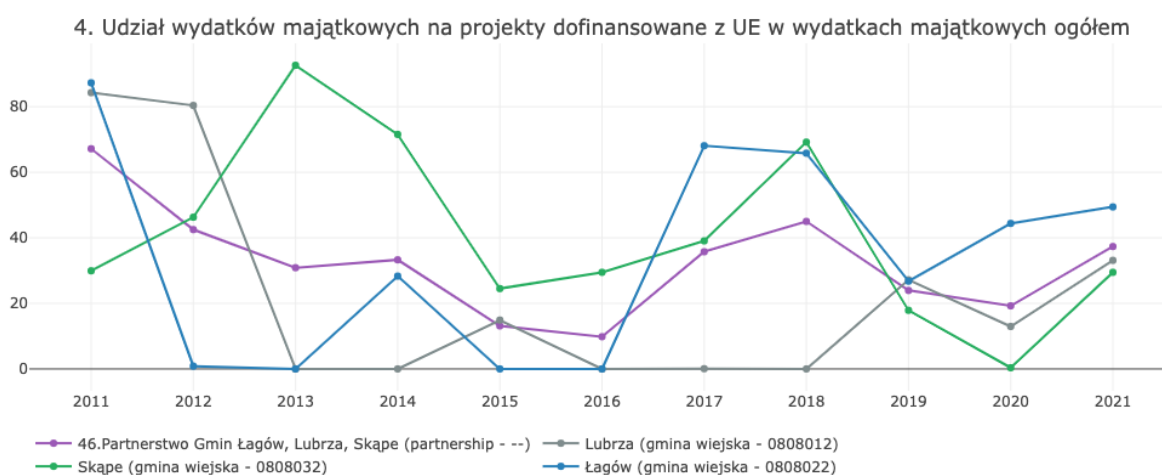
Wydatki majątkowe w ostatnich trzech latach nie przekraczają poziomu 20 % wydatków ogółem. Za wartość bezpieczną uznaje się wskaźnik nie przekraczający 25%. Udział wydatków majątkowych w gminach tworzących partnerstwo jest zbliżony do średniej wojewódzkiej i krajowej. Utrzymywanie tego wskaźnika na bezpiecznym poziomie można uznać za wyraz odpowiedzialności w polityce finansowej.

Tabela 23. Kwota wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE [mln zł]

Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Średnia
Łagów	0,0	1,0	4,1	0,7	2,1	0,8	1,45
Lubrza	0,0	0,1	0,0	0,9	0,2	1,0	0,36
Skąpe	0,5	1,4	5,4	0,9	0,0	1,0	1,53
suma	0,5	2,5	9,5	2,5	2,4	2,8	3,37

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Jak widać w powyższej tabeli kwota wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE ulega bardzo dużym wahaniom. W ostatnich 3 latach na inwestycje dofinansowane z UE gminy nie pozyskały znaczących środków, przekraczających 1mln zł, z wyjątkiem Łagowa, który w 2020 pozyskał 2,1 mln. Widać, że decydowanie mniej środków pozyskuje Lubrza. Badane gminy na zrównoważonym poziomie pozyskiwały dofinansowanie ze środków zewnętrznych, które stanowiło uzupełnienie środków własnych w finansowaniu działań rozwojowych.

Ryc. 38. Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem

Źródło: Opracowanie ZMP (MRL) na podstawie sprawozdań budżetowych publikowanych na stronach BIP Ministerstwa Finansów

Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem ulega bardzo dużym wahaniom. W analizowanym okresie udział tego typu wydatków w latach z dotacjami potrafi przekroczyć 80%. Warto zwrócić uwagę, na wzrost wskaźnika w 2021 co może być związane z finalizacją projektów współfinansowanych w ramach perspektywy 2014-2020.

Wobec niskich dochodów własnych gmin i dużego udziału sztywnych wydatków w budżetach, nie ulega wątpliwości, że pozyskiwanie środków zewnętrznych ma kluczowy wpływ na zdolności inwestycyjne a tym samym możliwości rozwoju.

3.3.3.5. Potencjał finansowy partnerstwa w latach 2022-2030

Celem oceny potencjału finansowego Partnerstwa wykorzystano dane z WPF według stanu na dzień 30.06.2022r. publikowanych przez Ministerstwo Finansów. Informacje są prezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 24. Potencjał finansowy partnerstwa w latach 2022-2030

KodGUS	Nazwa JST	Wyszczególnienie	Wartości skumulowane
0808012	LUBRZA	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	19 663 979,85
		Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	17 670 579,00
		Wynik operacyjny netto	7 296 863,00
0808022	ŁAGÓW	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	9 465 097,33
		Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	7 657 914,05
		Wynik operacyjny netto	1 077 674,24
0808032	SKĄPE	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	18 925 601,44
		Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	25 751 273,60
		Wynik operacyjny netto	5 815 598,38
		Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	48 054 678,62
		Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	51 079 766,65
		Wynik operacyjny netto	14 190 135,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie złożonych WPF według stanu na dzień 30.06.2022 r., Ministerstwo Finansów, <https://www.gov.pl/web/finanse/wieloletnia-prognoza-finansowa4>.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 1 stwierdza się, że całkowity prognozowany potencjał finansowy Partnerstwa w latach 2022-2030 kształtuje się na poziomie 99 mln zł. Należy jednak pamiętać, że blisko 48 mln zł dotyczy zdolności do spłaty i obsługi nowego długu. Zatem ewentualna decyzja o finansowaniu projektu źródłami zwrotnymi (przychody z tytułu kredytów, pożyczek lub emisji obligacji) będzie skutkowałą zmniejszeniem poziomu środków własnych, które w przyszłości zostaną zaangażowane na spłatę długu wraz z kosztami jego obsługi.

łączna kwota wydatków majątkowych, która nie została podzielona na wieloletnie zadania inwestycyjne wynosi 51 mln zł. Natomiast prognozowana skumulowana nadwyżka operacyjna netto osiągnie poziom 14,2 mln zł.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że jest to wstępna ocena potencjału finansowego Partnerstwa. Wpływ na sytuację finansową poszczególnych Partnerów będą miały m.in. zmiany budżetu i wieloletnich prognoz finansowych określających zdolność JST do finansowania zadań publicznych. Ponadto istotne jest ryzyko związane z obecną i przyszłą sytuacją społeczno-gospodarczą (np. ryzyko rynkowe, inflacji, stóp procentowych), które może zarówno negatywnie, jak i pozytywnie wpływać na możliwości finansowe Partnerstwa. Tym samym należy wziąć pod uwagę także ryzyko prawne związane ze zmianami w zakresie systemu finansowego JST. Skutki zmian systemowych będą wpływać na potencjał finansowy Partnerstwa w krótkim i średnim okresie. Z tego względu zaleca się monitorowanie sytuacji finansowej i ryzyka mającego na nią wpływ zarówno na poziomie całego Partnerstwa oraz poszczególnych Partnerów.

3.3.4. Sytuacja materialna mieszkańców

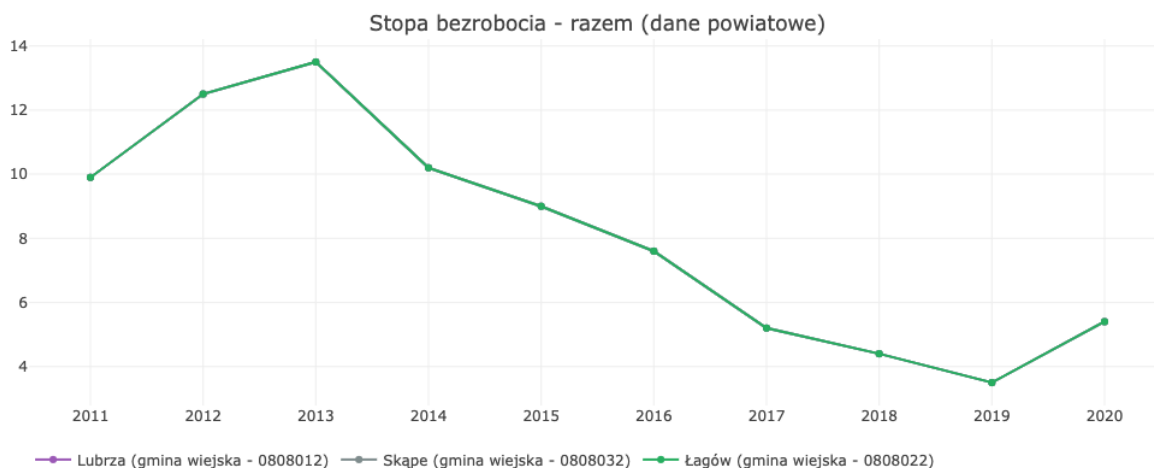
Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą powoli, ale systematycznie rośnie, aktualnie w każdej z gmin jest to około 300 osób.

Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym oscyluje wokół 300, co ciekawe liczba ta rośnie konsekwentnie w Łagowie i Skąpe, a pozostaje w zasadzie bez zmian w Lubrzy.

Bezrobocie od 2011 roku zmniejszyło się z poziomu około 10 % (przejściowo osiągając prawie 14%) do mniej niż 4% w 2019, by wzrosnąć do prawie 6% w 2020 a następnie znów spaść poniżej 4% w 2021, sytuacja na rynku pracy jest więc bardzo korzystna dla pracowników, większym problemem jest z pewnością brak rąk do pracy.

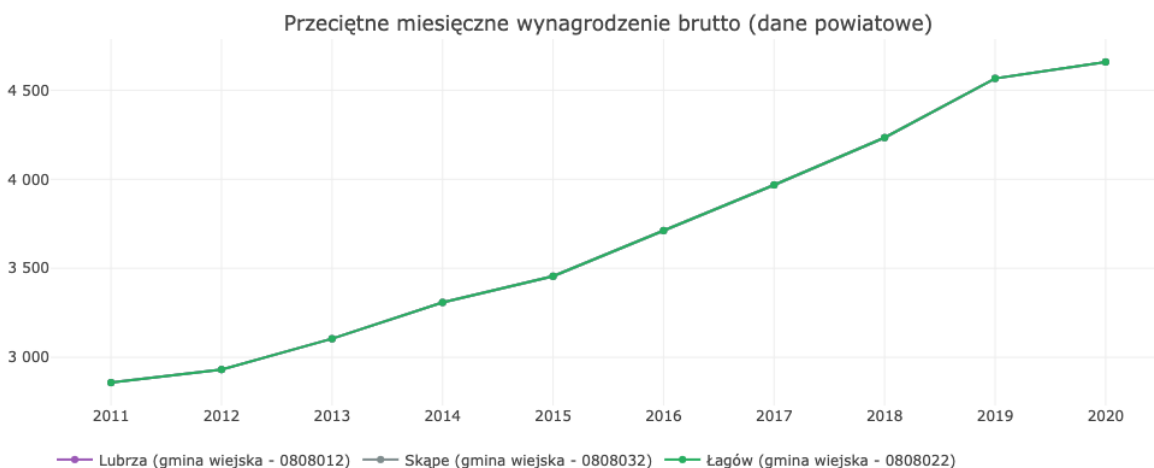
Ryc. 39. Skala bezrobocia

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwaju.pl

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto nieprzerwanie rośnie, z poziomu poniżej 3000 zł w 2011 do ponad 4500 zł w 2020 roku.

Ryc. 40. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwaju.pl

Systematycznie spada ilość przyznanych dodatków mieszkaniowych, pewną anomalią jest tu gmina Łagów, gdzie w 2012 roku przyznano aż 451 dodatków, wobec około 200 w pozostałych gminach, w 2020 w Lubrzy przyznano 20, w Skąpe 11 a w Łagowie aż 151 dodatki.

Systematycznie i bardzo szybko rośnie ilość samochodów w 2011 roku na 100 mieszkańców przypadało niecałe 50 samochodów, w 2020 roku było to już prawie 70.

Można więc postawić wniosek, że sytuacja materialna mieszkańców w ostatnim dziesięcioleciu uległa znaczącej poprawie. Panująca obecnie wysoka inflacja nie

znajduje jeszcze odzwierciedlenia w dostępnych danych statystycznych, jej wpływ na sytuację materialną nie jest więc możliwy do obiektywnego określenia.

3.3.5. Współpraca gmin z przedsiębiorcami

Regułą w Partnerstwie jest utrzymywanie kontaktów lokalnego lidera (wójta) z przedsiębiorcami, jednak najczęściej te kontakty odbywają się tylko sporadycznie, jedynie w Lubrzy wójt spotyka się z przedsiębiorcami kilka razy w miesiącu. W Łagowie organizowane są otwarte spotkania z przedsiębiorcami (1-2 razy w roku), w Lubrzy zarówno otwarte jak i indywidualne, natomiast w Skąpe kontakty odbywają się w sposób niesformalizowany.

Tematyka przedsiębiorczości nie jest objęta większym zainteresowaniem rad gmin Partnerstwa. W żadnej z gmin kwestie przedsiębiorczości nie są przypisane do konkretnej komisji rady gminy, zagadnienia przedsiębiorczości nie były podejmowane na posiedzeniach z wyjątkiem gminy Skąpe, gdzie rozmawiano o lokalnych podatkach.

W urzędach gmin nie ma pracowników/komórek, które w zakresie swoich kompetencji mają zagadnienia dot. przedsiębiorczości. Żadna z gmin Partnerstwa nie przygotowała planu rozwoju przedsiębiorczości. Gminy partnerstwa nie zbierają informacji nt. kondycji, potrzeb i problemów lokalnych przedsiębiorców.

Generalnie gminy Partnerstwa nie podejmują szerszych działań wspierających lokalną przedsiębiorczość, co przy braku osób odpowiedzialnych za przedsiębiorczość w strukturach urzędów oraz braku zainteresowania rad wydaje się zrozumiałe. Gminy nie badają/monitorują poziomu zadowolenia przedsiębiorców z jakości obsługi administracyjnej.

Samorządy Partnerstwa nie podejmowały żadnych działań we współpracy ze środowiskiem lokalnych przedsiębiorców, przynajmniej w okresie ostatnich 3-5 lat.

Organizacje przedsiębiorców funkcjonujące na terenie partnerstwa to Izby Rolnicze oraz Okręgowy Związek Pracodawców Lubuskich, a poziom integracji środowiska biznesu określany jest jako niski lub średni. Nie działają struktury i instytucje otoczenia biznesu, wspierające lokalną przedsiębiorczość.

Przedsiębiorcy poza swoją działalnością biznesową angażują się w ważne dla lokalnej społeczności sprawy np. w pomoc przy organizacji przedsięwzięć i spotkań gminnych imprez kulturalnych, sportowych jak Bieg łagowskiego Lata, sponsoring, pomoc dla stowarzyszeń.

Tylko w gminie Łągów były podejmowane akcje dotyczące ukierunkowania lokalnego popytu na lokalnych przedsiębiorców tj. festiwal smaków. Żadna z gmin nie podejmowała także inicjatyw ukierunkowanych na rzecz edukacji przedsiębiorczości młodzieży ani nie promowała postaw przedsiębiorczych, nie promuje się publicznie sukcesów i osiągnięć lokalnych przedsiębiorców.

Gminy Partnerstwa nie posiadają oferty nieruchomości dla prowadzenia działalności gospodarczej, tylko gmina Skąpe pracuje nad przygotowaniem terenów inwestycyjnych poprzez uchwalanie lub zmianę MPZP.

Gminy określają zainteresowanie przedsiębiorców podejmowaniem działalności gospodarczej i inwestycjami na ich obszarach jako małe, wskazując na przedsiębiorców lokalnych z branży turystycznej i rolniczej i usług motoryzacyjnych.

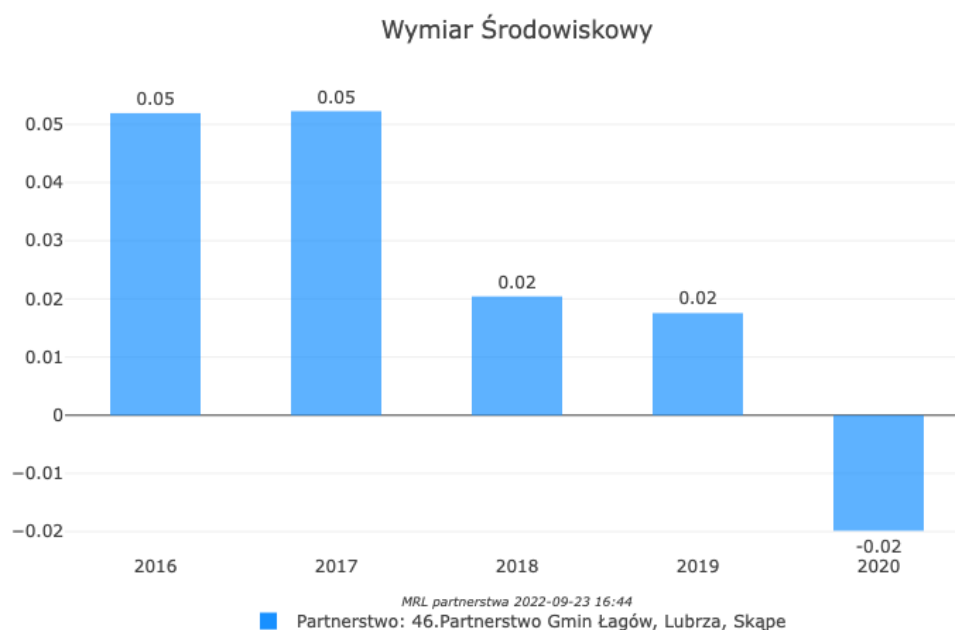
3.4. Wymiar środowiskowo – przestrzenny (diagnoza sytuacji środowiskowo-przestrzennej)

3.4.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego

W ujęciu syntetycznym pokazuje on zmiany, jakie zaszły w obszarach:

- dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna);
- ład i struktura przestrzenna obszaru;
- lokalne środowisko przyrodnicze.

Ryc. 41. Syntetyczny wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego

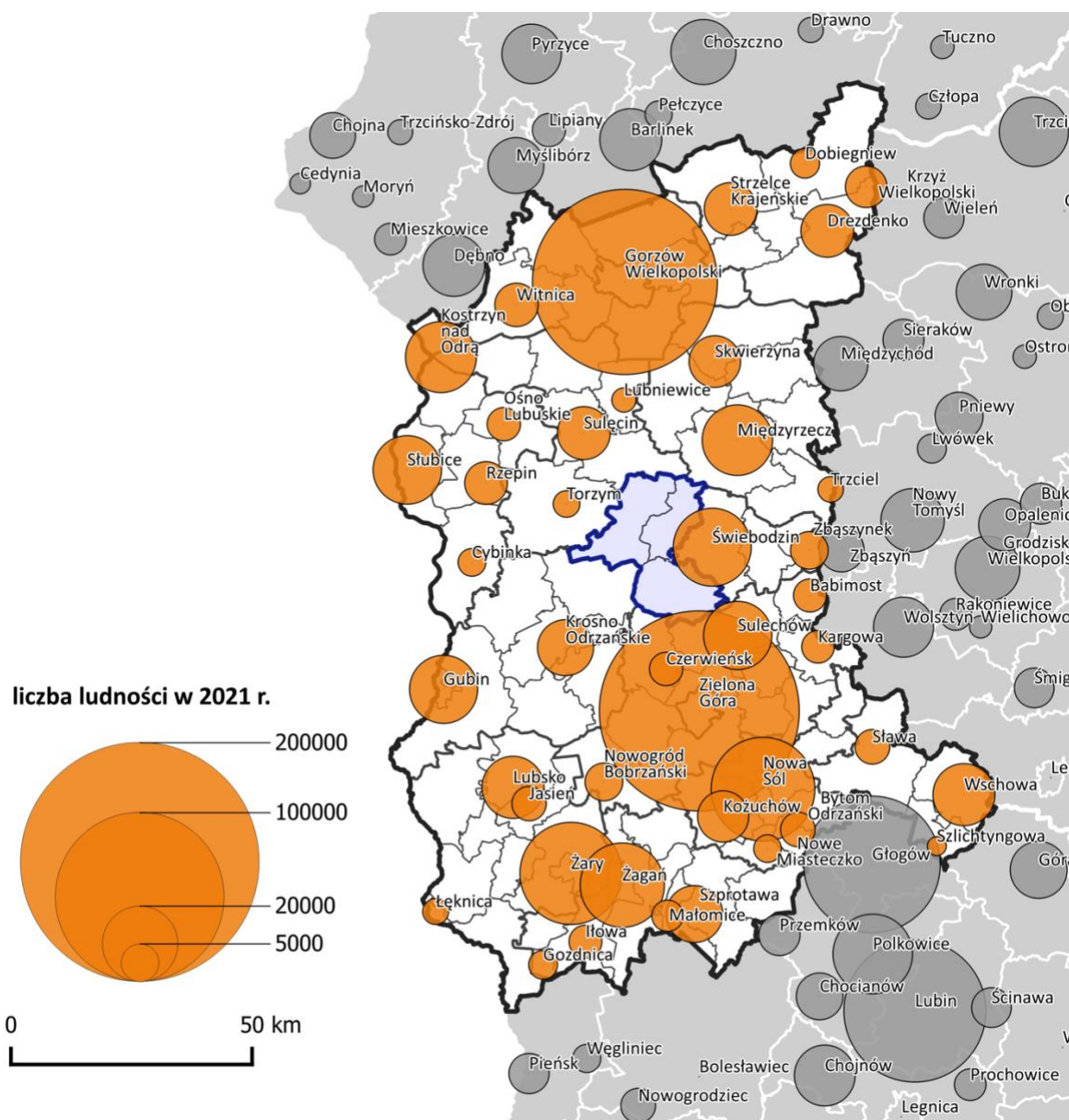

Źródła: opracowanie własne ZMP

Jak widać, wartość tego wskaźnika od roku 2017 systematycznie spada, w roku 2020 spadła ostatecznie poniżej zera. Świadczy to o pogorszeniu się sytuacji w odniesieniu do podobnych gmin w Polsce. Analizując głębiej, na wartość tego wskaźnika główny wpływ ma dostępność komunikacyjna.

3.4.2. Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia partnerstwa w regionie

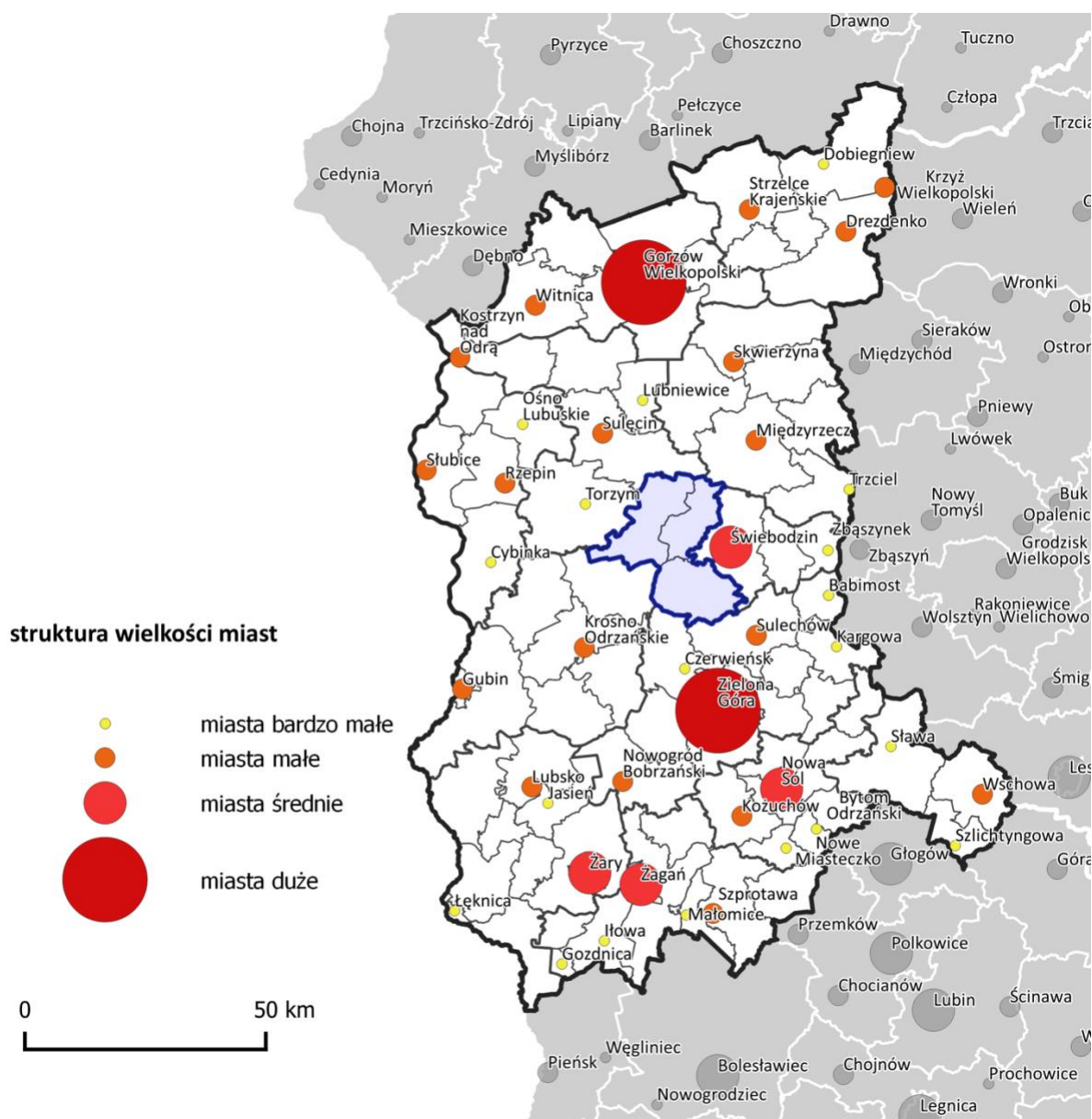
Ryc. 42. Sieć miast w otoczeniu partnerstwa wg liczby ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie partnerstwa brak ośrodków miejskich. Najbliższym miastem jest Świebódzin, stanowiący dla mieszkańców partnerstwa naturalne centrum usług oraz oferujący dość atrakcyjny rynek pracy. Na podstawie wywiadów przeprowadzanych z kierownictwem urzędów gmin i matrycy przepływu usług), można stwierdzić, że inne pobliskie miasta jak Międzyrzecz, Sulęcín czy Sulechów oddziałują w dużo mniejszym stopniu na obszar partnerstwa.

Ryc. 43. Rozkład wielkościowy miast w partnerstwie i w otoczeniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wspomniany już Świebodzin jest miastem zaliczonym w skali województwa (w PZPWL) do miast średniej wielkości – czyli do grupy miast liczących od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców. Dwa duże miasta w województwie lubuskim to Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra, ich odległość od obszaru partnerstwa nie przekracza 100 km, więc dojazd nie powinien trwać dłużej niż godzinę. Pozostałe miasta w otoczeniu obszaru partnerstwa to miasta małe i bardzo małe nie oferujące istotnych usług ani nie tworzące znaczącego rynku pracy. Czas dojazdu do pozostałych ważniejszych ośrodków miejskich takich jak Poznań, Szczecin, Wrocław wynosi już ponad dwie godziny co sprawia, że miasta te nie są celem codziennych dojazdów do

pracy czy też usług, natomiast obszar partnerstwa może być celem turystyki weekendowej i zapleczem rekreacyjnym nawet tych odleglejszych ośrodków.

Analiza powiązań funkcjonalnych oraz określenie wiodących funkcji na obszarze partnerstwa i w jego otoczeniu, potwierdzają hierarchiczny charakter ośrodków usługowych w układzie osadniczym i znaczenie Świebodzina jako ośrodka centralnego obsługującego cały obszar partnerstwa. Z kolei obszar partnerstwa ma wyraźnie charakter peryferyjny.

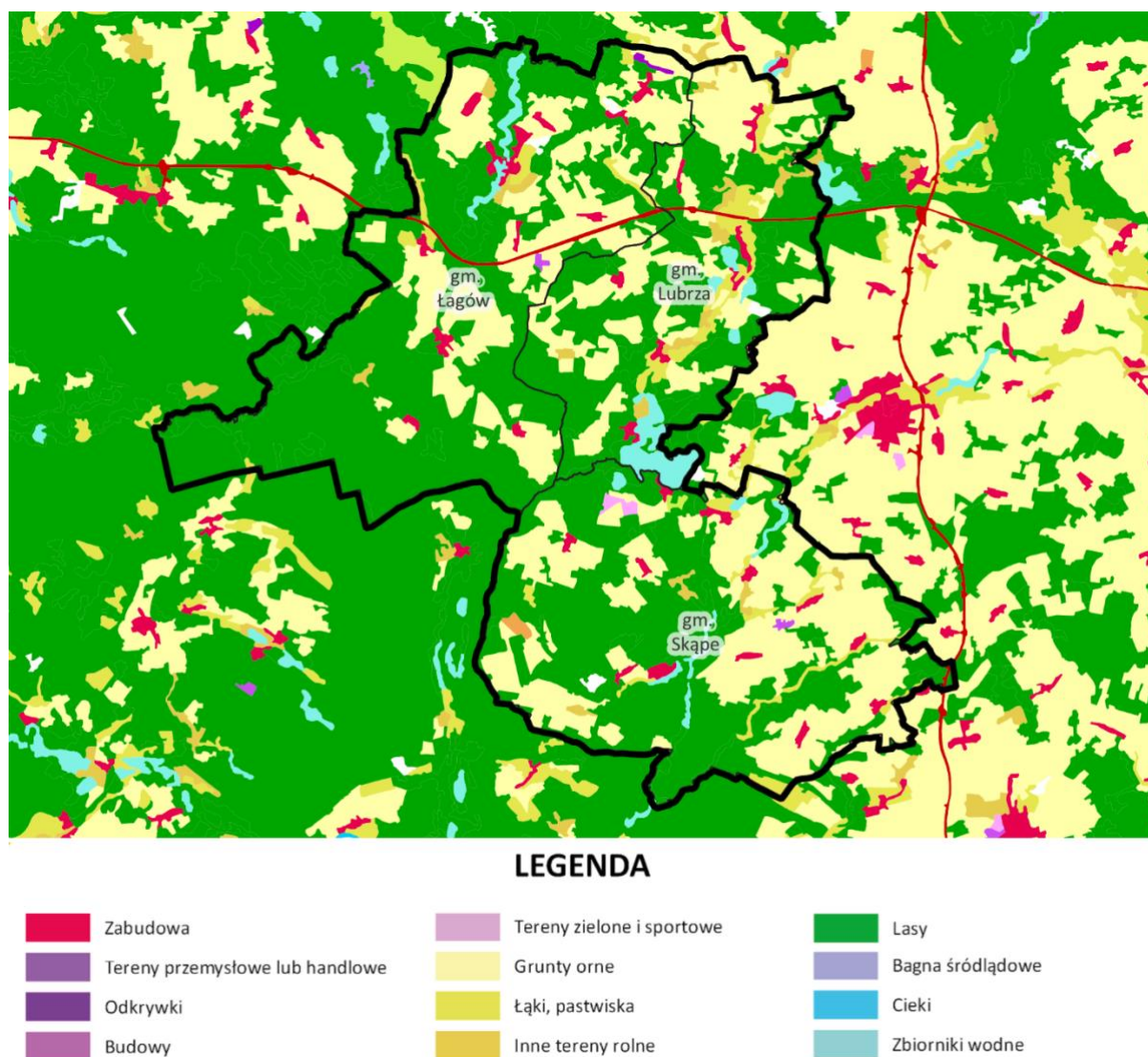
3.4.3. Obszary wykształconej zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w przypadku sytuowania nowej zabudowy należy dążyć do lokalizowania jej na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, w szczególności poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy. Brak jest jednak definicji lub ustalonej metodyki wyznaczania takich obszarów. W praktyce planistycznej przyjmuje się, że obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej to tereny o wysokim stopniu zwartości zabudowy, wyposażone w układ dróg (ulic) oraz w niezbędną infrastrukturę społeczną i techniczną w takim zakresie, że zlokalizowanie na tych obszarach nowej zabudowy nie wymaga istotnych nowych inwestycji infrastrukturalnych.

Na poniższej mapie przedstawiono analizę pokrycia terenu na terenie Partnerstwa. Jak widać obszary zwartej zabudowy są niewielkie i koncentrują się głównie nad jeziorami oraz w centrach historycznych wsi.

Ryc. 44. Klasy pokrycia terenu

Źródła: Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018. Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki porojektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

Na terenie Partnerstwa **przeważają regularne, zaplanowane formy osadnicze**: planowa zabudowa wiejska **o dużym stopniu koncentracji**. Wsie lokowane są często nad jeziorami, gdzie dodatkowo rozwija się indywidualne budownictwo rekreacyjne. Charakterystyczny jest wrzecionowaty układ centrum wsi z rozwidleniem ulic i centralnie umieszczonym stawem.

Tereny przemysłowe, produkcyjne lub handlowe są bardzo nieliczne, punktowe.

3.4.4. Stan opracowań planistycznych (SUiKZP, MPZP)

Samorządy gminne, wskazując kierunki rozwoju gmin w studiach uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego oraz ustalając przeznaczenie terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, znacznie przeszacowują zapotrzebowanie na tereny pod nową zabudowę lub w ogóle nie biorą pod uwagę takiego kryterium. Zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzona w 2015 r. nałożyła obowiązek sporządzenia bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę. W gminach Łagów, Lubrza, Skąpe nie dokonano weryfikacji założeń rozwojowych studiów pod kątem przeznaczenia terenów pod nową zabudowę.

Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w gminach jest bardzo niewielkie. Rzuca to w pośredni sposób na znaczenie studium jako instrumentu prowadzenia polityki przestrzennej rozwoju gminy a ponadto oznacza, że warunki zabudowy i zagospodarowania terenów w większości przypadków nie wynikają z ustaleń planów miejscowych, a są określone indywidualnie w drodze decyzji administracyjnej. Decyzja o warunkach zabudowy nie musi uwzględniać ustaleń studium, a zatem ustalenia studium mogą być praktycznie ignorowane przy prowadzeniu bieżącej polityki przestrzennej na terenie tych gmin. Dodać należy, że studia w tych gminach nie zostały zaktualizowane w ciągu ostatnich lat.

Niskie pokrycie planami miejscowymi w gminach może jednak przerodzić się w atut gmin, jeśli te zechcą dokonać korekty studiów zgodnie z bilansem terenów pod nową zabudowę. Ewentualne ograniczenie terenów pod nową zabudowę w zaktualizowanych studiach gmin nie rodzi bowiem skutków finansowych w przypadku, kiedy nie są one jednocześnie wyznaczone w MPZP.

Tabela 25. Pokrycie gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Gmina	powierzchnia gminy [ha]	liczba MPZP [szt.]	powierzchnia MPZP ogółem [ha]	udział powierzchni pokrytej planami w ogólnej powierzchni gminy/jednostki [%]
Łagów	19 920	17	872	4,73
Lubrza	12 230	5	225	1,84
Skąpe	18 130	10	1541	8,49

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl, dane za 2019 r.

3.4.5. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju

Obszar partnerstwa wchodzi w skład pasa nizin w obrębie Niziny Wielkopolskiej. Jego rzeźba jest rezultatem działalności lodowców (lądolód północnopolski) oraz wód dorzecza Warty i Odry. W północnej części obszaru wznoszą się zróżnicowane obszary wysoczyzn do 200 m n.p.m. Cały obszar urozmaicają jeziora polodowcowe będące częścią pojezierza Łagowskiego. Powierzchnia lasów oscyluje wokół 50% powierzchni w każdej z gmin.

Na obszarze partnerstwa występuje dość łagodny klimat, lato trwa ponad 100 dni. Opady są niewielkie, stąd pojawiają się deficyty wody. Dominują wiatry z zachodu.

Średnia roczna temperatura wynosi około 8 st. Celsjusza. Pokrywa śnieżna zalega między 40 a 50 dni.

Obszar partnerstwa charakteryzuje się dużą jeziornością, a jakość wód ulega systematycznej poprawie, co jest związane z rozwojem gospodarki wodno-ściekowej. Główne zagrożenie dla jakości wód stanowią zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego.

Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) to struktury geologiczne wykazujące najwyższą wodoność i zasobność, wytypowane jako wymagające ochrony obszary, spełniające określone wymagania ilościowe i jakościowe oraz stanowiące istotne w skali kraju rezerwuary dla zaopatrzenia ludności w wodę. Na terenie

partnerstwa występują zbiorniki nr 144 Dolina Kopalna Wielkopolska, 148 Sandr rzeki Pliszka i 150 Pradolina Warszawa-Berlin.

Zasoby kopalin.

Zasoby węgla brunatnego występują w gminie Łagów i są eksploatowane w odkrywkowej kopalni Sieniawa. Ponadto występują nieeksploatowane zasoby ropy naftowej. Zasobem mogącym stanowić dźwignię rozwoju są wody termalne udokumentowane w otworze Łagów Lubuski IG-1, aktualnie nieeksploatowane.

W ostatnich latach dają się zaobserwować niskie zasoby wód powierzchniowych związane m.in. z niekorzystnym bilansem wodnym, stanowią istotne zagrożenie dla środowiska, a w dłuższej perspektywie także dla rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym prowadzenia gospodarki rolnej. Wynika to z niekorzystnych uwarunkowań klimatycznych oraz ograniczonych hydrogeologicznych możliwości retencyjnych. Obszar zagrożony jest występowaniem suszy atmosferycznej, a w konsekwencji także suszy glebowej (rolniczej) i hydrologicznej.

Znaczna powierzchnia partnerstwa objęta jest różnymi **formami ochrony przyrody**. Na obszarach chronionych obowiązują zróżnicowane ograniczenia lub zakazy dotyczące korzystania z zasobów przyrodniczych - zależnie od formy ochrony.

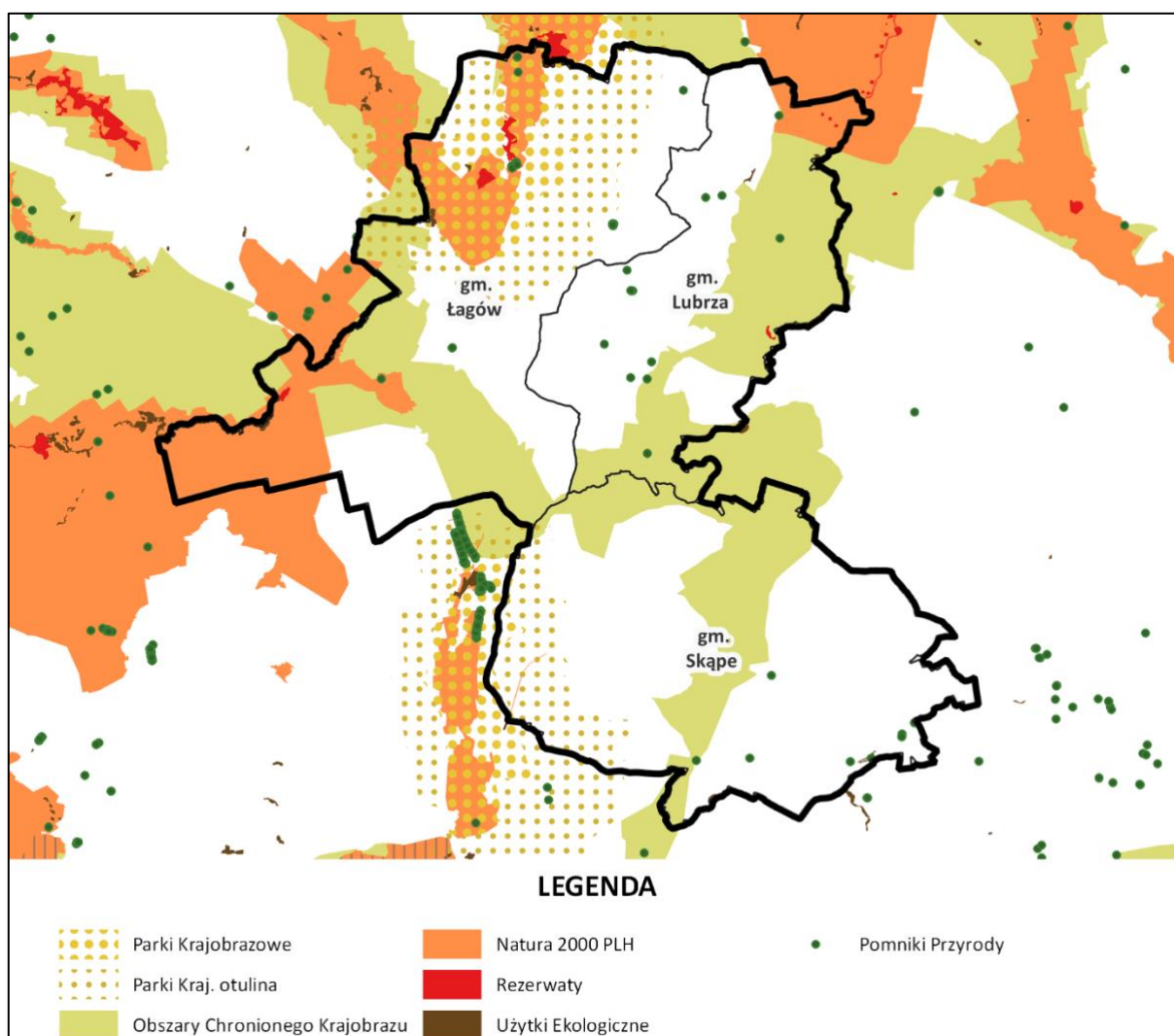
Występują dość liczne, poniższe formy ochrony przyrody:

- Obszary Natura 2000:
  - PLH080008 „Buczyny Łagowsko-Sulęcińskie”
  - PLH080003 „Nietoperek”
- Rezerваты przyrody:
  - Pniewski Ług
  - Specjalny obszar ochrony (SOO) Nietoperek
  - Specjalny obszar ochrony (SOO) Dębowe aleje w Gryźnie i Zawiszach
  - Specjalny obszar ochrony (SOO) Buczyny Łagowsko – Sulęcińskie
  - Specjalny obszar ochrony (SOO) Lasy Dobrosułowskie
  - Specjalny obszar ochrony (SOO) Dolina Pliszki
  - Specjalny obszar ochrony (SOO) Dąbrowa w Korytach
  - Nad jeziorem Trześniowskim
  - Pawski Ług
  - Buczyna Łagowska
- Parki Krajobrazowe:
  - Gryżyński Park Krajobrazowy
  - Łagowsko – Sulęciński Park Krajobrazowy

- Obszary Chronionego Krajobrazu:
  - Rynna Paklicy i Ołoboku
  - Dolina Jeziornej Strugi
  - Puszcza nad Pliszką
  - Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierze Lubniewicko-Sulęcińskie
- Użytki ekologiczne.
  - Uroczysko zagaje
  - Żurawie trzciny
  - Bagno w Olszynach
  - Szlak wydry
  - W dolinie Jabłonnej
  - W dolinie Jabłonnej
  - Jezioro Bobrze
  - Kijewo
  - Torfowisko Barcikowo
  - Grzęzawisko
  - Wiktorówka
  - Futory

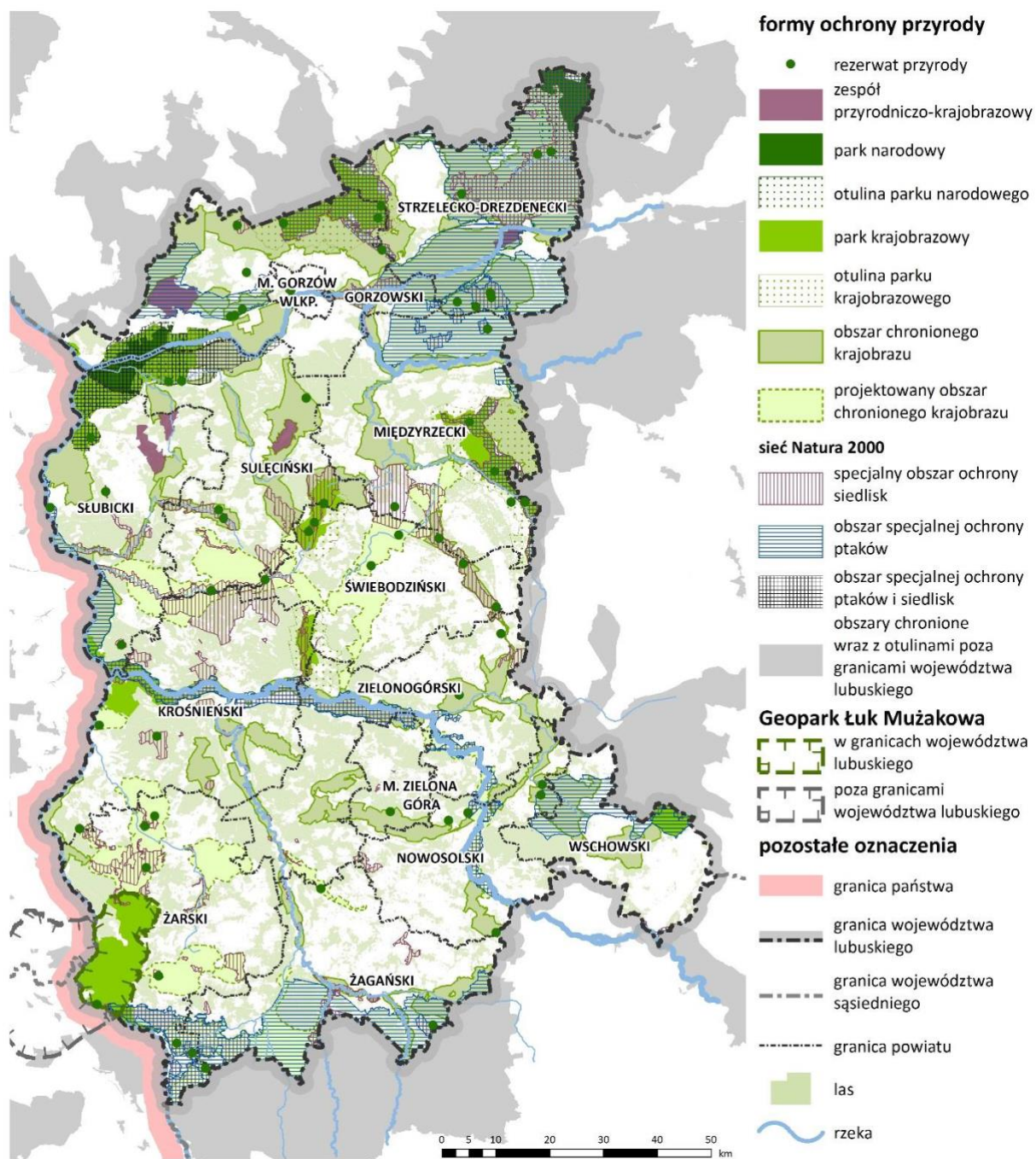
Ważnym elementem spójnego systemu przyrodniczego łączącym obszar partnerstwa z terenami zewnętrznymi są korytarze ekologiczne o randze krajowej - dolina rzeki Warty i Odry, a także o znaczeniu regionalnym wzdłuż dolin rzek: Obry i Pliszki.

Ryc. 45. Środowisko przyrodnicze – formy ochrony przyrody

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony

Ryc. 46. Środowisko przyrodnicze – formy ochrony przyrody

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego

Warto zauważyć, że walory środowiskowe (jakość i czystość środowiska) są wskazywane jako główny z czynników zachęcających młodzież do pozostania na obszarze partnerstwa (74%).

3.4.6. Zasoby dziedzictwa kulturowego, turystyka i rekreacja

Efektom wielowiekowej historii są licznie zachowane zabytki i dobra kultury współczesnej. Najcenniejszym z nich jest Zamek Joannitów w Łagowie wraz z całym zespołem urbanistyczno-krajobrazowym.

Pozostałe Obszary i obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną to m.in.:

W gminie Łagów:

- Kościoły ewangelickie w Jemiołowie, Niedźwiedziu, Pożrzadle, Żelechowie,
- Zespół pałacowy w Toporowie.

W gminie Lubrza:

- Kościoły ewangelickie w Boryszynie, Lubrzy, Mostkach, Przełazach
- Obiekty Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego
- Pałac w Przełazach
- Cmentarz ewangelicki w Staropolu.

W gminie Skąpe:

- Kościoły ewangelickie w Międzylesie, Radoszynie, Rokitnicy,
- Pałace w Niekarzynie i Zawiszy.

3.4.6.1. Turystyka i rekreacja

Łagów jest jednym z głównych ośrodków turystycznych województwa. Składają się na to: wyjątkowa lokalizacja u zbiegu dwóch jezior, zabytkowy charakter oraz jedno z najważniejszych wydarzeń kulturalnych w regionie jakim jest Lubuskie Lato Filmowe. W gminach Lubrza i Skąpe aktywność turystyczna i rekreacyjna koncentruje się głównie nad jeziorami. Ważnym obiektem także są Kalinowe Pola, czyli pole golfowe.

Województwo lubuskie zajmuje 13 miejsce w kraju pod względem liczby turystycznych obiektów noclegowych, a 14 miejsce w liczbie hoteli, moteli i

pensjonatów. Niewystarczająco rozwinięta baza noclegowa jest również głównym deficytem obszaru partnerstwa.⁸

Co ciekawe atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa oraz zabytki są jednym z głównych czynników zachęcających młodzież do pozostania na obszarze partnerstwa (55,56%).

3.4.7. Komunikacja i transport (w tym aspekty zrównoważonej mobilności)

Obszar partnerstwa jest funkcjonalnie powiązany przede wszystkim ze Świebodzinem, na wschód od partnerstwa znajdują się także Sulechów i Międzyrzecz ośrodki miejskie o podobnej skali.

Obszar jest dość dobrze skomunikowany, przez teren gmin Łagów i Lubrza w kierunku wschód zachód przebiega autostrada A2 i droga krajowa nr 92. Najbliższe zjazdy z autostrady znajdują się w Jordanowie i Torzymiu.

Droga ekspresowa S3 przebiega w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru partnerstwa (zahaczając o wschodni kraniec gminy Skąpe), blisko jego wschodnich granic najbliższe zjazdy znajdują się w Sulechowie i Świebodzinie.

Sieć dróg lokalnych nie jest zbyt gęsta, badania społeczne (zarówno mieszkańców, liderów, jak i młodzieży) jednoznacznie wskazują, że skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami jest niewystarczające, komunikacja i transport zbiorowy są nisko oceniane i stanowią czynnik zachęcający młodzież do emigracji (70% badanych). Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem są najczęściej wskazywane przez liderów jako priorytetowe przedsięwzięcia do realizacji.

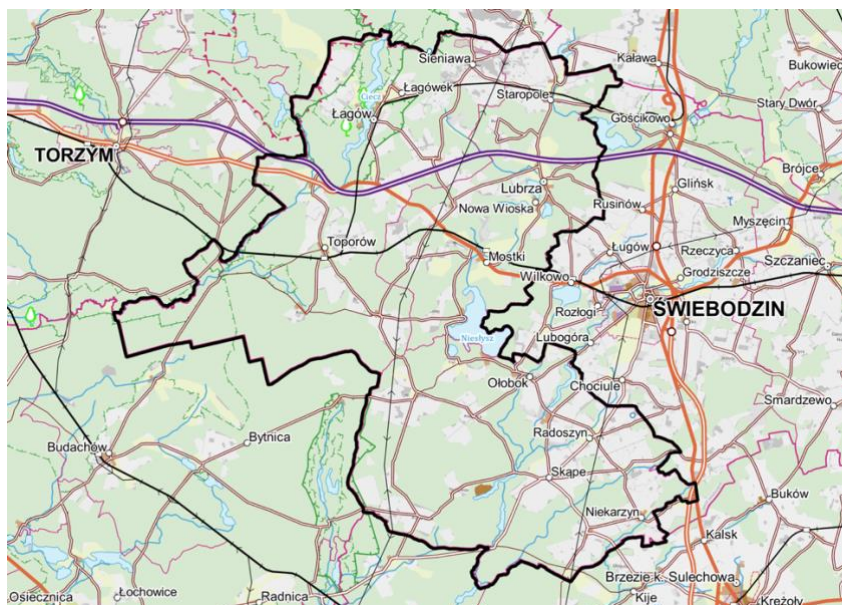
Przez obszar partnerstwa przebiega linia kolejowa nr 3 relacji Frankfurt nad Odrą – Poznań. W miejscowości Mostki (gmina Lubrza) funkcjonuje przystanek kolejowy. Również w gminie Lubrza w miejscowości Toporów znajduje się stacja kolejowa, skąd do Łagowa odchodzi linia nr 375, czynna jedynie w weekendy w miesiącach letnich.

---

⁸ Informacje z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego

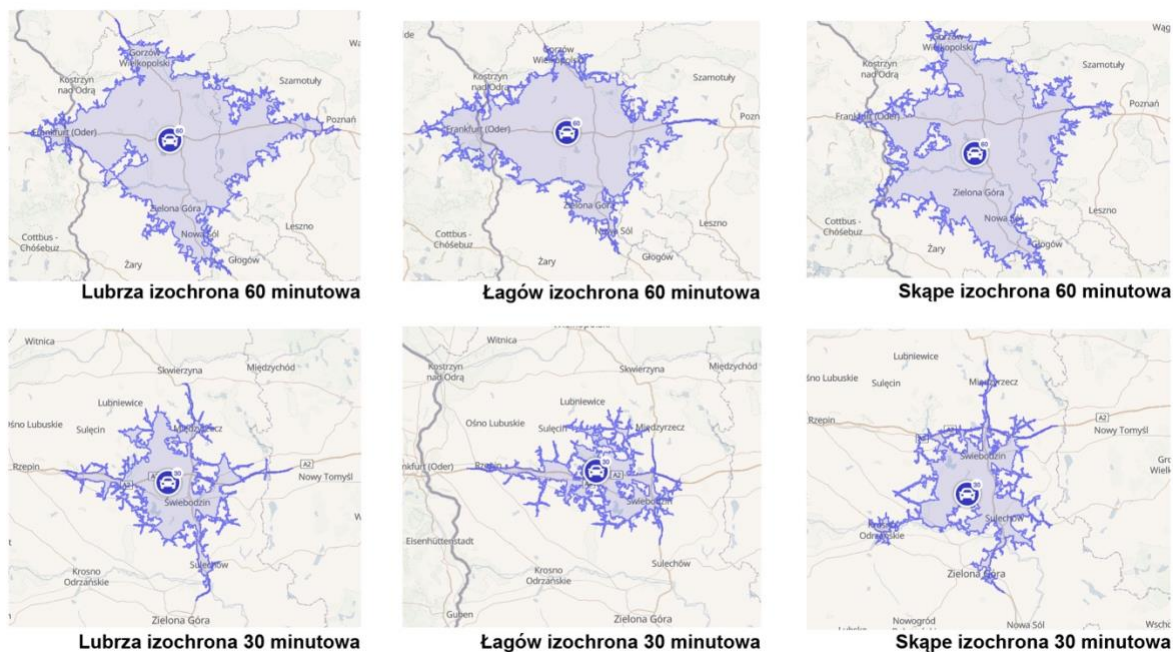

Ryc. 47. Szkielet układu komunikacyjnego

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Bazy Danych Obiektów Ogólnogeograficznych (BDOO)

Ryc. 48. Dostępność samochodowa izochrony 30 i 60 minutowe

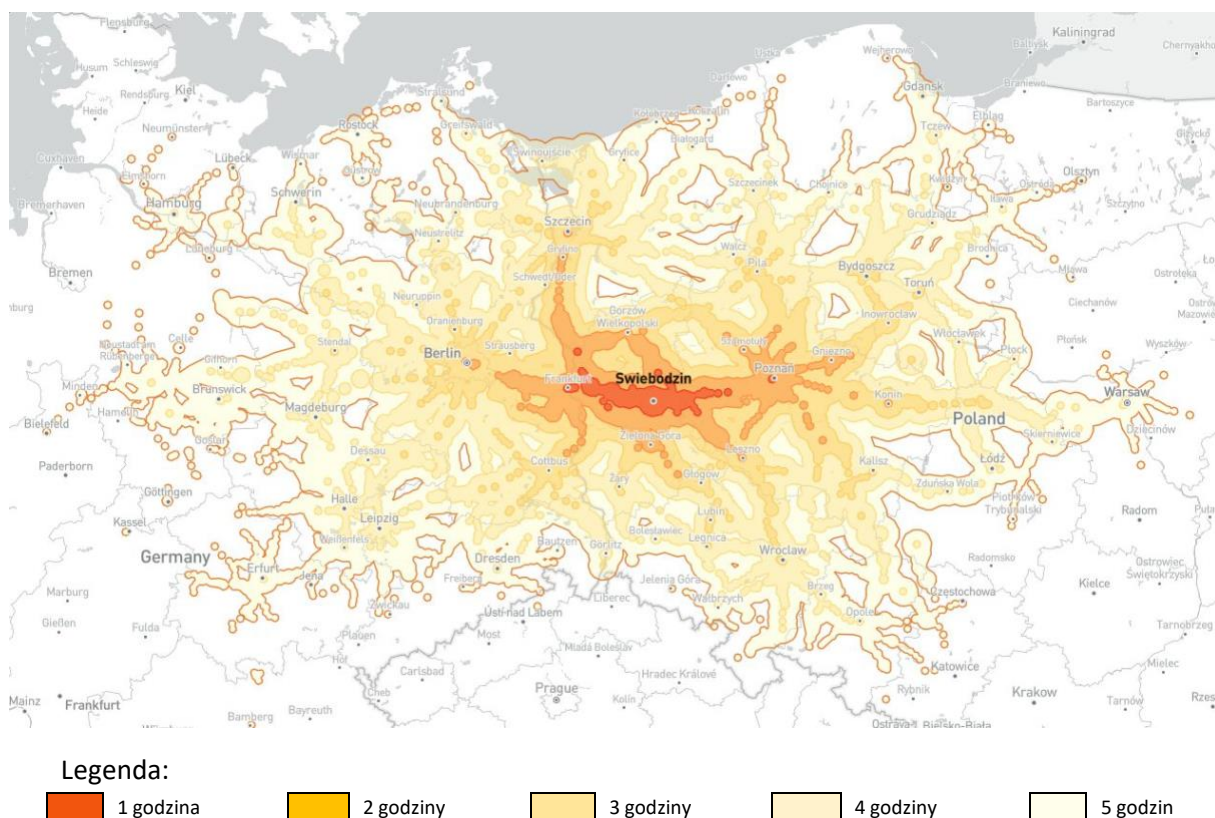
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie commutetimemap.com

Jak widać z powyższych analiz, w ciągu 30 minut samochodem z obszaru partnerstwa można dojechać jedynie do okolicznych miast takich jak Świebodzin,

Sulechów, Międzyrzecz, Sulęcín. Jednogodzinny czas dojazdu obejmuje Poznań i Frankfurt nad Odrą oraz Zieloną Górę i Gorzów Wielkopolski.

Zasięgi kolejowej dostępności optymalnej⁹ obszaru Partnerstwa kolejną dla stacji Świebodzin (Sulęcín nie obsługuje obecnie ruchu pasażerskiego, więc wygenerowanie mapy nie było możliwe) w izochronach godzinnych, dwugodzinnych i dłuższych aż do pięciogodzinnych pokazuje poniższa mapa. Wynika z niej, że codzienne dojazdy do pracy kolejną (biorąc pod uwagę większe ośrodki miejskie) możliwe są jedynie do Frankfurtu nad Odrą. Natomiast dojazdy turystyczne (w izochronie dwugodzinnej) możliwe są z takich miast jak Poznań, Gorzów, Zielona Góra a wypady weekendowe (izochrona trzygodzinna) dodatkowo z Berlina, Szczecina, Cottbus, Wrocławia i innych miast.

Ryc. 49. Świebodzin – optymalna dostępność kolejną w izochorach 1, 2, 3, 4 i 5 godzin

⁹ Diagram zakłada, że przesiadki trwają 20 minut, a czas przejazdów jest zoptymalizowany. Należy go więc interpretować jako **potencjalny najlepszy zasięg**. Faktyczny zasięg może być mniejszy po uwzględnieniu rzeczywistych czasów przesiadek (wyliczenia oparte na danych Deutsche Bahn).

Z powyższej mapy widać, że połączenia kolejowe nie umożliwiają codziennych dojazdów do pracy, większe ośrodki (z wyjątkiem Frankfurtu nad Odrą) znajdują się w dwugodzinnej izochronie. Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem były najczęściej wskazywanym (66,67%) przez młodzież przedsięwzięciem, które powinno zostać zrealizowane na terenie ich gminy. Komunikacja publiczna autobusowa na terenie partnerstwa praktycznie nie funkcjonuje. Jedynie w gminie Skąpe funkcjonują sporadyczne kursy PKS Zielona Góra.

Niekorzystnie wygląda także rozwój alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych i powiązanie sieci drogowej przeznaczonej dla ruchu samochodowego z drogami i ścieżkami rowerowymi oraz infrastrukturą dla ruchu pieszego. Długość ścieżek rowerowych na terenie partnerstwa jest niewielka (nie przekracza wg danych statystycznych 10 km), nie występują parkingi typu park and ride. Jedyna stacja ładowania pojazdów elektrycznych znajduje się na polu golfowym Kalinowe Pola.

3.4.8. Infrastruktura techniczna i OZE

Z analizy danych dotyczących dostępności do sieci infrastruktury technicznej wynika, że nie ma problemu z dostępem do energii elektrycznej wodociągu i kanalizacji (wskaźniki w tym zakresie zbliżają się do 100%). Bardzo niski jest natomiast współczynnik gazyfikacji, nie przekraczający w żadnej z gmin 10%, wobec aktualnych problemów na rynku gazowym brak jest perspektyw na szybką zmianę tej sytuacji.

---

¹⁰ Mapę należy interpretować następująco:

- Izochrona jednogodzinna obrazuje maksymalny zasięg codziennych dojazdów do pracy.
- Izochrona dwugodzinna obrazuje zasięg maksymalny dobowych dojazdów turystycznych (bez noclegu).
- Izochrona trzygodzinna obrazuje zasięg dojazdów do usług i walorów specjalistycznych, do nauki tygodniowej oraz zasięg atrakcyjności turystycznej dla dojazdów weekendowych z noclegiem.
- Izochrony 4 i 5-godzinna pokazują optymalny i maksymalny zasięg dojazdów na dłuższe pobyty turystyczne oraz zasięg dojazdów do pracy tygodniowej i korzystania z rzadkich usług specjalistycznych.

Na terenie partnerstwa nie występują istotne zakłady wytwarzające energię odnawialną. Coraz powszechniejsze stają się jednak mikroinstalacje fotowoltaiczne.

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych pozostają kotły opalane węglem w sektorze komunalno-bytowym. Generują one tak zwaną „niską emisję” mającą decydujący wpływ na jakość powietrza. Jak widać z poniższej tabeli ogrzewanie węglowe jest nadal dominujące. Czyste źródła energii są bardzo nieliczne.

Tabela 26. Źródła ogrzewania

Gmina	Kocioł gazowy	Kocioł na paliwa stałe	Kolektory	Kominek, koza,	Sieć ciepłownicza	Piec kaflowy	Ogrzewane elektryczne	Kocioł olejowy	Pompa ciepła
Łagów									
Lubrza	384	1219	34	402	15	445	393	44	44
Skąpe	812	777	31	368	37	242	241	2	62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gmin przekazanych do CEEB

Tabela 27. Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia PM 10 Stacja Sulęcín

Stacja	2013	2015	2018	2021
Sulęcín	24	27	27	15

Źródło: program ochrony powietrza strefy lubuskiej województwa lubuskiego

W najbliższej partnerstwu stacji badawczej w Sulęcínie w 2021 roku zanotowano tylko 15 dni z przekroczoną normą zawartości w powietrzu pyłu zawieszonego PM10. Należy jednak pamiętać, że pomiary mocno uzależnione są od warunków atmosferycznych i w poprzednich latach przekroczenia były niemal dwukrotnie częstsze. Regularnie przekraczany jest także poziom stężenia benzo(a)pirenu.

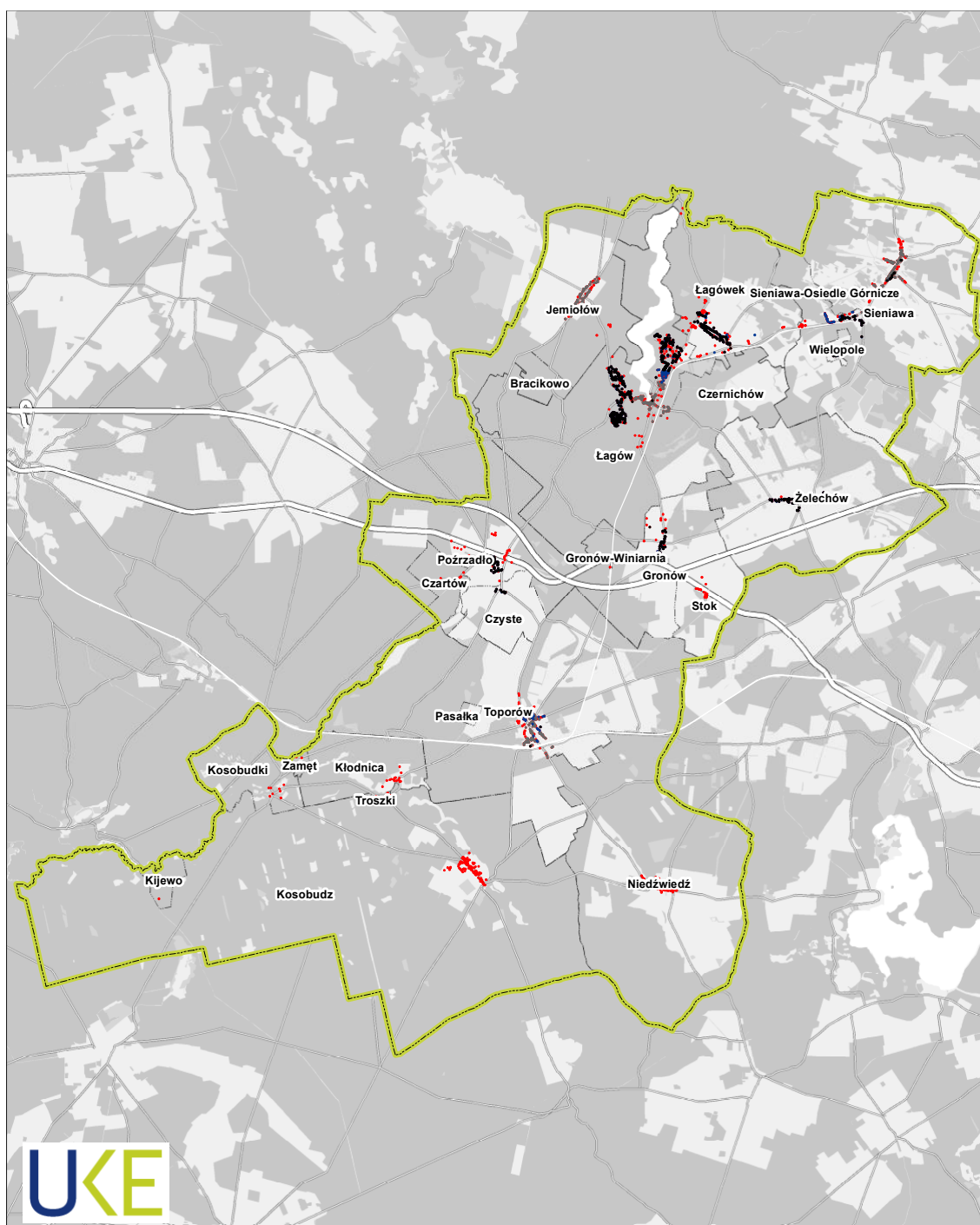
Problematyczny jest także szerokopasmowy dostęp do Internetu. Na poniższych mapach zaprezentowano dane Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Czerwone kropki

oznaczają tak zwane białe plamy – brak dostępu do sieci. Szare kropki to dostęp o przepustowości 30 Mb/s – stosunkowo dobry Internet. A czarne kropki oznaczają najlepsze parametry sieci (przepustowość 100 Mb/s).

Jak widać we wszystkich gminach występują miejscowości z dominacją koloru czerwonego, czyli praktycznie pozbawione efektywnego dostępu do sieci. Celem strategicznym UAE jest pełne pokrycie zasięgiem 100 Mb/s wszystkich miejscowości.

Ryc. 50. Mapa zasięgu internetowego łągów

Łągowo
Kod TERC: 0808022
Liczba przedsiębiorców telekomunikacyjnych: 7

Dostępność sieci

- Białe plamy
- Czarne plamy 30 Mb/s
- Czarne plamy 100 Mb/s (w tym zrealizowane inwestycje POPC)
- Inwestycje POPC do 31.12.2022 r.
- Inwestycje POPC do 31.12.2023 r.

INWESTYCJE POPC
I II III IV
WYSZUKIWARKA INWESTYCJI POPC INFORMACJE O KONKURSACH

WYSZUKIWARKA DANYCH UKE

PUNKT INFORMACYJNY DS. TELEKOMUNIKACJI

DANE ŹRÓDŁOWE SIIS

ZGŁOSZONY POPYT NA USŁUGI

SZCZEGÓŁOWE DANE DO POBRANIA

FORMULARZ KONTAKTOWY UKE

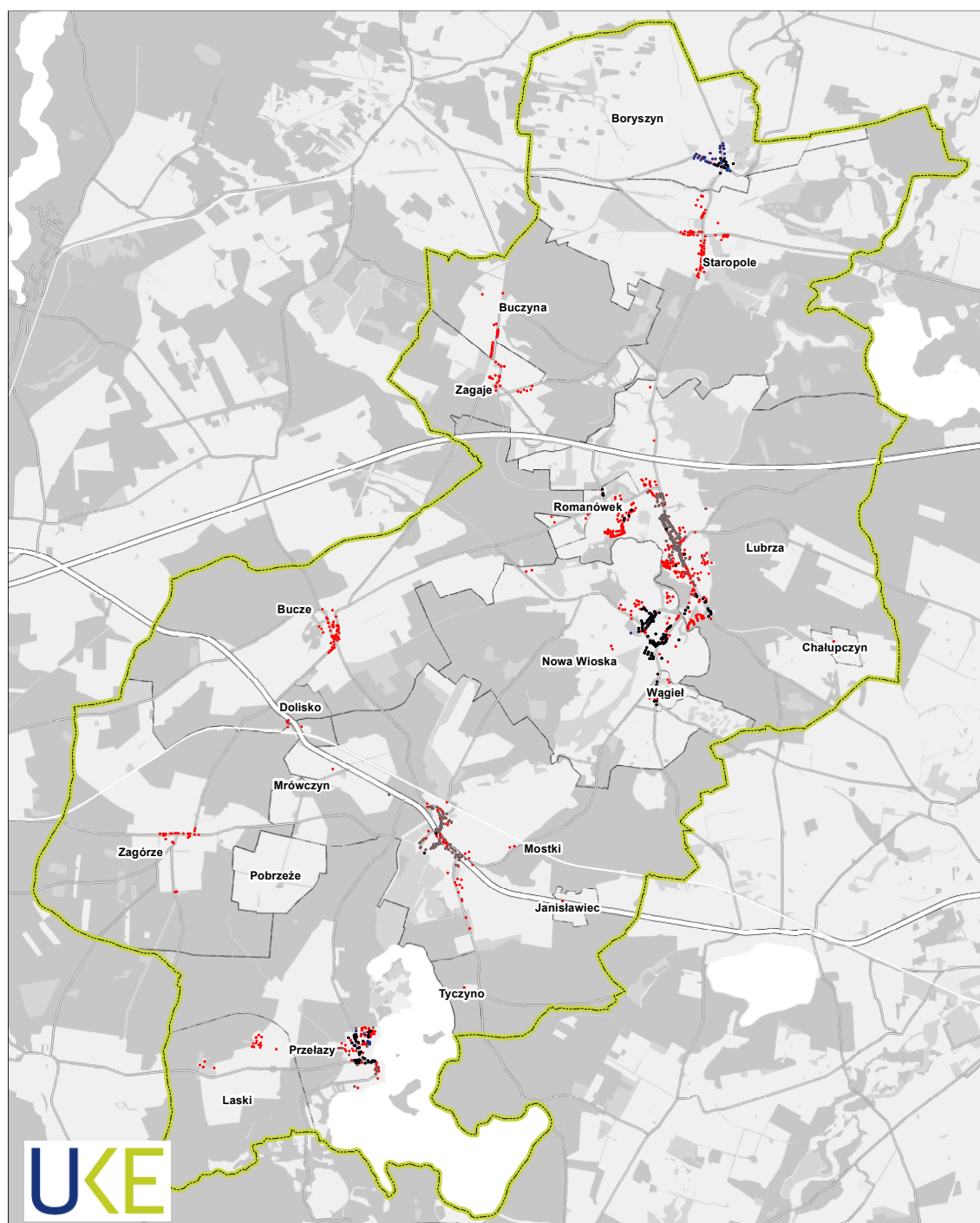

AKTUALNE INFORMACJE

Opracowanie własne UKE. Stan danych na dzień 31.12.2021 r. Podmioty wykorzystujące mapę zobowiązane są wskazać źródło jej pochodzenia. Mapa nie jest przeznaczona do użytku komercyjnego oraz nie może być wykorzystywana w sposób i w zakresie, który narusza prawo.

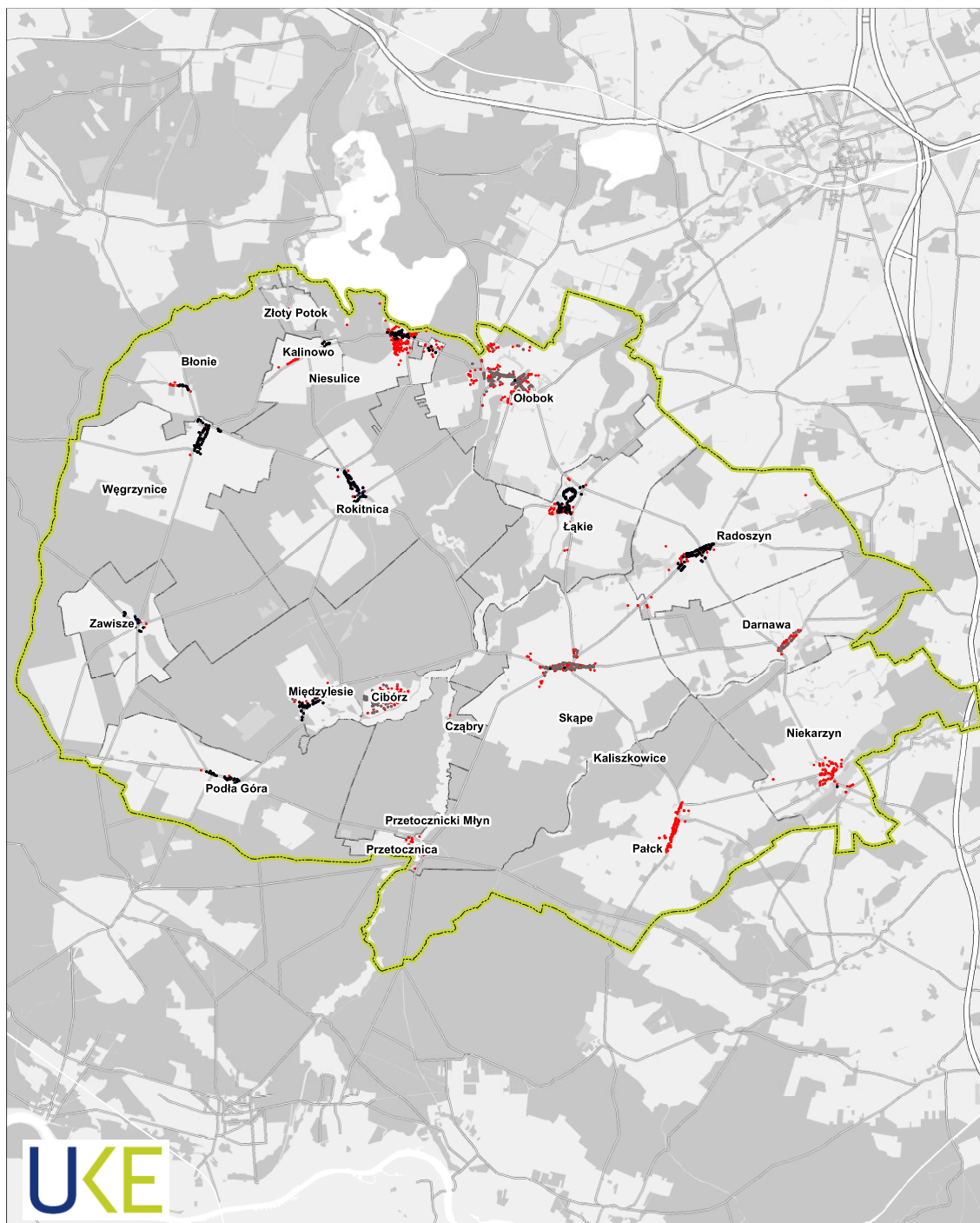
Źródło: Opracowanie UKE projekt mapbook Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu

Ryc. 51. Mapa zasięgu internetowego Lubrza

Źródło: Opracowanie UKE projekt mapbook Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu

Ryc. 52. Mapa zasięgu internetowego Skąpe

Skąpe
Kod TERC: 0808032
Liczba przedsiębiorców telekomunikacyjnych: 10

Dostępność sieci

- Białe plamy
- Czarne plamy 30 Mb/s
- Czarne plamy 100 Mb/s (w tym zrealizowane inwestycje POPC)
- Inwestycje POPC do 31.12.2022 r.
- Inwestycje POPC do 31.12.2023 r.

INWESTYCJE POPC
I II
III IV
WYSZUKIWARKA
INWESTYCJI POPC
INFORMACJE
O KONKURSACH

WYSZUKIWARKA
DANYCH UKE

PUNKT
INFORMACYJNY
DS. TELEKOMUNIKACJI

DANE
ŹRÓDŁOWE SIIS

ZGŁOSZONY
POPYT NA
USŁUGI

SZCZEGÓŁOWE
DANE DO
POBRANIA

FORMULARZ
KONTAKTOWY
UKE

AKTUALNE
INFORMACJE

Opracowanie własne UKE. Stan danych na dzień 31.12.2021 r. Podmioty wykorzystujące mapę zobowiązane są wskazać źródło jej pochodzenia. Mapa nie jest przeznaczona do użytku komercyjnego oraz nie może być wykorzystywana w sposób i w zakresie, który narusza prawo.

Źródło: Opracowanie UKE projekt mapbook Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu

3.4.9. Analiza zapotrzebowania na nowe tereny zabudowy (bilans terenów).

Biorąc pod uwagę tendencje demograficzne oraz rolę funkcjonalną gmin tworzących partnerstwo w strukturze przestrzennej województwa nie jest wskazane wyznaczanie na ich terenie nowych terenów zabudowy. Słusznym wydaje się raczej ograniczenie terenów pod zabudowę w celu ochrony walorów środowiskowo-przyrodniczych. Nowa zabudowa powinna być lokowana w sąsiedztwie istniejącej, w obrębie wykształconych wsi. Zdecydowanie należy uporządkować gospodarkę przestrzenną w obrębie linii brzegowej jezior, by nie dopuścić do chaotycznej zabudowy miejscowości o walorach rekreacyjnych i turystycznych co może w dłuższej perspektywie zmniejszyć ich potencjał i uniemożliwić planowe zagospodarowanie.

3.5. Wymiar instytucjonalny (diagnoza zdolności instytucjonalnej partnerstwa)

Ponieważ partnerstwo powstało stosunkowo niedawno (funkcjonuje na podstawie porozumienia międzygminnego z dnia 4 lutego 2022 w sprawie opracowania i wdrożenia Planu Działań na lata 2021-2027 (FEWL 21-27) dla Gmin Lubrza, Łagów, Skąpe.) jest zbyt wcześnie by przeprowadzić analizę wymiaru instytucjonalnego partnerstwa. Zgodnie z harmonogramem projektu CWD Plus do końca października 2022 roku będą trwały prace diagnostyczne a następnie etap planowania strategicznego, który potrwa do kwietnia 2023 roku.

Etap wdrażania wypracowanych projektów rozpocznie się więc najwcześniej latem 2023 roku.

Z obserwacji poczynionych na etapie diagnozy wyłania się jednak obraz funkcjonowania urzędów gmin i zarysowują problemy oraz wyzwania, które mogą stanowić przeszkodę w skutecznym wdrażaniu strategii.

Trzeba mieć świadomość, że w urzędach gmin zatrudnionych jest pomiędzy 20 a 30 osób, co jest skalą porównywalną do niedużej firmy. Najliczniejszą grupę pracowników administracyjnych stanowią inspektorzy, podinspektorzy, referenci, pomoce administracyjne. Kierownicy referatów stanowią niewielki procent kadry. Awanse i rekrutacje zdarzają się sporadycznie. Średnia rotacja kadr w ostatnich 5 latach nie przekracza 10% rocznie. W gminach nie istnieją plany szkoleniowe będące wynikiem badań potrzeb szkoleniowych lub kompetencyjnych pracowników. Mimo to pracownicy samorządów Partnerstwa uczestniczą w szkoleniach (innych niż BHP), częstotliwość szkoleń uzależniona jest od potrzeb wynikających ze specyfiki zadań.

Pracownicy samorządów Partnerstwa w niewielkim stopniu zastępują się na stanowiskach i raczej chętnie dzielą się wiedzą. Tworzenie zespołów zadaniowych dla rozwiązania istotnych problemów lub realizacji ponadstandardowych zadań jest praktykowane w niewielkim stopniu w Lubrzy i Skąpe a w znacznym stopniu w Łagowie. Spotkania kierownictwa z pracownikami odbywają się ze zróżnicowaną częstotliwością, od spotkań incydentalnych (Skąpe), raz na kwartał (Lubrza) po spotkania co najmniej raz na miesiąc (Łagów).

Urzędnicy muszą realizować wszystkie zadania administracji samorządowej, co skutkuje piastowaniem przez tą samą osobę kilku funkcji, nieraz z bardzo odległych dziedzin. Przy tej skali urzędu praktycznie niemożliwe jest stworzenie zespołu planowania strategicznego.

Na pierwszy plan wysuwa się zróżnicowany styl pracy, braki kadrowe oraz przeciążenie pracowników obowiązkami, a co za tym idzie trudności w desygnowaniu odpowiedniego czasu i zaangażowania na działalność partnerstwa.

W gminie Skąpe wójt jest dostępny dla mieszkańców codziennie w godzinach 7-15, w gminie Lubrza sprawuje dyżur w poniedziałek od 15 do 17, w Łagowie wójt nie ma wyznaczonego przedziału czasowego na spotkania z mieszkańcami. Godziny otwarcia urzędów są zróżnicowane, warto zauważyć przedłużenie dostępności urzędów dla interesantów do godziny 17 w wybrane dni tygodnia.

Tylko w gminie Skąpe prowadzi się statystyki spraw załatwianych drogą korespondencyjną. W żadnej gminie Partnerstwa nie przeprowadza się statystyk spraw załatwianych elektronicznie czy przez telefon. Natomiast we wszystkich gminach funkcjonują usługi udostępniane przez Urząd za pośrednictwem Elektronicznych Skrzynek Podawczych. Dotyczą one m.in spraw obywatelskich, podatków i opłat, skarg i wniosków, rejestracji spraw gospodarczych. Poza EPUAP, w gminach nie funkcjonują dodatkowe platformy/aplikacje.

W samorządach Partnerstwa nie przeprowadza się badań, ankiet lub sondaży, które pozwoliłyby ocenić poziom satysfakcji interesantów.

W odniesieniu do warunków lokalowych i zapewnienia standardów dostępności gmina Lubrza dysponuje nowym budynkiem urzędu spełniającym standardy dostępności. Natomiast gmina Łagów i Skąpe wskazują na niedostosowanie siedziby urzędu do odpowiednich standardów, w szczególności dla osób niepełnosprawnych. W gminie Skąpe planowana jest rozbudowa urzędu mająca na celu także poprawę dostępności.

3.6. Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych

3.6.1. Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze partnerstwa oraz określenie wiodących funkcji na obszarze

Biorąc pod uwagę sumę przytoczonych powyżej danych i przeprowadzonych analiz można postawić następujące wnioski:

- Wiodące funkcje obszaru to osadnictwo, leśnictwo i rolnictwo. Istotna jest funkcja turystyczna, choć realizowana głównie poprzez indywidualne budownictwo rekreacyjne.
- Działalność gastronomiczna i hotelarska związana z turystyką ma charakter sezonowy i nie stanowi istotnej gałęzi gospodarki.
- Nasycenie usługami oraz działalnością gospodarczą terenu partnerstwa jest znikome, wstępują w zasadzie tylko usługi podstawowe (sklepy, szkoły podstawowe, podstawowa opieka zdrowotna).
- Na obszarze partnerstwa ilość podmiotów gospodarczych posiadających osobowość prawną jest niewielka, brak jest także firm o rozpoznawalnych w skali regionu czy kraju markach.
- Powiązania funkcjonalne (przepływy usług) pomiędzy gminami tworzącymi partnerstwo są niewielkie.
- Gminy stanowią zaplecze miasta Świebodzin i to w tym kierunku występują największe przepływy ludzi oraz usług.

3.6.2. Powiązania społeczne, gospodarcze, środowiskowe - wnioski

Gminy tworzące partnerstwo charakteryzują się zbliżonymi uwarunkowaniami środowiskowymi, gospodarczymi i społecznymi. Są to gminy typowo wiejskie, cechujące się dużą lesistością (około 50 % powierzchni), występowaniem dużej ilości jezior oraz występowaniem dużych jezior o walorach turystycznych. Zabudowa skoncentrowana jest w historycznych wsiach, często położonych nad jeziorami. Dominujące funkcje to osadnictwo, leśnictwo, rolnictwo i turystyka. Żadna z gmin nie jest centrum usługowym, społecznym, produkcyjnym czy gospodarczym, są one wszystkie zapleczem miasta Świebodzin.

Ze względu na uwarunkowania demograficzne i gospodarcze w wyobrażalnej perspektywie nie należy spodziewać się dynamicznego rozwoju tych terenów. Zarówno lokalne zasoby jak i atrakcyjność inwestycyjna są niewielkie.

Aktywność samorządów powinna skupiać się na stworzeniu uwarunkowań do zrównoważonego rozwoju głównie w oparciu o zasoby środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego (głównie w Łagowie). Mając świadomość ograniczeń

wynikających z peryferyjnego położenia oraz niewielkich zasobów powinno się dążyć do zapewnienia wysokiej jakości życia na terenie partnerstwa i utrzymania, względnie poprawy jakości świadczonych usług publicznych.

Zawiązanie partnerstwa i wdrożenie wspólnych projektów może być szansą na efektywniejszą realizację zadań samorządów i zwiększenie ich skuteczności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

3.7. Wyniki badań mieszkańców, liderów, młodzieży

Wyniki badań społecznych były przywoływane w odpowiednich fragmentach diagnozy, w niniejszym rozdziale syntetycznie podsumowano wyniki każdego z badań.

3.7.1. Badania mieszkańców

Ankieta była skierowana do mieszkańców obszaru. Wzięły w niej udział 104 osoby z czego 50 z gminy Łagów, 22 osoby z gminy Lubrza i 32 z gminy Skąpe. 67% badanych stanowiły kobiety, 34% mężczyźni. Respondenci reprezentują wszystkie grupy wiekowe chociaż dominują osoby w wieku 31-45 lat. Ponad połowa respondentów posiada wykształcenie wyższe a 30% średnie. Prawie połowa badanych ocenia swoją sytuację materialną jako średnią, 38% żyje dobrze bez specjalnego oszczędzania. Jedynie 10% deklaruje, że żyje skromnie. Wśród badanych są zarówno pracownicy etatowi, przedsiębiorcy, emeryci, freelancerzy, studenci jak i osoby bezrobotne.

W opinii badanych obszar jest dobrym miejscem do życia, uważa tak 73% badanych. Dla jedynie 7% badanych obszar zdecydowanie nie jest dobrym miejscem do życia, ale analiza cech obszaru pokazuje, że słabe strony dominują nad mocnymi. Jest ich więcej i dotyczą istotnych aspektów. Do słabych stron można więc zaliczyć przede wszystkim komunikację i transport zbiorowy, co potwierdzają także badania młodzieży, rynek pracy i wysokość zarobków, skomunikowanie z sąsiednimi miastami, infrastrukturę i ofertę kulturalną, zdrowotną, dostępność i ceny mieszkań, lokalne produkty, jakość i zakres usług komunalnych i społecznych a także jakość pracy samorządu, którą negatywnie ocenia 48% mieszkańców, w stosunku do 34% które uważają ten aspekt za mocną stronę obszaru partnerstwa.

Główne mocne strony obszaru to atrakcyjność turystyczna, jakość i czystość środowiska naturalnego (choć estetykę otoczenia i jakość przestrzeni publicznej oceniono raczej negatywnie), bezpieczeństwo, warunki dla rolnictwa a także więzi i tradycje rodzinne, opinii o gminie, relacje międzyludzkie i lokalny patriotyzm.

Priorytetowe przedsięwzięcia, które powinny zostać zrealizowane, aby poprawić warunki życia mieszkańców są spójne ze wskazanymi wyżej deficytami i są to przede wszystkim lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem. Niemniej istotne jest także stworzenie atrakcyjnej infrastruktury jak chodniki, przystanki, ścieżki, obiekty sportowe oraz tworzenie nowych miejsc pracy.

Analiza korzystania z usług wskazuje, że zdecydowana większość usług realizowana jest poza obszarem partnerstwa. Są to przede wszystkim: specjalistyczna opieka zdrowotna, usługi kulturalne, bankowe, edukacja w szkoła ponadpodstawowych, zakupy artykułów przemysłowych, odzieży, AGD, drobne usługi naprawcze, doradztwo specjalistyczne. Jedyne usługi, z których mieszkańcy w większości korzystają na miejscu to edukacja na poziomie podstawowym oraz podstawowe zakupy.

O deficytach usługowych na terenie Partnerstwa świadczy fakt, że respondenci szukają poza obszarem takich usług jak podstawowa opieka zdrowotna, realizacja zainteresowań, sport, usługi beauty, gastronomiczne. Tego typu oferta mogłyby być zapewniona także na terenach wiejskich, ale odpowiedzi świadczą o tym, że badani szukają jej poza obszarem zamieszkania.

Jeśli już mieszkańcy korzystają z usług na terenie Partnerstwa to najczęściej w gminie Łagów. Dotyczy to podstawowej opieki zdrowotnej, usług kulturalnych, sportu i realizacji pasji, usług typu beauty, bankowych, budowlanych, oraz poszukiwania pracy. W gminie Skąpe mieszkańcy uczestniczą w imprezach sportowych oraz uprawiają tam sport. W gminie Lubrza jedyne usługi to podstawowa edukacja, opieka zdrowotna, zakupy.

Sporym zaskoczeniem jest, że badane gminy nie stanowią dla większości mieszkańców miejsca pracy.

3.7.2. Badania młodzieży

Ankietę rozpoczęły wypełniać 42 osoby. Na wszystkie pytania odpowiedziało 27 osób w tym 16 osób z różnych szkół w Świebodzinie i 10 osób z Sulechowa. 19 osób zamieszkuje na obszarze partnerstwa. W badaniu reprezentowane są wszystkie 3 gminy Partnerstwa. Przeciętny respondent to taki, którego oboje rodzice pracują na etacie a sytuacja materialna jest dobra, albo średnia. Ze względu na niską reprezentatywność w badaniu osób zamieszkujących obszar Partnerstwa na tle młodzieży z ościennych gmin, ciężko jest wnioskować na podstawie danych liczbowych, stąd wyniki badań zostały przedstawione w sposób opisowy.

Miejsce zamieszkania – liczba osób

- Skąpe - 8
- Łagów - 7
- Lubrza - 4
- Świebodzin - 7
- Bytnica, Szczaniec - 2

W oczach respondentów obszar jest raczej dobrym miejscem do życia. Jednocześnie należy zauważyć, że młodzi ludzie nie chcą w przyszłości mieszkać ani pracować w na terenie partnerstwa. Większość zamierza związać przyszłość z zagranicą. Rozważane jest również zamieszkanie w Polsce, ale w innym województwie.

Do zamieszkania zachęca szczególnie czyste środowisko, estetyka otoczenia, jakości przestrzeni publicznej, atrakcyjność turystyczna i lokalna kultura. Ważne są także relacje międzyludzkie i więzi, a także poczucie lokalnego patriotyzmu. Stosunkowo wysoko oceniana jest również oferta kulturalno-rozrywkowa.

Do opuszczenia obszaru skłania przede wszystkim komunikacja i transport zbiorowy oraz wysokość zarobków i przedsięwzięcia z tej dziedziny zostały wskazane w pierwszej kolejności jako konieczne do realizacji, aby respondenci chcieli związać przyszłość z obszarem. Są także inne czynniki, które nie sprzyjają zamieszkaniu. Należy do nich oferta edukacyjna, warunki do przedsiębiorczości, oferta usług zdrowotnych, dostępność i ceny mieszkań, skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami oraz rynek pracy.

Po zakończeniu nauki w szkole średniej, prawie co trzecia badana osoba planuje kontynuować naukę i pracować. Jedynie jednostki zamierzają skupić się na nauce. Jest to tendencja zauważalna w całej Polsce. Głównym kierunkiem wyjazdowym w celach edukacyjnych jest Poznań, Wrocław i Zielona Góra. Połowa badanych nie wie jeszcze, gdzie będzie chciała kontynuować edukację

W jakim mieście znajduje się szkoła/uczelnia, gdzie chciał(a)byś kontynuować naukę?

- nie wiem – 14
- Poznań - 7
- Wrocław - 5
- Zielona Góra - 4
- Sulechów - 2
- Kraków -1
- Warszawa - 1
- Świebodzin 1

Najczęściej wskazywane braki kompetencyjne to znajomość języków obcych, praktyczne umiejętności związane z zawodem, wiedza jak szukać pracy oraz wiedza psychologiczna (jak wykorzystać kompetencje, koncentrować się, znosić stres). Jest to tendencja ogólnopolska, lecz w przypadku tego Partnerstwa języki obce wysuwają się na pierwsze miejsce listy podczas gdy zazwyczaj w Polsce plasują się one na drugim miejscu.

Ocena poszczególnych miejsc pracy wygląda podobnie jak w pozostałych partnerstwach, gdzie najbardziej atrakcyjną perspektywą jest praca w zagranicznej firmie. Jest to wytłumaczenie dla pilnej potrzeby nauki języków obcych. Doceniana jest także telepraca, własna działalność gospodarcza, praca w małej i średniej firmie i co bardzo optymistyczne - firmy rodzinne. Za nieatrakcyjną uważana jest praca w rolnictwie, prowadzenie gospodarstwa domowego oraz co znamienne - praca w urzędach i instytucjach publicznych. Są to opinie powszechne dla całej Polski, ale mogą skłaniać do refleksji np. na temat zbliżających się trudności w znalezieniu pracowników do struktur administracji samorządowej.

Najatrakcyjniejsze branże to w opinii młodzieży kultura i rozrywka, nowe technologie, handel oraz usługi, podczas gdy najmniej atrakcyjnej to oświata i usługi komunalne i rolnictwo oraz administracja samorządowa i organizacje pozarządowe, budownictwo, ochrona zdrowia i pomoc społeczna. Znow można powiedzieć, że te opinie nie wyróżniają się na tle Polski, ale skłaniają do rozważenia potrzeby pogłębienia edukacji młodych ludzi z zakresu specyfiki poszczególnych branż, potrzeb rynku pracy i perspektyw związanych z poszczególnymi zawodami.

Jeśli chodzi o przedsiębiorczość należy wspomnieć, że już 70% badanych podjęło kiedyś pracę. Były to prace różnego typu: dorywcze, sezonowe, staże, praktyki, wolontariat a nawet praca stała. Nieliczne osoby myślą o założeniu własnej działalności gospodarczej. Ponad połowa badanej młodzieży zdecydowanie nie bierze tego pod uwagę. Warto przypomnieć, że jednocześnie własna działalność gospodarcza jest uważana za jedną z najbardziej atrakcyjnych form zatrudnienia. Takie wyniki odbiegają od średniej krajowej, gdzie jedna trzecia zdecydowanie nie rozważa możliwości założenia własnej działalności gospodarczej.

W oczach młodych ludzi motywatorem skłaniającym do założenia działalności mogłyby być wiedza i doświadczenie w zawodzie oraz dobry pomysł na biznes a także niskie podatki i koszty prowadzenia firmy.

Z badania wynika, że młodzież z Partnerstwa ma nieco szerszy krąg osób zaufanych niż ich koledzy z reszty Polski. Oprócz rodziny, wykazuje zaufanie także do bliskich sąsiadów i znajomych oraz osób z którymi pracuje czy uczy się. Należy jednak

zaznaczyć, że bardzo szeroki jest krąg osób których respondenci nie darzą zaufaniem. Są to przede wszystkim kapłani z własnej parafii a w dalszej kolejności lokalne media, społecznicy organizacje społeczne, instytucje państwowe i służby a także władze gminy i urzędnicy. Stopień nieufności do radnych, wójtów/burmistrzów wydaje się być uniwersalny dla całej Polski.

Badana młodzież prawdopodobnie ma nieco inną hierarchię wartości niż średnia dla całej Polski. Rodzina małżeństwo i dzieci znajdują się nie na pierwszym, ale czwartym miejscu zaraz za takimi wartościami jak znajomi, przyjaciele, spokojne życie bez kłopotów i dobrobyt i stabilność finansowa. Próba badawcza jest zbyt mała, aby wyciągać wiążące wnioski na jej podstawie, ale jest to przyczynek do dyskusji. Być może młodzież szkolna jest mniej tradycjonalistyczna niż wynika to z badania na próbie ogólnopolskiej. Świadczą o tym liczne wskazania na życie barwne pełne rozrywek i pracę zgodną z zainteresowaniami, jako na czynniki ważne dla młodzieży.

Zagregowane pytania otwarte:

5. W jakim mieście znajduje się szkoła/uczelnia, gdzie chciał(a)byś kontynuować naukę?

- nie wiem – 14
- Poznań - 7
- Wrocław - 5
- Zielona Góra - 4
- Sulechów - 2
- Kraków -1
- Warszawa - 1
- Świebodzin 1

22. Proszę doprecyzuj - wpisz nazwę gminy - miejsce stałego zamieszkania:

- Skąpe - 8
- Łagów - 7
- Lubrza - 4
- Świebodzin - 7
- Bytnica, Szczaniec - 2

27. Proszę wpisz nazwę szkoły i miejscowość, w której się ona znajduje:

- Liceum w Sulechowie – 4
- Liceum w Świebodzinie – 4

- Technikum PZS w Świebodzinie – 13
- CKZiU Sulechów - 6

3.7.3. Badania liderów

W badaniu udział wzięło 17 respondentów (wszyscy są mieszkańcami gmin z OP) 58,82 % badanych to mężczyźni, 41,18% kobiety, 8 osób jest powyżej 50 roku życia, 8 osób pomiędzy 30 a 50 rokiem życia, tylko jedna osoba pomiędzy z przedziału 18-34 lata. 6 osób reprezentuje sektor pozarządowy, 5 osób to liderzy administracji, 5 liderzy gospodarki a 1 osoba to lider opinii.

Większość respondentów uważa, że obszar partnerstwa jest zdecydowanie dobrym miejscem do życia i rozwoju (10 osób), część twierdzi, że jest raczej dobrym miejscem (6 osób), tylko 1 osoba uważa, że jest to zdecydowanie niekorzystane miejsce do życia.

Respondenci oceniali deficyty i atuty obszaru poprzez pryzmat swoich gmin.

Większość respondentów wskazało, że **najsłabszą stroną/deficytem** gminy są kwestie związane z **komunikacją zbiorową i transportem (76%)**, w drugiej kolejności z ofertą usług zdrowotnych (64%), a następnie z ofertą i infrastrukturą kulturalną i rozrywkową (52%), wysokością zarobków i płac (47%), ofertą handlową i usług rynkowych dla mieszkańców i firm (47%), jakością i zakresem usług komunalnych (41%), lokalną kulturą, dostępnością mieszkaniową, warunkami do prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz prowadzenia działalności gospodarczej, rozpoznawalności gminy poprzez jej lokalne produkty, kulturę, wyroby czy usługi.

Z drugiej strony **za największy atut gmin wszyscy respondenci** uznali w pierwszej kolejności **atrakcyjność turystyczną** (przyrodniczą, kulturową, zabytki), następnie **jakość i czystość środowiska naturalnego** (94%), bezpieczeństwo (76%), działalność lokalnego samorządu (76%), warunki dla rozwoju rolnictwa (70%), na dalszych miejscach znalazły się opinie o gminie, w dalszej kolejności więzi i tradycje rodzinne, lokalny patriotyzm, relacje międzyludzkie, estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych, warunki dla przedsiębiorczości - otwarcia i prowadzenia własnej firmy.

Atuty wymienione przez respondentów w pytaniu otwartym:

- atrakcyjność przyrody, jeziora lasy, czyste powietrze
- sport i rekreacja (sporty wodne, gra w golfa, wędkarstwo, trasy rowerowe)
- dobre zarządzanie gminą
- małe zagęszczenie ludności
- przepiękne warunki do wypoczynku
- inwestycje, budowa nowych ścieżek rowerowych

- możliwość pozyskiwania większych środków finansowych na rozwój
- położenie i dobry dostęp do pracy
- lokalizacja w atrakcyjnym miejscu województwa lubuskiego i w obszarze przygranicznym
- rolnictwo
- historia
- zabytkowe mosty, bunkry
- duży rynek pracy w sąsiedniej gminie Świebodzin

Wśród najczęściej wymienianych atutów znajdują się: walory przyrodnicze, warunki do uprawiania sportu i rekreacji.

Deficyty wymienione przez respondentów w pytaniu otwartym:

- oświata i służba zdrowia
- słabej jakości drogi
- mało ścieżek rowerowych
- brak boisk wielofunkcyjnych z prawdziwego zdarzenia
- komunikatywność ze społeczeństwem
- bardzo słabo rozbudowana infrastruktura turystyczna tj. brak ścieżek rowerowych, profesjonalnie oznaczonych szlaków rowerowych, brak miejsc parkingowych w miejscowościach turystycznych, słabo rozwinięta oferta turystyczna poza sezonem letnim
- zbyt mała reklama gmin i ich walorów w przestrzeni publicznej
- komunikacja, brak środków państwowej komunikacji; niewystarczający transport publiczny
- możliwość wsparcia młodych w opiece nad dziećmi
- niewystarczające udogodnienia do rozwoju przedsiębiorczości
- brak ogólnodostępnej plaży miejskiej
- brak parkingów
- trudności i nieporozumienia we współpracy na linii przedsiębiorcy – samorząd lokalny.

Wśród najczęściej wymienianych deficytów są: ochrona zdrowia, słabej jakości drogi, niewystarczający transport publiczny, brak ogólnodostępnych plaż miejskich, brak parkingów, słabo oznaczone szlaki rowerowe, słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, mało satysfakcjonująca współpraca z przedsiębiorcami – słabe warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.

Na pytanie, jakie przedsięwzięcia powinny być zrealizowane na obszarze partnerstwa, aby poprawić warunki życia oraz zachęcić mieszkańców, zwłaszcza młodych do pozostania lub powrotu na obszar partnerstwa większość

respondentów wskazała w pierwszej kolejności na **lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi** (14 osób). Ponad połowa wskazała na **stworzenie atrakcyjnej infrastruktury miejskiej**: chodniki, przystanki, ścieżki, rowerowe, obiekty sportowe (11 osób).

Jeśli chodzi o wpływ na rozwój gmin OP to 16 respondentów wskazało, że **duży wpływ na rozwój gmin w obszarze partnerstwa ma wójt/burmistrz/urząd gminy**. W drugiej kolejności wskazano **radę gminy/miasta** (15 osób), następnie starosta/starostwo powiatowe (11 osób), lokalni przedsiębiorcy (10 osób), instytucje państwowe (9 osób). 9 respondentów wskazało, że samorządowe (JST) związki, stowarzyszenia, porozumienia, itp. mają niewielki wpływ na rozwój gmin, podobnie określone grupy społeczne – młodzież, ludzie młodzi (7 osób), emeryci, starsi (6 osób).

To co najbardziej sprzyja współpracy JST w obszarze partnerstwa wg większości respondentów **to polityka i działania samorządu powiatowego** (14 osób), w drugiej kolejności **infrastruktura sportowo-rekreacyjna i turystyczna** (12 osób) oraz **planowanie przestrzenne na poziomie lokalnym i regionalnym** (12 osób). W dalszej kolejności wskazano na relacje między liderami i władzami JST OP (11 osób), realizowaną politykę i praktykę poszczególnych gmin i ich instytucji (10 osób), politykę i działania samorządu województwa (10 osób), infrastrukturę kultury, infrastrukturę drogową i przeszłość, historię, tradycję, kulturę (10 osób), sieć szkół i instytucji edukacyjnych (9 osób), system opieki zdrowotnej (9 osób). Mniej niż połowa respondentów wskazała na rozwój i strukturę sieci handlowych i usługowych a także na system komunikacji zbiorowej.

Niewiele zostało wskazanych czynników, które utrudniają współpracę. Najczęściej wskazywana była kwestia systemu opieki zdrowotnej (2 osoby).

Większość respondentów wskazywała, że **czynnikiem zewnętrznym sprzyjającym współpracy i integracji gmin w ramach obszaru jest rozwój nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych** (14 osób). 11 osób wskazało na warunki naturalne i geograficzne gmin w obszarze Partnerstwa, 9 na rozwój mediów społecznościowych, oparty na wiedzy i danych (big data). Mniej niż połowa respondentów wskazała m.in. na przemiany rynku pracy i zmiany struktury rolnictwa czy politykę ochrony środowiska-ekologia.

To co najbardziej utrudnia współpracę i integrację wg respondentów to niepewność sytuacji politycznej, gospodarczej i pandemicznej (8 osób), **depopulacja terenów wiejskich i małych miast** (7 osób), **starzejące się społeczeństwo i skutki zmian klimatu** (6 osób). W kontekście skutków wojny w Ukrainie spora grupa respondentów (7 osób) nie potrafiła jednoznacznie

odpowiedzieć czy jest to czynnik sprzyjający czy utrudniający współpracę i integrację gmin OP.

4. Analiza potencjałów, problemów i potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa

4.1. Kluczowe potencjały obszaru partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)

Potencjały obszaru partnerstwa to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie (dochody) lub pośrednie poprzez wytworzenie wartości dodanej dla mieszkańców i interesariuszy partnerstwa.

Podczas warsztatów 23 sierpnia 2022 roku, w których wzięło udział 12 osób, w tym przedstawiciele partnerów, sektora samorządowego, pozarządowego, przedsiębiorcy, radni dokonano identyfikacji zasobów, które zostały następnie poddane ocenie znaczenia dla obszaru partnerstwa.

4.1.1. Zasoby

ZASOBY - zasoby lokalne to czynniki o charakterze materialnym lub niematerialnym, które mają lub mogą mieć znaczenie dla rozwoju gminy lub większego obszaru, często o charakterze specyficznym, unikatowym, właściwym wyłącznie lub prawie wyłącznie gminie/ albo jakiemuś obszarowi.

Tabela 28. Kluczowe zasoby

kluczowe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	kluczowe znaczenie / mały potencjał rozwojowy na przyszłość
Jeziora las bunkry MRU ścieżki rowerowe, edukacyjne, historyczne	zamek Joannitów - Łagów baza turystyczna (hotele, zamek, Pałac Przełazy) kluby sportowe
małe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	małe znaczenie/ mały potencjał rozwojowy na przyszłość
domy kultury plaże amfiteatr w Łagowie	boiska sportowe biblioteki Ługawsko-Sulęciński Park Krajobrazowy Młodzieżowa Rada Gminy rzeka parki kościoły zabytkowe plenery szkoły, przedszkola Stowarzyszenie Artystów -Łagów zespoły śpiewacze Stowarzyszenie Turystyki Pieszej sale spotkań dla mieszkańców OSP Leon Pineck Jerzy Duda-Gracz Aleksander Dziedzic Sergiusz Jackowski przedsiębiorstwa usługowe

4.1.2. Produkty

PRODUKTY- usługi i produkty materialne lub niematerialne, generujące wartość dodaną dla mieszkańców, organizacji społecznych, instytucji publicznych i samego samorządu.

Tabela 29. Kluczowe produkty

kluczowe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	kluczowe znaczenie / mały potencjał rozwojowy na przyszłość
Lubuskie Lato Filmowe turystyka rowerowa zawody dla biegaczy (Grand Prix Powiatu Świebodzińskiego) usługi agroturystyczne festyny i dożynki	sportowe aktywności: MTB-rowery, zawody LZS, SKS
małe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	małe znaczenie/mały potencjał rozwojowy na przyszłość
kina plenerowe wydarzenie „Noc Nenufarów” wycieczki historyczne sporty wodne złot motocyklowy wydarzenia historyczno-patriotyczne	gastronomia, usługi restauracyjne i hotelarskie festiwal „Przedsionek raju” spotkania autorskie jarmark Joannitów festiwale muzyczne Kalinowe Pola – turniej golfowy Konkursy dla szkół wędkarstwo grzybobranie usługi zdrowotne (szpital psychiatryczny) firmy i zakłady produkcyjne (meblarstwo, leśnictwo)

4.1.3. Wnioski – kluczowe potencjały

Jak widać identyfikowane **potencjały** (zasoby oraz produkty) koncentrują się na **walorach środowiska naturalnego, atrakcjach turystycznych** (opartych o zasoby środowiskowe oraz kulturowe) a także **na usługach, aktywnościach i infrastrukturze społecznej i spędzania czasu wolnego**. Warto zauważyć, że walory środowiskowe, to przede wszystkim duża korzyść dla mieszkańców, baza do budowy warunków dla wysokiej jakości życia a dopiero w drugiej kolejności baza dla rozwoju potencjałów turystycznego sektora gospodarki.

Z tego powodu gminy Partnerstwa stanowią potencjalnie atrakcyjną przestrzeń osiedleńczą i rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców ośrodków miejskich. Posiadany przez wszystkie samorządy Partnerstwa **potencjał środowiskowy**, jak również ich **renta lokacyjna** (jeziora, lasy, bliskość Świebodzina, względnie dobra dostępność samochodowa) sprawiają, iż **stanowią one atrakcyjną przestrzeń do zamieszkania oraz rekreacji weekendowej**, w szczególności dla mieszkańców otaczających je **większych miast**. Ponadto, ugruntowana marka turystyczna Łągowa wraz z istniejącą w nim infrastrukturą zapewnia **dalsze możliwości rozwoju funkcji turystycznych**.

4.2. Kluczowe problemy obszaru partnerstwa

Najbardziej niekorzystne zjawisko zdiagnozowane w Planie Zagospodarowania Województwa, dotyczące tych terenów to odpływ ludności a główne bariery rozwojowe to: niska dostępność usług publicznych, zły stan techniczny zabudowy, słaba jakość infrastruktury technicznej oraz niska dostępność komunikacyjna.

W ramach prac diagnostycznych w projekcie CWD Plus, na podstawie danych statystycznych i analiz eksperckich oraz przeprowadzonego warsztatu w dniu 23 sierpnia 2022 r. zostały zidentyfikowane kluczowe problemy obszaru partnerstwa i pogrupowane w trzech wymiarach: instytucjonalnym, środowiskowo-przestrzennym, społeczno-gospodarczym (najistotniejsze problemy zostały podkreślone grubszą czcionką).

4.2.1. Społeczno-gospodarcze

- **starzenie się społeczeństwa**
- **wykluczenie komunikacyjne międzygminne (niska dostępność transportowa)**
- **mała integracja społeczna i zaangażowanie społeczne**
- **brak wspólnej informacji i oferty turystycznej**
- brak skoordynowanych działań międzygminnych

- brak oferty edukacyjnej i spędzania wolnego czasu dla młodzieży

4.2.2. Środowiskowo-przestrzenne

- **małe wykorzystanie OZE**
- **niska świadomość ekologiczna wśród mieszkańców**
- **ograniczony dostęp do linii brzegowej jezior**
- **niski poziom rozwoju infrastruktury dla alternatywnych form komunikacji (w tym brak wspólnej sieci ścieżek rowerowych)**
- **zły stan infrastruktury drogowej (w tym stan dróg lokalnych, brak parkingów (głównie dla turystów), hałas i nadmierna prędkość samochodów w sezonie letnim (w miejscach wypoczynkowych)**
- **zaśmiecanie przestrzeni**
- **mało miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży (boiska, place zabaw)**
- **brak wyznaczonych ścieżek, np. przez park krajobrazowy**
- **brak planów zagospodarowania przestrzennego**

4.2.3. Instytucjonalne

- **niskie standardy dostępności - bariery architektoniczne**
- **ograniczenia w dostępności komunikacyjnej (transpotowe ograniczenia w dotarciu do instytucji publicznych)**
- **słaby internet, sieć telefoniczna**
- **ograniczona dostępność do służby zdrowia**
- **brak mieszkań, w tym socjalnych**
- **ograniczone środki finansowe samorządów**
- **brak żłobków**
- **nierównomierna liczba miejsc w przedszkolach**
- **słaba dostępność lokalowa urzędów (z wyjątkiem Lubrzy)**
- **brak odpowiedniej infrastruktury domów kultury**

4.3. Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)

Tabela 30. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Jakość środowiska</p> <p>Walory przyrodniczo-krajobrazowe</p> <p>Walory kulturowe i turystyczne (umiarkowane)</p> <p>Zasoby środowiskowe dające podstawę do utworzenia uzdrowiska</p> <p>Przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania</p> <p>Potencjalnie wysoka atrakcyjność osiedleńcza</p>	<p>Mała ilość usług rynkowych</p> <p>Depopulacja</p> <p>Wzrost kosztów świadczenia usług publicznych</p> <p>Niska dostępność transportowa</p> <p>Niski poziom rozwoju alternatywnych środków transportu</p> <p>Niska dostępność cyfrowa</p> <p>Duża ilość wysokoemisyjnych źródeł ciepła</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>Zatrzymanie mieszkańców</p> <p>Rozwój nowoczesnego, w tym ekologicznego rolnictwa</p> <p>Rozwój przemysłów czasu wolnego (turystyka, rekreacja, rozrywka)</p> <p>Zintensyfikowanie współpracy samorządów na szczeblu ponadgminnym w celu zapewnienia wyższej jakości usług</p> <p>Wzrost jakości życia na obszarze szansą przyciągnięcia nowych mieszkańców</p> <p>Utworzenie uzdrowiska w Łagowie</p> <p>Efektywne wykreowanie marki turystycznej lub produktowej</p>	<p>Zanik usług rynkowych</p> <p>Brak dostatecznej ilości siły roboczej</p> <p>Susza</p> <p>Wysysanie zasobów ludzkich do bardziej atrakcyjnych ośrodków miejskich</p> <p>Pogorszenie koniunktury gospodarczej, w szczególności w rolnictwie</p> <p>Wzrost kosztów świadczenia usług publicznych</p> <p>Pogłębienie wykluczenia komunikacyjnego</p> <p>Pogorszenie parametrów środowiskowych</p>

4.4. Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa

Kluczowe potrzeby rozwojowe są z jednej strony lustrzanym odbiciem kluczowych problemów, z drugiej zaś wynikają z analizy SWOT i zmierzają do zniwelowania słabych stron i zagrożeń oraz wykorzystania mocnych stron i szans. Kluczowe potrzeby rozwojowe zostały pogrupowane w 4 wymiarach:

4.4.1. Społeczne

- Dostosowanie usług publicznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa
- Utrzymanie podstawowego zakresu usług publicznych (głównie medycznych i edukacyjnych) na satysfakcjonującym poziomie
- Utrzymanie kosztów świadczenia usług publicznych na akceptowalnym poziomie
- Wzmocnienie dialogu, integracji i zaangażowania społecznego
- Wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej
- Rozwój komunalnych zasobów mieszkaniowych
- Rozwój atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla młodzieży
- Zatrzymanie i/lub przyciągnięcie zasobów ludzkich
- Rozwój usług opiekuńczych (żłobki, opieka nad seniorami)

4.4.2. Gospodarcze

- Wykorzystanie walorów środowiskowo przestrzennych do rozwoju gospodarczego (rolnictwo, przemysł czasu wolnego)
- Poprawa dostępności komunikacyjnej międzygminnej
- Rozwój alternatywnych środków transportu i dedykowanej im infrastruktury
- Stworzenie wspólnej informacji i oferty turystycznej
- Wykreowanie lokalnego produktu turystycznego
- Rozwój atrakcyjnych miejsc pracy poza sezonem turystycznym
- Rozwój odnawialnych źródeł energii, przejście na zeroemisyjny transport i ogrzewanie

4.4.3. Środowiskowo-przestrzenne

- Zapewnienie infrastruktury ruchu turystycznego (w tym parkingów)
- Ochrona zasobów przyrodniczych i czystości krajobrazu (walka z zaśmiecaniem przestrzeni, niską emisją, zanieczyszczeniami transportowymi i rolniczymi)
- Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców
- Zwiększenia wykorzystania OZE
- Rozwój infrastruktury społecznej i przeznaczonej do spędzania czasu wolnego (głównie miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży jak boiska, place zabaw)
- Ochrona dostępu do linii brzegowej jezior

- Wyznaczenie ścieżek i szlaków rowerowych i pieszych np. przez park krajobrazowy
- Rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów
- Przebudowa infrastruktury drogowej w celu ograniczenia nadmiernego hałasu i prędkości samochodów w sezonie letnim w miejscach wypoczynkowych, oraz w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i poprawy dostępności wewnątrz partnerstwa
- Wzmocnienie systemu planowania przestrzennego

4.4.4. Instytucjonalne

- Poprawa standardów dostępności - likwidacja barier architektonicznych
- Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej (internet, sieć telefoniczna)
- Rozwój e-usług
- Zapewnienie systemu gwarantującego dobrą dostępność do służby zdrowia, usług prawnych, domów kultury
- Modernizacja i rozwój komunalnego zasobu mieszkaniowego (w tym mieszkań socjalnych)
- Zapewnienie stabilności finansowej samorządów
- Podjęcie skoordynowanych działań międzygminnych

4.4.5. Wnioski - podsumowanie

Biorąc pod uwagę skalę wielkości oraz rolę gmin tworzących partnerstwo w strukturze osiedleńczej oraz trendy demograficzne i gospodarcze, w średniookresowej perspektywie nie należy oczekiwać dynamicznego rozwoju obszaru partnerstwa. Głównymi celami tworzących Partnerstwo samorządów powinny być działania zmierzające do dostosowania świadczonych usług do postępujących zmian demograficznych i zapewnienie jak najlepszych warunków zamieszkiwania oraz poprawa dostępności komunikacyjnej, które mogą przyciągnąć nowych mieszkańców. Istotnym czynnikiem wpływającym na efektywność wysiłków zmierzających do złagodzenia niekorzystnych trendów demograficznych będą działania służące szeroko rozumianej poprawie jakości życia mieszkańców. Bez wątpienia szansą na rozwój tych terenów jest efektywne i odpowiedzialne wykorzystanie walorów przyrodniczych i potencjału turystycznego. Szczególne znaczenie pod tym względem odgrywa potencjał Gminy Łagów, nazywanej Perłą Ziemi Lubuskiej.

Bez wątpienia działania samorządów Partnerstwa powinny skupić się na obszarach zapewnienia mieszkańcom dostępu do możliwie najwyższej jakości i zróżnicowanej oferty **usług publicznych** (dostępnych na poziomie gmin), budowaniu **marki**

miejsca, jako atrakcyjnej przestrzeni turystycznej i osiedleńczej oraz konsekwentnej poprawie stanu **środowiska naturalnego**.

Współpraca gmin tworzących partnerstwo jest niewątpliwie szansą na wzmocnienie posiadanych przez nie potencjałów. Realizacja wspólnych projektów powinna przyczynić się do większej efektywności podejmowanych działań. Współpraca partnerska poszerza także możliwości finansowania działań rozwojowych i stwarza większe możliwości zrealizowania zidentyfikowanych potrzeb.

5. Wykazy i spisy

A. Spis rycin

Ryc. 1.	Obszar partnerstwa i otoczenie – podział administracyjny	13
Ryc. 2.	Szkielet układu komunikacyjnego	14
Ryc. 3.	Położenie partnerstwa na tle mapy ogólnogeograficznej	15
Ryc. 4.	Pozycja powiatów wg syntetycznego wskaźnika rozwoju funkcji turystycznej (2019)	17
Ryc. 5.	Delimitacja obszarów problemowych.....	18
Ryc. 6.	Typologia obszarów problemowych	19
Ryc. 7.	Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa	23
Ryc. 8.	Ogólny wskaźnik rozwoju gmin na tle mapy Polski	24
Ryc. 9.	Syntetyczny wskaźnik w wymiarze społecznym	25
Ryc. 10.	Syntetyczny wskaźnik w wymiarze społecznym na tle mapy Polski	25
Ryc. 11.	Gęstość zaludnienia	26
Ryc. 12.	Piramida wieku.....	27
Ryc. 13.	Struktura wieku ludności	28
Ryc. 14.	Prognoza ludności wg ekonomicznych grup wieku	29
Ryc. 15.	Migracje	30
Ryc. 16.	Przyrost naturalny	30
Ryc. 17.	Bilans usług	32
Ryc. 18.	Bilans usług – zewnętrzne źródła pozyskiwania usług.....	33
Ryc. 19.	Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie partnerstwa	37
Ryc. 20.	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	38
Ryc. 21.	Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego	48
Ryc. 22.	Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego	49
Ryc. 23.	Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)	50
Ryc. 24.	Klasy pokrycia terenu	51

Ryc. 25.	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	55
Ryc. 26.	Różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 i 60-64 lat.....	55
Ryc. 27.	Odsetek ludności mobilnej zawodowo	56
Ryc. 28.	Łączna kwota dochodu do opodatkowania	58
Ryc. 29.	Łączna liczba podatników	58
Ryc. 30.	Łączna wartość dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na 1 podatnika	59
Ryc. 31.	Kwota nadwyżki operacyjnej w latach 2013-2021 (średnia 3 letnia)	66
Ryc. 32.	Spłata długu.....	67
Ryc. 33.	Dochody budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca	68
Ryc. 34.	Udział dochodów majątkowych w dochodach ogółem	69
Ryc. 35.	Dochody własne w dochodach ogółem	70
Ryc. 36.	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	71
Ryc. 37.	Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi.....	72
Ryc. 38.	Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem.....	74
Ryc. 39.	Skala bezrobocia	78
Ryc. 40.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto.....	78
Ryc. 41.	Syntetyczny wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego	81
Ryc. 42.	Sieć miast w otoczeniu partnerstwa wg liczby ludności	82
Ryc. 43.	Rozkład wielkościowy miast w partnerstwie i w otoczeniu.....	83
Ryc. 44.	Klasy pokrycia terenu.....	85
Ryc. 45.	Środowisko przyrodnicze – formy ochrony przyrody	90
Ryc. 46.	Środowisko przyrodnicze – formy ochrony przyrody	91
Ryc. 47.	Szkielet układu komunikacyjnego	94
Ryc. 48.	Dostępność samochodowa izochrony 30 i 60 minutowe	94
Ryc. 49.	Świebodzin – optymalna dostępność kolejną w izochorach 1, 2, 3, 4 i 5 godzin .	95
Ryc. 50.	Mapa zasięgu internetowego Łagów	99
Ryc. 51.	Mapa zasięgu internetowego Lubrza.....	100
Ryc. 52.	Mapa zasięgu internetowego Skąpe.....	101

B. Spis tabel

Tabela 1.	Powierzchnia, liczba ludności i gęstość zaludnienia gmin	12
Tabela 2.	Zmiany liczby ludności w latach 2011-2019.....	12
Tabela 3.	Klasyfikacja obszarów wymagających długotrwałej interwencji	21
Tabela 4.	Wskaźniki obrazujące sytuację demograficzną latach 2011-2020	27
Tabela 5.	Liczba nowooddanych mieszkań.....	39
Tabela 6.	Nowooddane budynki mieszkalne	39
Tabela 7.	Udział dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w wydatkach bieżących gmin	41
Tabela 8.	Czytelnicy bibliotek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	43
Tabela 9.	Zasięg ubóstwa głębokiego %	45
Tabela 10.	Ilość przyznanych dodatków mieszkaniowych.....	45
Tabela 11.	Struktura inwestycji (dla całego partnerstwa) [m ²].....	52
Tabela 12.	Struktura inwestycji dla rodzajów działalności gospodarczej (dla całego partnerstwa) [m ²].....	53
Tabela 13.	Struktura zatrudnienia dla całego partnerstwa (dane powiatowe)	54
Tabela 14.	Najważniejsi pracodawcy	56
Tabela 15.	Ilość podatników posiadających osobowość prawną	60
Tabela 16.	Dochody z różnych form aktywności ekonomicznej	61
Tabela 17.	Wskaźnik syntetyczny (zdolność finansowania rozwoju) obszaru partnerstwa w latach 2016-2020	63
Tabela 18.	Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej do kwoty dochodów bieżących (%)	64
Tabela 19.	Relacja kwoty nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu do kwoty dochodów bieżących (%).....	65
Tabela 20.	Kwota nadwyżki operacyjnej pomniejszonej o spłaty długu przypadająca na jednego mieszkańca zł	65
Tabela 21.	Wpływy samorządów z tytułu udziału we wpływach BP z podatku PIT	68

Tabela 22	Stosunek wydatków „sztywnych” do wydatków bieżących 2016 – 2021 (suma dla wszystkich gmin tworzących partnerstwo)	73
Tabela 23.	Kwota wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE [mln zł]	74
Tabela 24.	Potencjał finansowy partnerstwa w latach 2022-2030	76
Tabela 25.	Pokrycie gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	87
Tabela 27.	Źródła ogrzewania	97
Tabela 26.	Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia PM 10 Stacja Sulęcín	97
Tabela 26.	Kluczowe zasoby	116
Tabela 27.	Kluczowe produkty.....	117
Tabela 26.	Analiza SWOT	120

